

Revista Literară

PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

EUGEN LUNGU: „NICOLAE POPA: POVESTIRI DE NEPOVESTIT” (III)

„Mecanismele și structurile postmoderniste nu sunt un scop în sine. Dacă nu află o realizare adecvată, rămân o simplă recuzită, scheme sterile, fără acoperire în valută literară. Or Nicolae Popa îmbină destul de ingenios aceste strategii, prozele sale impunând prin fabulație captivantă, acțiune la limita aventurii, suspans, personaje distincte în plan caracterologic, pauze reflexive, dar și prin ironia ades la limita sarcasticului.” (P. 6)

VAL BUTNARU: „DESPRE BALURI, CARNAVALURI ȘI CHIOLHANURI”

„Mulți scriitori manifestă, deseori, slăbiciuni pur omenești atunci când vine vorba să descrie o întâlnire a propriilor personaje în jurul unei mese încărcate cu bucate alese (sau mai simple, mai aproape de popor) și băuturi fine (sau poșirci de mahala, vinuri proaste, dar oferite în cantități impresionante). O, câte pagini inspirate au fost împânzite cu cele mai incitante detalii de la chiolhanurile cu iz oriental, petrecerile cu ștaif evropenesc, chefurile prietenești, bețiile crâncene proletare, «cuconadele» Chirițelor ot Bârzoieni sau Ciocana, balurile negustorești și carnavalurile cu tentă medievală.” (P. 10)

AVANPREMIERĂ

Fragmente din romanul *Daphnia* de Dumitra Râșnoveanu, în curs de apariție la Editura Cartier. (P. 24)

UȘI ÎN ASFINȚIT

Ilustrație de G. Doré la „Gargantua și Pantagruel”

NICHITA DANILOV: SPRE NOUA LUME

„Există un stil de-a conduce lumea tre-când-o din catastrofă în catastrofă prin fumul și flăcările iadului, în așteptarea unui viitor mai bun pentru alte generații. Experiența aceasta am trăit-o în anii comunismului, când dușmanul de clasă, capitalismul, pândeă după orice

colț, și o trăim și azi, inventând din când în când câte un dușman închipuit și năvălind cu toate armele văzute și nevăzute asupra lui, fără să observăm că între timp lumea noastră închipuită se dărâmă bucată cu bucată. Nu credeam însă că o ex-

periență similară o vom trăi și azi. Multe din deciziile pe care le iau liderii noștri europeni ne duc cu gândul la romanul lui François Rabelais «Groaznicele și înspăimântătoarele fapte și isprăvi ale prevestitului Pantagruel» /.../”

POEZIE

de MIRCEA V. CIOBANU

„ÎȚI ȘTERGI PANTOFII”:

„/.../ la mijloc de cale îți dai seama că lumea merge într-o direcție greșită – tu azi ai treabă în altă parte

te întorci calm fără să înjuri se mai întâmplă nu e pentru prima dată când umanitatea alege un vector greșit.”

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

SELFIURI CU GULLIVER – P. 4

TEO CHIRIAC: „LUMEA, ÎNTRE PARANOIA ȘI METANOIA” (X)

RETROSPECȚII – P. 8

LUCIA ȚURCANU: „SMARA: MĂRTURII ALE UNEI PRIETENII” (II)

STUDII LITERARE – P. 11

MARGARETA CURTESCU DESPRE OPERA CRITICĂ A LUI NICOLAE LEAHU

PROZĂ – P. 14

GHENADIE POSTOLACHE: „BELLADONNA SAU PODUL ROMAN”

DRAMATURGIE – P. 20

IRINA NECHIT: „EU AM VORBIT CU PUTIN” (FRAGMENTE)

CUPRINS

EDITOR:
UNIUNEA
SCRIITORILOR
DIN
REPUBLICA MOLDOVA

ANUL 9 | NUMĂRUL 6 (77) | NOIEMBRIE-DECEMBRIE | 2023

IN MEMORIAM | ANGELA MARINESCU

DE EMILIAN GALAICU-PĂUN

23 „SUPRA-VIEȚUITOAREA.
„CU MOARTE PRE MOARTE CĂLCÂND...””

EDITORIAL

de ADRIAN CIUBOTARU

03 „CONDAMNAREA
REALULUI” (II)

FIRUL CU PLUMB

de ANA RAPCEA

19 „POEZIA”

04 SELFURI
CU GULLIVER

„LUMEA, ÎNTRE PARANOIA
ȘI METANOIA” (X)

DE TEO CHIRIAC

05 UȘI ÎN ASFINȚIT

„SPRE NOUA LUME”

DE NICHITA DANILOV

06 IN SFUMATO

„NICOLAE POPA:

POVESTIRI DE NEPOVESTIT” (III)

DE EUGEN LUNGU

08 RETROSPECȚII

„SMARA: MĂRTURII ALE UNEI
PRIETENII” (II)

DE LUCIA ȚURCANU

AVANPREMIERĂ

EDITORIALĂ

24 FRAGMENTE DIN
ROMANUL „DAPHNIA”
DE DUMITRA RĂȘNOVEANU,
ÎN CURS DE APARIȚIE
LA EDITURA CARTIER

10 VÂNTURILE,
VALURILE...

„DESPRE BALURI, CARNAVALURI
ȘI CHIOLHANURI”

DE VAL BUTNARU

11 STUDII LITERARE

„CRITICUL NICOLAE LEAHU
SAU PLEDOARIA PENTRU
DICȚIUNE”

DE MARGARETA CURTESCU

14 PROZĂ

„BELLADONNA SAU PODUL
ROMAN” (FRAGMENT)

DE GHENADIE POSTOLACHE

16 DIVANUL
ÎNȚELEPTULUI

„DUMITRU MOLDOVANU /.../” (II)

DE VLADIMIR BEȘLEAGĂ

18 CARTEA
DE ISTORIE

„DUNĂREA CA ELEMENT CENTRAL
AL CULTURII ȘI SPIRITUALITĂȚII
ROMÂNEȘTI”

DE NICOLAE ENCIU

20 DRAMATURGIE

„EU AM VORBIT CU PUTIN”
(FRAGMENTE)

DE IRINA NECHIT

22 PLURALIA
TANTUM

„JURNAL ÎN MARGINILE
ISTORIEI LITERARE” (LIV)

DE LEO BUTNARU

Revista **Literară**
PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

Fondator: Uniunea Scriitorilor din R. Moldova
Redactor-șef: Teo Chiriac
Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru
Redactori asociați: Eugen Lungu, Leo Butnaru,
Arcadie Suceveanu, Mircea V. Ciobanu, Lucia Țurcanu

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă (Chișinău),
Matei Vișniec (Paris), Ana Blandiana (București),
Ion Pop (Cluj), Cassian Maria Spiridon (Iași),
Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț
Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:
MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724
Fax: (+373 22) 237118
E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la Ministerul Justiției
al Republicii Moldova în data de 03 martie 2015.
Numărul de înregistrare: 297.
ISSN: 2345-1777

Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 700 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

Acest număr al „Revistei literare” apare cu sprijinul
financiar al Institutului Cultural Român și
al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.
Pagina „R.L.”: www.uniuneascriitorilor.md/arhiva-revista.

„Revista literară” poate fi luată gratuit de la sediul USRM,
de la Librăria din Hol și de la Librăria din Centru.

Textele și imaginile inserate în paginile
publicației „Revista literară” nu pot fi reproduse
și nici distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 10 000 de semne, vor fi paginate în Word.
Pages sau orice alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau MacOS.

Textele publicate în „Revista literară” nu reprezintă
poziția oficială a USRM. Responsabilitatea pentru
conținutul articolelor le revine în exclusivitate autorilor.

EDITORIAL

de ADRIAN CIUBOTARU

MONTAIGNE DESPRE CORUPȚIA VREMURILOR

„Un Galba din vechime, acuzat că duce o viață trândavă, a răspuns că fiecare e răspunzător de faptele lui, nu de clipele de răgaz. Se înșela: balanța justiției îi știe și îi osândește și pe cei ce stau degeaba. Legile ar trebui să aibă însă putere de constrângere și împotriva scriitorilor nerozi și inutili, cum are împotriva trântorilor și a celor fără căpătâi: am fi izgoniți atunci din neamul nostru și eu, și alți o sută. Nu-i nici o glumă: a înnegri de zor hârtia pare să fie semnul unui veac care a luat-o razna. Când s-a scris oare mai mult ca-n vremea zaverei de la noi; și la romani, ca-n vremea decăderii lor? Lăsând deoparte că cizelarea oamenilor nu înseamnă și domolirea lor în trebile cetății, îndeletnicirea asta trândavă ia naștere din faptul că fiecare se înhamă într-o doară la îndatoririle slujbei sale și se abate de la ele. Corupția vremurilor are loc prin contribuția fiecăruia dintre noi: unii aduc trădarea; alții, nedreptatea, necredința, tirania, lăcomia și cruzimea, după puteri; cei mai nevolnici, între care mă prenumăr, aduc prostia, deșertăciunea, trândăvia. Pare că-i vremea lucrurilor deșarte, când cele stricătoare dau năvală: într-o vreme în care a făptui răul e-un lucru atât de obișnuit, a făptui fără folos devine aproape laudabil. Mă mângâi la gândul că voi fi printre ultimii care vor trebui înhățați și că, în timp ce se vor ocupa de cei ce nu suferă amânare, voi avea prilej să mă îndrept. Căci mi s-ar părea nechibzuit să umble după mărunte neajunsuri, când suntem cotropiți de cele mari. Medicul Philotimos i-a răspuns unuia care-și întindea degetul spre a-i fi oblojit, dându-și seama după chipul și răsuflarea lui că are oftică: «Dragul meu, nu-i vremea să te ocupi de unghii». Legat de asta, am văzut totuși nu demult un om de vază, a cărui amintire o țin la mare preț, cum în toiul marilor năpaste abătute asupra noastră, când nici o lege, tribunal sau magistrat nu-și făcea datoria, la fel ca-n vremea asta, se apucă să publice nu știu ce pârлите de îndreptări privitoare la veșminte, bucătărie și alte chițibușuri avocățești. Sunt mofturi menite să astupe gura unui popor batjocorit, ca să se spună că n-a fost cu totul dat uitării. Tot așa fac cei care se-apucă zor nevoie să interzică jocuri, dansuri și feluri de-a vorbi unor oameni lăsați pradă atâtor nerușinate vicii. Nu-i vremea să ne îmbăiem și să ne curățăm de jeg când ne cuprinde o febră strașnică. Numai spartanilor le e menit să-și pieptene și sclivisească părul înainte de a înfrunta o primejdie nemăsurată pentru viața lor.”

(Michel de Montaigne, „Eseuri. Cartea a treia”. Traducere și note de Vlad Russo. București, Editura Humanitas, 2023)

CONDAMNAREA REALULUI (II)

„E ușor de lăudat sau de criticat ceea ce nu trebuie; și una, și alta însă provine dintr-un caracter rău.” (Democrit)

Spiritul critic înseamnă, între altele, și recunoașterea conflictului dintre realitate și idei. De aici vine și bunul-simț, definit exact de dicționare drept „capacitate bazată pe experiența cotidiană de a judeca, de a aprecia just oamenii, lucrurile, evenimintele” (DEXI, Editura Arc, 2007). Căci nu există judecată dreaptă care să nu se bazeze pe realitatea faptelor, percepute așa cum sunt și nu așa cum ne-ar plăcea să fie. Restul e metafizică ori religie.

Dar cel puțin gândirea magică și religiile tradiționale nu ignorau realitatea, încercând să o explice printr-o altă realitate, superioară. Cele seculare însă, produse intelectuale ale modernității, neagă, în fond, orice realitate care nu le convine sau o prezintă astfel încât prefacerea ei radicală să apară ca necesară și, mai ales, ca inevitabilă. De unde vine însă acest refuz de a accepta evidența, de a neglija cu bună-știință cauzele și firea însăși a lucrurilor, căutând să le transformi cu orice preț?

Răspunsul mi se pare la suprafață: din neputința omului care trăiește din cunoașterea, generarea și răspândirea ideilor de a se adapta la realitatea care le pune mereu la încercare și, deseori, la îndoială. Realitatea e dușmanul nr. 1 al celui care vrea să o încadreze într-o explicație plauzibilă, să-i afle legitățile și modul de funcționare. Ea e proteică și schimbătoare, uneori modificându-se chiar la impactul cu ideile prin care încerci să o statornicești în niște cadre fixe, inteligibile. Cum să o accepți dacă, mofturoasă cum e, realitatea se dezmințe și te dezmințe fără încetare?

Cărturarii s-au confruntat întotdeauna cu problema aceasta, dar, înaintea timpurilor noi, ei aveau niște repere inconvertibile care le echilibrău construcțiile teoretice și îi ajutau să găsească un compromis cu universul. Noosfera modernității mai întâi a istoricizat reperele, apoi le-a banalizat, golind lumea de realitatea ei esențială și, în cele din urmă, derealizând-o cu totul. Încă acum o sută de ani mai puteai găsi oameni cultivați, de modă nouă, dar cu studii clasice și cu viziuni solide, a căror naivitate se explica mai curând prin excesul lor de entuziasm decât prin dorința de a conferi realității o formă și un conținut pe care aceasta nu le avea. Stârnește zâmbetul acel lord britanic care, invitat să vorbească în fața locuitorilor italianizați ai unei insule din fostul arhipelag elin, le-a trântit un discurs în greaca... homerică. Omul atribuia prezentului o trăsătură a trecutului, dar fanteziile lui livrești nu au afectat buna dispoziție și nici viața indigenilor. Grimase de dezaprobare provoacă însă, inevitabil, deșteptul (post)modern care vede naziști în evrei. Între aceste tipuri de personaje trece, de fapt, linia care desparte cărtura-rul visător, dar responsabil, din trecut de

intelectualul teribilist sau radical de azi, trăind într-o fantezie periculoasă.

Nu voi insista asupra liniei de demarcație – despre ea ne-a vorbit Benda –, ci asupra unui aspect despre care se discută prea puțin, după părerea mea. Noul cleric este intelectualul angajat, cu poziție civică activă, susținător și creator de idei/ideologii menite să schimbe lumea la față. Cel puțin așa s-a autoproiectat acesta pe ecranul istoriei din clipa în care a ajuns la butoanele aparatului de proiecție. Ce i-a scăpat însă atunci și ne cam scapă nouă acum este că metamorfoza s-a produs exact în momentul când apărea societatea de masă și această coincidență (?) a avut un impact nu doar asupra maselor, în numele cărora intelectualii au început să vorbească, ci și asupra clericilor, care s-au masificat și ei.

Intelectualul de masă e un fenomen care nu s-a produs deodată, dar azi îl putem considera încheiat. În pledoaria lor pentru egalitate, intelectualii au optat, cu timpul, pentru egalitatea de rezultate în dauna egalității de șanse. Incompatibilitatea structurală cu societatea libertății – competiția loială, dar dură, pe care o presupune piața liberă în economie, ca și în idei, produce un uriaș disconfort și multă frustrare, eșecul fiind egal cu marginalizarea – i-a făcut să pedaleze, compensatoriu, pe ideea de dreptate socială. Pe care ei au știut să o drămuiască până la grotesc și împotriva oricărei evidențe – numai conceptul de discriminare pozitivă cât face, de altfel ca și purificarea până la sterilizare a discursului în numele corectitudinii politice. Stăruința pe egalitate și dreptate socială absolută le-a adus inițial sprijinul mulțimii, dar alternativele pe care le-au formulat intelectualii la „vechiul regim” s-au dovedit a fi niște utopii criminale. Încet-încet, idolii intelectuali ai maselor au fost înlocuiți de populiștii care le-au preluat și simplificat ideile, readaptându-le întruna în funcție de contextul schimbător, dar lăsând intact acel miez himeric al egalității.

Pe măsură ce masele și-au pierdut încrederea în elitele lor cognitive, acestea au vrut, geloase, să o recâștige. Cum? Ridicând masele la un nou nivel al înțelegerii? Nici vorbă – niciun Sisif nu ar fi urcat bolovanul acesta pe dealul istoriei. Atunci, intelectualii au descins a doua oară în mase, dar nu pentru a le lumina (câtă distanță totuși față de strămoșul cărcotașilor moderni, Voltaire, care spunea că scopul lui nu este „să-i lumineze pe cizmari și fetele din casă”), ci pentru a fi pe o treaptă cu ele. La început, nu era decât o aspirație: să pară nu doar solidari, ci chiar una cu mulțimile. Dar școala, care și-a educat discipolii în acord cu noua stare de spirit, până la urmă a creat genul de intelectual pe care nu-l mai poți deosebi de masă. Acesta se mai ipostaziază încă drept elită cognitivă, dar gândește ca majorita-

tea. Știe, poate, mai multe, dar împarte cu ceilalți aceeași filozofie simplută și paralelă realului, pe care o poate justifica doar prin apelul la autoritate și la niște idei primite de-a gata – fără examen critic, firește, care, se știe, e frâna clasică a progresului social. Spre deosebire de cetățenii care nu au nici cea mai vagă idee despre cine a fost Sartre, intelectualul de masă contemporan se poate lăuda cel puțin că i-a citit rezumatul ideilor în vreun compendiu.

Spune-mi însă cu cine te împrietenești ca să-ți spun cine ești, precizează înțelept poporul adulat de intelighenție – în condițiile descrise mai sus, era o chestiune de timp ca elitele cognitive să împrumute trăsături ale gândirii de masă care, altădată, nu le erau specifice. Și nimic nu-i place mai mult gloatei decât să spulbere ierarhii – sociale, dar mai ales valorice. Să se știe mereu îndreptățită în nihilism și iresponsabilitate. Să aibă fără să merite. Să consume kitsch și spectacole ieftine, exhibarea fudulă a celor mai josnice pasiuni. Să renunțe la acel simț al realității care o ajuta să supraviețuiască pe vremurile când peripatetismul în diverse nebuloase utopice era un lux inaccesibil. Și să ia toate deciziile proaste posibile ca urmare a acestei renunțări, chit că în democrație gloata este o forță. Intelectualul de masă acceptă azi această filozofie și, solidar cu turma, chiar o cultivă. Ni se spune că inapetența lui pentru zbor s-ar explica prin absența înaltului, dar poate că o explicație mai plauzibilă ar fi incapacitatea lui de a-și lua zborul din terariul în care a ales să trăiască?

Intelectualul s-a confundat, treptat, cu masa și astfel a învins, devenind unul din motoarele istoriei contemporane. El nu se mai deosebește de restul mulțimii decât printr-o aparentă coerență ideologică și un mai apăsător activism politic. Vocea lui în continuare e cea mai stridentă, dar nu mai exprimă o individualitate. El condamnă și mai abitir realul, pentru că îl înțelege și mai puțin decât cei care i-au modelat intelectul. Identitatea lui e cea a unui petic ceva mai pestriț pe straful cenușiu al mulțimii. Nici cadența nu-i mai aparține – s-a rinocerizat.

P.S. Cea mai fericită ilustrare a modului în care au ajuns să perceapă noii intelectuali realitatea mi-a venit de la un tânăr din România care a purtat o discuție foarte curioasă cu colegii săi britanici, studenți la un celebru colegiu din Londra. Într-un moment, s-a declanșat o dezbatere despre *black philosophy* din veacul al... XIX-lea (sic!). La remarca plină de bun-simț a românului că istoria nu prea consemnează așa ceva în analele ei, colegii britanici i-au răspuns cu seninătate și chiar cu un soi de condescendență: „Asta pentru că istoria a fost scrisă de albi!” Și discuția despre filozofii de culoare a continuat neștirbită de nimeni și de nimic.

SELFIURI CU GULLIVER

LUMEA, ÎNTRE PARANOIA ȘI METANOIA (X)

de TEO CHIRIAC

XXV

Din ignoranță, indiferență sau doar din neatenție, nimeni nu știe cât timp a trecut de la intervenția chirurgicală. Nimeni nu are habar dacă mai ești în comă sau ai fost dus la morga spitalului. Nu se cunoaște nici faptul dacă, în timpul operației de extirpare a țesuturilor necrozate, n-a fost extirpat cumva și așa-zisul *punct al Creatorului*, punctul de reper (locul originar, atemporal?) în jurul căruia se desfășoară, ca un sul de hârtie, întreaga-I creație.

La fel nu se știe dacă, în aceste momente, ochii tăi sunt închiși sau deschiși. Dacă ceea ce văd ei, în cazul în care se uită și văd, e lumea dinăuntru sau din afara ta. Și dacă acea lume răzbate prin ceață, prin membrana plină cu lichid amniotic sau prin transparența sacului de plastic pentru cadavre umane. Nu se știe nici faptul dacă ceea ce apare, tot mai deslușit, e bolta cerului, e tavanul salonului de spital sau e cutia ta craniană, trepanată. Cutie din care a curs tot conținutul, concentrat, toată inteligența cosmică, acumulată, celulă cu celulă și neuron cu neuron, de la facerea lumii până în prezent, adică de la Big Bang până la Big Bag.

Ceea ce se va afla, în timpul necropsiei, probabil, este că, din organul gândirii tale de până la operație, numit de medicul neurochirurg „o capodoperă a Creatorului”, acum a rămas o simplă tigvă. Ea nu seamănă cu tigva din mâinile lui Hamlet, care a stat pe umerii lui Yorick, nebunul regelui, nici cu cea bătută cu picioarele, ca pe mingea de fotbal, pe ulița satului, în copilărie, de autorul *Tratatului de descompunere*.

Acum, stai în acest spațiu devastat și constăți cu uimire că, într-adevăr, din acea „capodoperă” n-a mai rămas decât o formă fără fond, o tigvă din care a curs toată plămada umană, materială și spirituală. Așa cum, zi de zi și oră de oră, se scurg elementele din nucleul Pământului. Tot așa cum, din limba ta atât de viguroasă, din cuvintele ei măiestrite, din care au fost create lucrări perene – poeme, rugăciuni, tratate de filosofie –, astăzi, din acele cuvinte, au rămas doar înjurături și amenințări, fraze fracturate, schiloade, exprimând ură, dispreț și disperare.

Pitit în debaraua subconștientului, urmărești meandrele universului tău interior. Încerci să-ți analizezi propria conștiință, să te examinezi pe tine însuți, cel uitat de lume și de Creatorul ei. Ai vrea să înțelegi, de ce în sufletul tău se dau permanentele lupte dintre bine și rău, dintre adevăr și minciună, dintre dreptate și nedreptate. Și,

dacă e posibil, ai vrea să afli cât bine și cât rău ai făcut într-o viață de om. Adică, să-ți amintești ce ai gândit și ce ai făcut, ce ai vorbit și ce ai tăcut... De fapt, dorința ta cea mare a fost să-ți descoperi sufletul. Acum, când ai intrat pe teritoriul lui, de unde poți să scrutezi infinitul, te întrebi, cum arată lucrul cel mai prețios al ființei tale? Are el chipul tău impur sau chipul pur al Creatotului? Recunoști: dacă acum ar apărea sufletul tău și te-ar supune unei examinări foarte riguroase, ai muri de rușine...

Aproape stins în afară, dar încă viu înăuntru, uneori, de undeva de sus, în ochii tăi se uită alți ochi. Privirile lor umede sunt pline de neliniște, dar și de speranță. Ei te imploră: „Spune, spune ceva. Fă un semn că ești în viață”. Acele priviri, ochi în ochi, sunt ca un fascicul luminos, încercând să-ți lege sufletul de trup, pentru un transfer de energie vitală. Acei ochi (ochii celui alt? ochii Creatorului?) parcă te privesc de-o veșnicie, oprind timpul în loc.

Și asta până în momentul când în ochi îți nimerește un corp străin. Și care, privește: îți sparge irisul, îți sfarmă cristalinul, îți tulbură lumina ochilor, până la orbire.

XXVI

În tot acest timp, acolo, în exterior, lumea e zguduită de exploziile rachetelor de croazieră, de țipetele de groază ale copiilor, de pălăvrăgeala criminală a politicienilor, de logoreea oportunistă a elitelor culturale. Dacă exploziile rachetelor și gurile propagandei ideologice și religioase ar amuți, deodată s-ar auzi gândurile. Întrebarea este: cine mai gândește acum? Are cineva o idee sau un gând, demne de a fi auzite?

De altfel, gândurile, ca și oamenii, sunt materiale. Doar că, spre deosebire de cei ce gândesc, ele se mișcă în spațiu cu o viteză mai mare decât viteza luminii. (Apropo, și lumina, și întunericul au aceeași viteză de mișcare). Astfel, Creatorul aude și vede nu doar cuvintele și faptele personajelor sale, ci și gândurile. Cum le vede, cum le aude? Logic vorbind, atomii din interiorul moleculelor ce formează miliardele de neuroni din creierul tău dezvoltă diferite forme de mișcare. Totodată, procesul de gândire este însoțit de atragerea și respingerea multiplelor linii de forță, proprii câmpurilor magnetice și gravitaționale. Prin urmare, atunci când creierul tău formează un gând, energia lui (benefică sau malefică) e propagată și recepționată simultan în orice punct al universului.

Dar, în prezent, gândirea universală s-a blocat, parcă, iar lumea și-a ieșit din minți. Oricum, lumea e tot mai stresată, mai epuizată emoțional, mai absurdă. Cert este că, mișcându-se fără țintă precisă, ea nu are nici timp pentru reflecție, nici curaj pentru a-și întoarce oglinzile conștiinței asupra ei înseși.

Iar crimele de război, săvârșite recent de armatele celor trei religii (creștinismul, iudaismul și islamismul), au zguduit nu doar Cetatea Veche a Ierusalimului, ci și întreg mapamondul. Acest fapt dovedește, o dată în plus, că omenirea n-a ieșit încă din sălbăticie. Iar noile simboluri, ce amintesc de trinitate, trezesc sentimente de groază: la începutul mileniului trei, cele trei religii monoteiste se află pe punctul de a declanșa cel de-Al Treilea Război Mondial. Se pare că, în esență, aceste religii-surori nu-l pot împărți în trei părți egale pe Creator. Nu-i pot împărți harul divin, puterea și fericirile. Iar urmările ultimelor conflicte dintre „virtuțile cerești” și „viciile pământești” sunt cele dintotdeauna: umilința, mizeria și neantul.

Credincios ori necredincios, fericit ori nefericit, omul nu a depășit încă ultimul punct evolutiv: el poate oricând să revină în stadiul animalic.

Totodată, fiecare om are o predestinare, iar fiecare cuvânt al său are de exprimat, cel puțin, o idee, un gând, o emoție.

XXVII

Dubluri și sosii ale Creatorului, falși prelați și falși enoriași, false precepte și false simboluri domină viața politică și spirituală a lumii moderne. Guvernată de regimuri totalitare, populația mai multor state e ținută într-un mediu obscur, prin înfometare, ignoranță și frică reprimându-i simțul onoarei, al demnității și respectului față de sine și față de ceilalți. Grupuri fundamentalist creștine și de teroriști religioși, înarmate cu Kalashnikov și cu citate din cărțile „sfinte”, își ridică în slăvi falșii profeți, le jură credință, în numele lor omorând oameni, ruinând temple, distrugând orașe și sate până la temelie. Desigur, la crimele abominabile, săvârșite de „slujbașii morții”, încearcă să-l facă părtaș pe însuși Creatorul Suprem.

De altfel, într-o societate cu conștiința coruptă, bazată pe valori contrafăcute, numai Răul e autentic și de nebiruit. Forțele lui feroase manifestându-se ciclic. (Blazate, indolente, visând la viața de apoi și la cereasca beatitudine, forțele Binelui n-au întreprins niciodată un atac decisiv împotriva Răului și a puhoaielor sale de oști, însetate de sânge uman.)

De aceea, nu e întâmplător faptul că, după anumite perioade de timp, revin în actualitate „idolii” lui Nietzsche, cu ideile lor precare, la fel cum, după scurte perioade de gândire creatoare, de constructivism, apare neapărat deconstructivismul teoretic și practic, aruncând omenirea înapoi, în locul de unde a plecat: întunericul din „peștera” lui Platon.

Așadar, în pofida progresului științei și tehnicii, lumea de azi rămâne în continuare fascinată de aparențe, de prejudecăți și valori superficiale, de umbrele de pe pereții peșterii. În plus, e bântuită de fantomele unor falși Mesia. Iar falșii Mesia, precum se știe, nu binecuvântează, nu grațiază, nu iartă. În lupta lor pentru puterea supremă, ei nu cruță pe nimeni. Nu-și cruță nici propriile popoare, chiar dacă ar fi să-i roage patronul lor, Diavolul, cu care se confundă în cele din urmă.

Falsul Mesia din Kremlin, de exemplu, nu vrea să-l ierte nici pe Creatorul Suprem. Întrucât a refuzat să-l mai primească în Rai, el stă cu degetul pe „butonul nuclear”, amenințându-l că-i va spulbera întreaga creație.

VA URMA

CARTIER

DANIELA RAȚIU
SFÂRȘITUL LUMII E UN TREN
(ROMAN)

„Într-o lume care jură pe simplitate, Daniela Rațiu păcătuiește prin stil. Scrie ca și cum ziua de mâine n-ar exista și din fiecare propoziție sau frază face un monument. Și atunci textul începe să vorbească de la sine, fără interlocutor. Își ajunge sieși. Restul e duritate. Netemperată.”

Cristian FULAȘ

UȘI ÎN ASFINȚIT

SPRE NOUA LUME

de NICHITA DANILOV

Există un stil de-a conduce lumea trecând-o din catastrofă în catastrofă prin fumul și flăcările iadului, în așteptarea unui viitor mai bun pentru alte generații. Experiența aceasta am trăit-o în anii comunismului, când dușmanul de clasă, capitalismul, pândeă după orice colț, și o trăim și azi, inventând din când în când câte un dușman închipuit și năvălind cu toate armele văzute și nevăzute asupra lui, fără să observăm că între timp lumea noastră închipuită se dărâmă bucată cu bucată. Nu credeam însă că o experiență similară o vom trăi și azi.

Multe din deciziile pe care le iau liderii noștri europeni ne duc cu gândul la romanul lui François Rabelais *Groaznicele și înspăimântătoarele fapte și isprăvi ale preavestitului Pantagruel, rege al Dipsozilor, feciorul marelui uriaș Gargantua*, care a văzut lumina tiparului la Lyon, între 1532 și 1552. Deși au trecut atâția ani de la apariția romanului, astăzi opera satirică a lui Rabelais, de un burlesc de multe ori obscen, pare mai actuală ca oricând. Dacă ne uităm numai la anumite declarații ale unor oameni politici de anvergură, chiar la declarațiile distinsei doamne Ursula von der Leyen, ne dăm seama că trăim în plin Rabelais.

Pentru apărarea cetății Parisului, una din soluțiile adoptate de Pantagruel a fost să așeze pe zidurile orașului fundurile dezgolate ale femeilor, orientate spre câmpul de luptă, tulburând astfel mințile asediatorilor. Scena aceasta celebră are o corespondență cu anumite decizii luate la vârful diverselor organisme ale UE. Cum ar fi aceea legată de emisiile de gaze și de supravegherea amprentelor de carbon pe care fiecare cetățean al planetei îl emană în atmosferă.

La nivelul cel mai înalt, s-a stabilit că aceste emanații sunt extrem de toxice, afectând stratul de ozon. Drept urmare, decidenții au propus ca într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat fiecare cetățean european să fie strict monitorizat privind emisiile de carbon pe care le degajă, primind un anumit număr de puncte, în funcție de poluarea pe care o produce: mai exact, în funcție de – scuzați expresia – părțile pe care le scoate. Dacă gradul de poluare al unui cetățean va depăși limita admisă, atunci acesta va fi izolat în spații speciale și ținut acolo până când gradul de poluare va scădea sub limita admisă. Tot în funcție de poluare, se vor face și angajările, angajatorilor revenindu-le sarcina de a transmite autorităților centrale, lunar sau trimestrial, rapoarte în acest sens.

Deocamdată s-a intenționat implantarea uneia dintre variantele acestui proiect, aflat, ce-i drept, într-un stadiu incipient, la fermele de vaci din Olanda. Desigur, vacile olande-

ze, păscând o iarbă grasă, degajă multe bule de bioxid de carbon, de aceea numărul lor, conform deciziei adoptate, ar trebui redus drastic. Proiectul a stârnit un val de nemulțumiri în rândul fermierilor olandezi a căror producție de carne, lapte și brânzeturi era afectată. În ciuda promisiunilor autorităților că fermele rumegatelor ar putea fi foarte bine înlocuite cu fermele de viermi și de insecte, destinate hranei populației, fermierii nu au cedat. Ca să potolească protestele, autoritățile caută azi o soluție de compromis.

Dacă vor citit cu atenție romanul lui Rabelais, cu siguranță vor găsi acolo și compromisul. Romanul lui Rabelais le va oferi o soluție salvatoare pentru ieșirea din impas. Slavă lui Rabelais! De trei ori slavă!

Poezia lui George Bacovia, ca, de altfel, și poeziile altor mari poeți ai secolului douăzeci, din când în când răzbate la suprafață, scuturându-se de praful vremurilor așternut peste ea, și vibrează în prezent la fel de tulburător ca și atunci când a fost scrisă.

Vă propun să recitim împreună poezia *Amurg*, scrisă în 1914, la București, pe Terasa Oteleșanu (la începutul Primului Război Mondial), și publicată abia în 1930 (cu puțin înainte de izbucnirea crizei economice mondiale, care a zguduit din temelii lumea capitalului), mai întâi în revista „Viața Românească”, apoi în volumul *Cu voi: „Trec burgheze colorate/ În cupeuri de cristal –/ E o veșnică plimbare,/ Vălmășag milionar.../ Și pe publice terase/ Plâng viori sentimental.../ E parfum, bomboane/ Și desfrâu de lupanar.../ ...Dar notează-n cartea vremii/ Filosoful proletar:/ Greve, sânge, nebunie,/ Foame,/ Plânset mondial.../ Pe când la-să-amurgul flăcări/ Pe-un final ce se anunță/ Pe-un decor miliardar...”*

Poezia lui Bacovia se potrivește ca o mănășă vremurilor pe care le trăim. Trebuie să schimbăm sau să mai adăugăm niște cuvinte, cum ar „pandemie”, „restricții”, „consecințe” etc., etc. În rest, în *Amurgul* bacovian avem de toate: și greve, și sânge, și nebunie, și desfrâu de lupanar.

Puneți una lângă alta petele de sânge de pe cămășile noastre – spune Grigore Vieru – și veți avea în față harta Basarabiei.” Dacă pe lângă petele de sânge de pe cămășile celor care trăiesc în țară mai adăugăm și lacrimile mamelor ce și-au plâns soții și fiii uciși pe front, dar și în lagărele comuniste, vom obține o harta

a suferinței românești urcată până dincolo de cer.

Cât de expresivă, dar, totodată, și de zguduitoare e cugetarea lui Grigore Vieru: citind-o, sufletul se înfoiară cuprins de pioșenie, dar și de o indignare fără margini.

Scriind aceste rânduri, probabil că Grigore Vieru s-a gândit la copilăria lui petrecută în anii cumpliti ai războiului, dar și la anii terorii staliniste.

Necazurile lui și ale neamului său nu i-au stins în suflet gingășia și bucuria de a trăi. El a trăit căutând pretutindeni frumusețea lumii, de aici și exclamația: „Nu sunt atâția ochi pe pământ câtă frumusețe în jur!” Ar fi putut spune și altfel: „Suntem asemenea ființelor cerești, cu trupurile acoperite de sus și până jos de ochi și aripi ce zboară spre lumină”...

„NENĂSCUȚII CÂINI.” În curând, ca sa poți veni pe lume, îți va trebui certificat verde de trecere, asta ca sa poți arăta vameșilor care vor păzi porțile trecerii din nonexistență în existență că, din punct de vedere fizic și psihic, vei fi în regulă și te vei alinia fără sa crăcnești noii ordini mondiale și structurilor sale de putere.

Vremea aceasta se apropie. Înainte de a te naște, vei fi întrebat de cei care vor veghea la granița dintre: „Ia să vedem, matală ce hram porți, ești de-al nostru sau nu ești?” Și apoi, scanând încă inexistentul embrion, vor spune: „Nu, drăguțule, nu avem nevoie de matele aici. Pentru noi ești un potențial instigator. Dumneata încerci să te strecorei aici cu gânduri necurate. Nu avem nevoie nici de filozofi, nici de oameni cu idei. Mata, după cum vedem, vrei să destabilizezi lumea pe care tocmai, după atâtea sacrificii, foame, pandemii, războaie fratricide, revoluții, am construit-o. Nu, drăguțule, te vedem după ochii care încă nu ți-au apărut pe față, ești inadecvat și poți deveni periculos pentru sistem. Așa că treci mata înapoi acolo de unde încă nu ai venit și așteaptă. Poate cândva o să-ți vină și ție rândul să vezi lumina zilei, dar într-o altă lume, nu a noastră!”

Vă dați seama că eu, cu ideile mele, nu aș fi avut niciodată șansa să mă nasc. M-ar fi respins din start, cum m-au respins, de altfel, și la recrutare.

Lumea aceasta va fi în curând aici. Vom trăi în mijlocul ei. Schimbați ușor la chip. Se va auzi mai întâi un vuiet. Urmărit de alte zgomote, cum ar fi mieunat de pisici și lătrat de câini.

Mărturisesc că eu de pe acum aud cum „nenăscuții câini”, de care vorbea Nichita Stănescu, pe „nenăscuți oameni” îi latră.

Visez la o lume cum e cea din poemul *Către Hypnos* de Nichita Stănescu: „Ei se nășteau dormind;/ Creșteau dormind, se îndrăgosteau/ dormind și nunta/ și-o celebrău în somn /.../ Femeile lor nășteau în somn,/ iar ei, cu toții, îmbătrâneau/ în somn/ și mureau astfel./ Tineri dormind, le luau locul/ în vis...”

În această lume a lor, „Păsările zburau dormind,/ peștii înotau dormind./ Caii galopau în somn/ și toamna/ în vii, se coceau struguri/ de vis”.

Nimeni dintre cei aflați sub vraja somnului nu voia să se trezească, fiindcă trezirea presupunea revenirea la ordinea de odinioară și la vechea lor formă și, probabil, la vechile lor obiceiuri, de care le era, pesemne, silă.

De aceea ei „trăiau în vis/ și chiar și arborii/ ca să-i adumbrească trebuiau mai întâi să adoarmă,/ putând numai astfel să-și zvârle/ peste trupurile lor întregi/ și umbra și rădăcinile lor”.

Nimeni nu voia cu niciun chip să se trezească și, la drept vorbind, pentru ce s-ar fi trezit, odată ce știau că – vorba cuiva – „nu somnul rațiunii, ci somnul națiunii naște monștri?”

Fiecare dintre ei prefera să rămână pradă propriului său vis.

Mulți dintre marii lideri ce conduc dintr-un con de umbră această lume ne-au trimis, prin intermediul emisarilor lor, diferite semnale și predicții care de care mai alarmante, menite să țină lumea în nesiguranță și în stres continuu. Una dintre aceste predicții de natură apocaliptică spune că în anul 2030 va începe o nouă eră în evoluția omenirii. În acest sens, ne-a fost sugerat în mod fragmentar pe diferite canale că va apărea o nouă rasă umană, cu caracteristici îmbunătățite, mult mai puternică la schimbările mediului, mult mai inteligentă și mult mai sensibilă decât cea existentă; mai pe scurt, o nouă rasă, cu un înalt simț al eticii și al datoriei civice, perfect aliniată cultural, moral, dar și politic față de marile valori ale noii umanități radical diferite de cea din zilele noastre.

Bineînțeles, trecerea nu se va face de la sine, ci prin intermediul inteligenței artificiale. Un rol important în procesul de

IN SFUMATO

NICOLAE POPA: POVESTIRI DE NEPOVESTIT (III) de EUGEN LUNGU

Credit fotografic: Mihai POTĂRNICHE

Oricât a vrut Nicolae Popa să se detașeze de optzecism și de religia acestuia, postmodernismul, el doar le-a instituționalizat pe amândouă prin propria contribuție. Eu aș zice prin propria artă! Fiindcă poezia și proza lui N. Popa ilustrează optzecismul în cel mai înalt grad. Scrierile sale se înscriu perfect în grila teoretică a paradigmei postmoderniste, *textualismul*, *intertextualitatea*, *autoreferențialul*, *ironia* ș.a. strategii adoptate de generația sa relevându-se prin excelență în structurile lirico-epice imaginate de autorul nostru.

Castanul Roz, spre exemplu, e o nuvelă în care narativul încorporează toate aceste elemente atât de caracteristice optzecismului. Autorul face din procesul elaborării prozei un subiect în sine, cititorul fiind martorul nașterii *textului* (vezi, în speță, ultimul episod, cel al scrierii cu vin; licoarea lui Bahus, cum bine se știe, e chiar sângele boemei literare!). Întreaga nuvelă e de fapt un exercițiu *intertextualist*, deoarece are ca punct de pornire și inventar tematic un alt text, scris anterior de prozatorul Vladimir Beșleagă – *Hoții din apartamente*.

În debutul prozei, N. Popa îl prezintă pe V.B. în câteva din scurtele descinderi ale acestuia la terasa Uniunii Scriitorilor. Cafe-neaua e un spațiu al boemei, iar *Castanul Roz*, specie rară în familia *Sapindaceelor*, e ca un arbore sacru venerat de clientela localului. În semn de adorație absolută, autorul scrie ambele cuvinte ale sintagmei cu majuscule (*Castanul Roz*), prin asta accentuând o dată în plus că arborele e de fapt unul dintre personajele centrale ale piesei (ce are a face, dacă e unul vegetal?). În *incipitul* desfășurat pe câteva pagini, sunt trecuți în revistă obișnuirii terasei: Galea, probabil cea mai vizibilă chelneriță din Chișinău, deoarece a intrat în paginile scrise ale mai multor scriitori, Nicrai, un nume destul de transparent pentru musteriile locantei, deoarece îl emblematizează literal pe Nicolae Răileanu, fotografii Uniunii; pisicile, berile reci și alți „martori” necuvântători ai acestui spațiu sacral fac parte din decorul nu atât imaginat cât „copiat” după realitățile locului. Însuși *Naratorul*, unul dintre cei mai talentați scriitori de la noi și strălucit exponent al boemei chișinăuiene, nu ezită să orneze subiectul, de multe ori la modul *ironico-autoreferințial*, cu detalii biografice din propriile hagialăcuri.

Cum *Hoții din apartamente* făcea dese trimiteri la N.P., redactor-șef al revistei „Basarabia”, căruia Vladimir Beșleagă urma să-i transmită spre publicare nuvela mereu în procesul creației, Nicolae Popa construiește un text-replică, alimentat în mare parte

de proza respectivă a lui V.B. Procedul îi permite autorului *Castanului*... să deschidă o sinuoasă linie de subiect în care protagonist e chiar V.B. și romanele sale – *Cumplita vreme*, o biografie romanțată a cronicarului Miron Costin, *Zbor frânt*, scriere-cult fără care e greu de imaginat astăzi literatura din Basarabia; tot aici am putea adăuga și frecvențele intercalări istorice ale transnistreanului despre Mălăiești, satul său de baștină „cu vinul... în beci” (putea ocoli oare razachiul reputatul boem?) și, respectiv, amănuntele călătoriei pe vasul de croazieră *World Renaissance*, un fel de Arcă a lui Noe în care s-au imbarcat o seamă de talente literare din toată lumea. Pe navă, N.P. și V.B. sunt cazați în aceeași cabină. În *Castanul Roz* se creează astfel un lanț cultural *intertextual*, în care se perindă, za după za, și filozofia unei inevitabile împăcări cu destinul din *Viața lumii*, poem înscris de unul dintre primii noștri stihuitori între inexorabilele *panta rhei* și *ubi sunt*, și răsfrângerile istorice din *Cumplita vreme*, ciclul narativ cuprinzând și multe altele, inclusiv romanul *Avionul*

mirosea a pește, creație a lui N.P. Acest șir evenimential-cultural își are un capăt în Evul Mediu, altul e fixat deja în zilele noastre, mai ales prin drama exilatului Orhan Pamuk, viitor laureat Nobel, pe care turcii l-au făcut să plece în surghiun și despre care *Naratorul* spune că l-a întâlnit pe vasul în pelerinaj maritim.

În *Hoții din apartamente*, adevăratul Vladimir Beșleagă, nu sosia lui numită V.B. în trama *Castanului Roz*, își alege drept figură exponențială statuia... Vă dezamăgesc, nicidecum a vestitului Comandor sau a Călărețului de Aramă, cum ați fi putut bănuși, ci imaginea turnată în bronz a lui Grigori Kotovski din fața Hotelului „Cosmos”. Într-o cameră a uriașului edificiu din preajma compoziției sculpturale materializate în metal de celebrul L. Dubinovschi, scriitorul își făurește „nemuritoarea” operă, pe care o așteaptă de mult timp în ideea publicării ei N.P., redactor-șef la revista „Basarabia”. În ficțiunea lui Beșleagă, Grigori Ivanovici își părăsește noaptea calul și umblă aiurea: fie la mândre, fie în podgheazuri tâlhărești, căci avea și faima de curvar, și cea de bandit la drumul mare.

Deși pare a continua pista epică prefigurată în *Hoții din apartamente*, Nicolae Popa redirecționează istoria cu subiect polițist pe o altă curbă narativă: un oarecare K., ciorditor de meserie, are ideea să fure statuia lui Kotovski din fața hotelului. Adică nu tot monumentul, că ar bate la ochi, ci doar corpul turnat în bronz al *kombrișului*. Scopul era simplu și avantajos: să vândă o parte a monumentului la „Metal neferos”, bronzul având un preț destul de ridicat. În timpul „misiunii”, K. are surpriza să constate că sculptura „eroului legendar” al mitologiei sovietice a și fost furată deja! Iluzia că statuia ar fi întreagă era asigurată de o hologramă! De ce nu, dacă suntem în epoca unui High-Tech în deplină evoluție!...

Demersul din scrierea lui V. Beșleagă ar putea fi aproximat în următorii termeni: un stat edificat pe „faptele vitejești” ale unui tâlhar va fi corupt de același flagel, molimă care, până la urmă, va descompune țara pe dinlăuntru, eclipsându-i și cultura. Iar *Castanul Roz* dezvoltă ideea: urmașii acestui stat vor parazita pe rămășițele colosului defunct, furând și ce a mai rămas – până și falsa lui glorie de cândva! Este filozofia unei reificări continue, însă neapărat în plan negativ, deoarece răul se autoreproduce iar și iar.

Alte două subiecte din această proză notifică eseistic sau într-un stil reportericesc călătorii în Kazahstan și China.

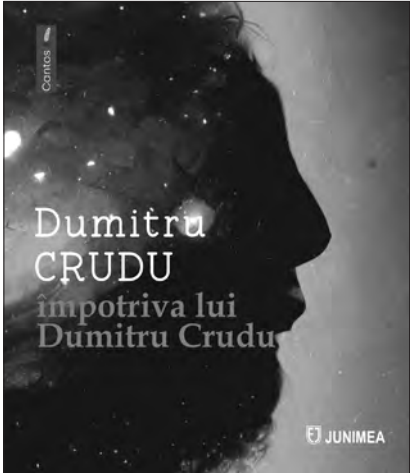
O altă povestire, *Unghia neagră* exploatează la maximum virtualitățile textualiste prin care s-au impus mai ales prozele optzeciștilor de peste Prut, mă refer în primul rând la Ioan Groșan (vezi în acest sens *O dimineată minunată pentru proză scurtă* și, în special, începutul *Insulei*). Autorul, tot el și *Povestitorul*, din *Unghia*..., renunță la practica tradiționalistă de a-și conduce personajele din semiumbrele subiectului și se infiltrează în miezul evenimentelor. Ajuns în spațiul epic, încalcă alte prescripții devenite în practica narativă reguli seculare: nu se „comportă” ca autorul-demiurg de altădată, care își dirija discret eroii, încercând totodată să-și disimuleze pe cât posibil prezența. Dimpotrivă, el descinde ca un *deus ex machina* direct în mijlocul scenei, coboară din hârzob, și preia întreaga regie. Își manevrează abuziv personajele, de parcă acestea ar fi simple piese de șah. Le aranjează pe tablă sau le scoate în afara ei după bunul său plac, uneori cu o adevărată samavolnicie dictatorială (vezi, spre exemplu, eliminarea din joc a Mariei, apoi repunerea ei în subiect, fără, s-ar părea, o justificare epică). Pixul din mâna Autorului pare a fi o baghetă magică prin care indică figuranților în ce direcție să se miște și chiar ce să facă, aceștia executându-i imediat ordinele. Autorul discută cu ei, le explică ce va urma, căci se erijează el însuși în personaj, dar unul despotice, ce nu admite devieri de la ductul narativ trasat de el: „Fasciculele se dilată cuprinzând tot coridorul. În această lumină îmi fac apariția eu, povestitorul, grăbindu-mă să-i zâmbesc [Laurei], arătându-i totodată cu degetul, de fapt cu pixul, spre capătul coridorului. Acolo e adevăratul laborator fotografic, aici fiind doar un laborator pentru scris, pentru scrierea acestei povestiri de nepovestit”.

În tot acest răstimp, cele trei personaje ale prozei își văd de ale lor: fotografii Dumitru pare absorbit de coarnele berbecului ce îi vor fi fatale animalului, Laura e mistuită de ideea că ar putea rămâne fără casă, Maria e rezonabilă micului grup și le temperează pornirile eruptive. Adică acest subiect e ficțiunea obișnuită care evoluează pe bătătoritul fâgaș al literaturii obiectuale. Intruziunile naratorului provoacă însă o deliberată spargere a convenției fosilizate, ce presupunea un autor care trăgea sforile de după paravanul epic, fără ca cititorul să-i simtă neapărat respirația în ceafă. Aici asistăm însă la o spargere a convenției sau chiar la o anulare a ei prin impunerea autoritară a altei convenții: „Ideea de-a mă lăsa văzut de propriu-mi personaj este de-a dreptul năucitoare. Unde mai pui că zâmbetul meu sperie personajul, în loc să-l îmblânzească. Laura se îndepărtează îngrozită în direcția indicată de pix. Probabil fiecare autor e cineva ca de pe altă lume pentru personajul său. Și încă ceva. S-ar putea să existe în natură o frică de pix. Poate că frica de pix a personajelor este egalabilă cu teama de cuțit a mieilor înainte de Paști. Iar dacă stau și mă gândesc mai bine, un miel tăiat cu cuțitul, încă o mai duce cum o duce, dar personajul tăiat de pixul autorului dispare pentru totdeauna și nimeni nu-și mai amintește niciodată de el”.

Astfel Autorul își adoptă în text propria conduită și își decretează absoluta supremație nu numai asupra personajelor, dar și asupra cititorului.

În *Unghia neagră* subiectul pare banal, cititorul având mereu indusă impresia că nu se întâmplă nimic surprinzător; doar frica și

SEMNAL

DUMITRU CRUDU
ÎMPOTRIVA LUI
DUMITRU CRUDU
(ANTOLOGIE DE POEZIE)

„Dumitru Crudu scrie poezie clădită pe un paradox: este în același timp un dialog livresc, purtat în sincronie și în diacronie (o polemică, dacă vreți), dar și un act existențial. Poezia lui nu poate fi înțeleasă dacă nu e privită ca reacție la alt act poetic (de multe ori ratat), însă ceea ce «se întâmplă» în această poezie pleacă în general de la un eveniment ancorat în real.”

Bogdan-Alexandru STĂNESCU

agitația Laurei că i se va pulveriza casa în urma exploziei ține atenția acestuia mereu pe fază. Adevărata intenție a povestitorului se conturează însă abia în final. Căci în finalul povestirii asistăm parcă la re-Facerea lumii prin cuvânt, care, după cum bine se știe, a fost începutul începuturilor. Totul prin atotputernicia Autorului-demiurg, dar acum în altă postură, postmodernistă, acesta conceptualizând o nouă combinație ficțională impregnată cu ingrediente narrative textualiste. Asumându-și, desemnat, și virtualitatea neagră a erorii: „Ea [Maria] nici măcar nu apucă să vadă cum mâinii mele scăpătate peste marginea mesei începe să i se înnegrească încă o unghie, de data asta unghia degetului mijlociu. Ah, încă o lovitură de ciocan. Încă o greșeală. Iar odată cu unghia se înnegrește și aerul în jurul degetului, în jurul mâinii, se întunecă bucătăria, se întunecă lucrurile până în miezul lor. E numai noapte peste tot. E întunericul vâscos din ajunul zilei dintâi, pe când încă nici cuvântul nu era, și nici nu avea cine să-L spună”.

E un final-surpriză, care ridică brusc la altă cotă povestirea și înscrie *Unghia neagră* în topul celor mai reușite scrise aici.

Mecanismele și structurile postmoderne nu sunt un scop în sine. Dacă nu află o realizare adecvată, rămân o simplă recuzită, scheme sterile, fără acoperire în valută literară. Or Nicolae Popa îmbină destul de ingenios aceste strategii, prozele sale impunând prin fabulație captivantă, acțiune la limita aventurii, suspans, personaje distincte în plan caracterologic, pauze reflexive, dar și prin ironia ades la limita sarcasticului.

Nicolae Popa este și autorul a două excelente cărți pentru copii – *Balcoane cu elefanți* și *Ghiozdanul zburător*, încă insuficient valorificate de exegetica noastră, a două romane memorabile – *Cubul de zahăr* și *Avionul mirosea a pește* –, ceea ce ne permite să-l considerăm drept unul dintre cei mai înzestrați prozatori de la noi.

30 iunie 2023

05> NICHITA DANILOV: SPRE NOUA LUME

schimbare al capacităților mintale, etice și morale ale noii umanități îl vor juca cipurile și microcipurile implantate încă din perioada uterină în diferitele părți ale fetusului uman. Practic, la un moment dat, omenirea se va împărți în două categorii: în cei cipați, care vor beneficia din plin de pe urma cuceririlor din domeniul psihic și medical al inteligenței artificiale, și în cei necipați, care, încetul cu încetul, din pricina reticenței față de nou și a refuzului de a-și incorpora entități străine în organism, se vor transforma într-o rasă inferioară, supusă extincției.

Problema pe care încearcă s-o rezolve astăzi specialiștii, cel puțin din punct de vedere teoretic, nu se referă ci este de natură oarecum statistică. Și anume: cercetătorii vor să stabilească limita la care să proiecteze gradul de inteligență al noii rase umane.

Desigur, microcipurile le vor oferi posibilitatea creierelor viitoarelor generații ale omenirii să acumuleze mult mai multe informații din domeniul cultural, tehnic, științific etc., etc. decât posedă actualele generații. Practic, fiecare dintre noi, printr-un minim efort, va deveni o adevărată bibliotecă ambulantă, întrucâtva asemănătoare celei pe care o purta în cap sinologul Peter Kien, personajul din *Orbirea* lui Elias Canetti. Peter Kien avea în capul său incorporată o bibliotecă alcătuită din 25 000 de volume. În creierii reprezentanților noii rase umane, vor fi mult mai multe biblioteci, astfel încât diferența dintre inteligenta lor și cea a noastră va atinge inimaginabilul. În afară de aceasta, ADN-ul uman va fi îmbunătățit, omul va deveni imun la diferite boli, iar durata lui de viață va sfida nu secolele, ci mileniile. Căci, după cum afirmă unii biologi, programarea celulelor umane le va oferi specialiștilor posibilitatea ca acestea să se reseteze după un program prestabilit în care îmbătrânirea întregului nostru corp va fi mult încetinită, dacă nu cumva chiar eliminată cu desăvârșire.

Ignorând cu bună știință informațiile legate de ciclul natural al vieții, azi specialiștii care lucrează la crearea noii omeniri încearcă să afle în ce mod noua inteligență va schimba mediul înconjurător. Ei vor, de asemenea, să creeze posibilitatea ca, odată implantate în creier, microcipurile să se reproducă la rândul lor în creierele urmașilor primei generații de cipați, astfel că informațiile dobândite pe calea artificială să se înscrie în ADN-ul uman.

Dar nu numai ADN-ul uman va suferi modificări. Modificările ADN-ului vor fi aplicate atât regnului vegetal, cât și celui animal, astfel încât diferențele dintre regnuri din lumea viitorului să nu le păstreze pe cele de acum. Vom trăi într-o lume extrem de fericită, într-un fel de paradis artificial, creat însă nu prin intermediul inhalării substanțelor halucinogene, ci al noilor tehnologii. În această lume, vom înțelege atât limbajul animalelor, cât și pe cel al plan-telor.

În locul vechii umanități, cu inteligență și capacitate biologică limitată, vor apărea o mulțime de organisme și entități hibride produse de nanotehnologie. Trăim într-un moment istoric, când se pune la cale, din punct de vedere tehnic, dar și ideologic, apariția omului hibrid, dependent de gadgeturi, cu memorie dublă, atașată atât de spațiul real, cât și cel virtual, dependent de rețele de socializare, indefinit ca gen, număr și caz, viitorul stăpân al iubirilor și călătoriilor virtuale în spații intergalactice.

*
Nu știu de ce, dar în timp ce primeam binecuvântarea, fiind povățuit să merg pe calea smereniei, care avea să-mi îndrepte sufletul spre lumină, l-am întrebat pe starețul sfintei mănăstiri Putna, unde venisem să mă reculeg: – Înalt preacuvioase părinte, i-am zis, înclinându-mă în fața lui, aș vrea să vă pun o întrebare... – Nu te sfii, fiule, spuse Înalt preacuviosul cu zâmbetul pe buze, spune-mi tot ce te frământă... – Aș vrea să știu cât timp poți tăinui adevărul îmbrobodindu-l și ținându-l sub preș?

– Puțină vreme, răspunse starețul cu același zâmbet blând. Oriunde l-ai ascunde, adevărul va ieși la suprafață. Aici lucrurile sunt cât se poate de limpezi. Nu poți clădi nimic solid ignorând adevărul. Nu poți clădi nici o colibă, nici o casă, cu atât mai puțini o biserică sau o mănăstire, și cu atât mai puțin un stat sau o națiune, dacă asta te frământă. Orice vei clădi, totul se va prăbuși în ruină. Doar credința și adevărul țin o națiune în picioare. Minciuna atrage întotdeauna mânia cerului și blestemul.

I-am mulțumit pentru sfaturi preacuviosului părinte. Pășind apoi pe drum, mi-am spus: „Într-adevăr, nimic nu poate fi clădit având la bază altceva decât adevărul”.

Dar după câțiva pași, amintindu-mi de o conversație pe care am avut-o cu un bun prieten, am făcut câteva corecții: „În fond, de ce lumea ar trebui să fie construită din adevăr? mi-am zis. Adevărul e prea crud. Lumina lui e mult prea dureroasă. Oare câți dintre noi ar putea accepta adevărul despre propria ființă și nu s-ar pierde cu firea ținându-l în jur o plasă de fantasmă?”

Și, în timp ce ieșeam pe poartă mănăstirii, am adăugat: „Și națiunile? Micile și marile state ale lumii oare nu-și falsifică mereu istoria, în speranța de-a avea un prezent și un viitor mai glorios?”

„Nu, mi-am zis, de jos și până sus, lumea e clădită din minciună. Și chiar însuși adevărul, adevărul cel mai pur, pentru a ieși la suprafață, are nevoie de minciuni. De aceea lumea aceasta e sortită prăbușirii.”

DIGEST CULTURAL | TÂRGUL DE CARTE „GAUDEAMUS”, 2023

TÂRGUL DE CARTE „GAUDEAMUS”, EDIȚIA DIN 2023, S-A DESFĂȘURAT LA BUCUREȘTI ÎN PAVILIONUL CENTRAL „ROMEXPO” ÎNTRE 22 ȘI 26 NOIEMBRIE. LA TÂRG AU PARTICIPAT ȘI CÂTEVA CASE DE EDITURI DIN REPUBLICA MOLDOVA (CARTIER, PRUT, CARTEGO), CARE AU AVUT STANDURILE LOR ȘI AU ORGANIZAT O SERIE DE LANSĂRI DE CARTE.

Editura CARTIER a prezentat, ca de obicei, multe volume noi: – ultimele apariții din seria „Cartier de colecție” (*Panteră neagră am fost cândva* de Ruxandra CESEREANU; *Etica grunge. Sîntem generația extincției* de Ștefan MANASIA; *p tlkmnd alba ai btn d POWER* de O. NIMIGEAN); – volumul de versuri *Înzecit* al reputatului scriitor basarabean Nicolae POPA; – placheta lui Tiberiu NEACȘU, *Sindromul Joubert*; – romanele *Povestea domniței Marina și a basarabeanului necunoscut* de Tatiana NICULESCU, *Orașul promis* de Valentina ȘCERBANI și *Sfârșitul lumii e un tren* de Daniela RAȚIU; – volumul *Eutopia. Concepte, identități și istorii românești* de Liviu NEAGOE; – cele două volume de *Teatru documentar*, coordonate de Mihai FUSU și Luminița ȚĂCU.

Lansările au fost moderate de redactorul-șef al editurii, Emilian GALAICU-PĂUN. Printre invitații Cartierului la aceste lansări s-au numărat: Ioan S. POP, Ioan PINTEA, Bogdan CREȚU, Simona

POPESCU, Florin IARU, Ioana NICOLAIE, Carmen MUȘAT. Giovanni MAGLIOCCO, Cristina ISPAS, Andrei RĂZVAN ș.a.

O ofertă variată a avut și **Editura PRUT**, care a lansat mai multe volume ale autorilor basarabeni: – debutul în poezie al lui Marin POSTU, placheta *Bayraktar*; – romanul scriitoarei Mihaela PERCIUN, intitulat *Răutatea răutăților*; – placheta de versuri *Realanti*, semnată de G.G.UTZ.

Lansările au fost moderate de Moni STĂNILĂ, redactorul-șef al editurii.

Un eveniment aparte a fost lansarea, în bloc, a câtorva volume consacrate istoriei recente a Basarabiei și războiului din Ucraina:

– memoriile lui Gherasim PĂDURARU, intitulate *Demascarea sau Taina porților zăvorâte*; – *În gura foametei. Mărturii* de Alexei VAKULOVSKI; – *Războiul mi-a luat tot*, o antologie realizată de Dumitru CRUDU în colaborare cu scriitori ucraineni;

În imagine: Moni Stănilă și Mircea Cărtărescu la lansarea cărții „Realanti” de G.G.Utz. Foto de Alexandru Vakulovski

– *O viziune din focarul conflictului de la Dubăsari* de Vlad GRECU.

La eveniment au participat scriitorii Claudiu KOMARTIN, Alexandru VAKULOVSKI și Flori BĂLĂNESCU.

Foto de Nicolae RĂILEANU

SMARA: MARTURII ALE UNEI PRIETENII (II)

de LUCIA ȚURCANU

Unele surse conțin informația că, în perioada în care a fost căsătorită cu profesorul George O. Gârbea, Smara a organizat un cenaclu la București, „la care venea adesea să-și citească versurile un tânăr poet: Mihail Eminescu. El citea și versurile tinerei gazde și o îndemna să scrie mereu. /.../ În poeziile scrise pe atunci de Smara se simte o fericită influență, umbra marelui maestru”¹. Mai târziu, Petre Gheorghe Bîrlea, în scrierile sale despre Smaranda Gheorghiu, se referă la „seratele», cum le spunea poeta”², frecventate de numeroși scriitori, pictori, muzicieni, ziariști, profesori, inclusiv Eminescu. Mircea Anghelescu consideră că „și informația despre lecturile lui Eminescu, și elogioasele afirmații despre influența acestuia, venite dintr-o singură sursă [lucrările pe care le-am citat mai sus se bazează doar pe mărturiile Smarei – n.m., L.Ț.], trebuie să fie luate sub beneficiu de inventar”³. O serie de texte publicate de Smara în „Familia” în perioada 1887-1898 ar putea servi totuși drept sursă indirectă de verificare și confirmare a informațiilor legate cel puțin de relația de prietenie dintre Smara și Veronica Micle (care ar fi supranumit-o „maica Smara”), dacă nu și de participarea lui Eminescu la cenaclul acesteia de la București.

Smara începe să fie prezentă în „Familia” în 1887 (în nr. 16, din 19 aprilie/ 1 mai 1887, pe paginile 3-4, îi sunt publicate poeziile *Ghiocelul* și *Vreau tăcerea*), până atunci autoarea colaborând la „Literaturul” (unde debutează cu versuri în 1881), „Convorbiri literare”, „Fântâna Blanduziei”, „Revista literară”. Mai târziu, în nr. 40 din 4/16 octombrie 1892, pe prima pagină îi va apărea fotografia și începutul nuvelei *Sloiul de gheață*, iar pe pagina 8 redacția „Familiei” îi va face următoarea prezentare:

„Printre scriitoarele române care s-au ivit în timpul din urmă, poeta Smara atrage luarea-aminte prin tonul deosebit al lirei sale. Pe când celelalte aparțin aproape cu toate poeziei lirice, dânsa se aprofundează mai mult în sentimentele care predominază secolul și cântă peripețiile vieții de toate zilele care se desfășoară la vederea sa în jurul ei.

Cititorii noștri o cunosc bine, căci dna Smara (Smaranda Gârbea) este unul din talentele care s-au ivit și dezvoltat prin foaia noastră, cele mai multe lucrări ale sale s-au publicat în «Familia», căreia i-a și rămas credincioasă totdeauna.

Ea scrie poezii, nuvele, piese de teatru și mai cultivează un ram literar foarte neglijat la noi, ramul literaturii pentru copii.

Câți ani are – nu știm. Stă la București, unde ocupă un post de profesoară”.

* * *

Cele mai multe dintre poeziile publicate de Smara în revista „Familia” dovedesc atât o bună cunoaștere a poeziei eminesciene, cât și atașamentul față de formulele practice de poet. Cu fidelitate epigonică, sunt preluate adesea imagini și structuri prozodice. În poezia elegiac-testamentară *Vreau tăcerea*, descoperim versul „Să se vestejească grabnic teii care ne umbriră”, eminescian prin excelență la nivel lexical-imagistic (să se vestejească, teii, umbriră), dar și prozodic (octometru trohaic cu cezură, ca în *Scrisori*). Același imaginar eminescian se regăsește în *Epi-taful meu* (text publicat în nr. 22, 29 mai/ 10 iunie 1888, p. 4, al revistei lui Iosif Vulcan), Smarei nefiindu-i străină nici concepția asupra morții ca integrare în natură din *Mai am un singur dor*:

„De rozmarin și nalbă
Să-mi împlețiți cunune
Și iasomie albă
P-al meu mormânt veți pune.
În loc de cruce, teii
Țărâna-mi să umbrească
Și crinii, ghiociei,
Deasupra să-nflorească.
Așa pe veșnicie
Să stea acoperită.
De chin, fățărnice,
Doar ea va fi ferită”.

Poemul *În apus* (nr. 22, 3/15 iunie 1890, p. 1) se pliază perfect pe Călin (*File din poveste*), Smara amplificând dramatismul istoriei invocate:

„Rânduri, una câte una stelele s-aprind făclii,
Luminează sfânta boltă cu cerești împărății,
Întristat-a lor lumină, moartă și mai
mândră-o fac
Decât Nimfe și Naiade ce se joc acum pe lac.
Luna rece dar frumoasă ca amanta lui Călin,
De sub norii plimbătornici lunecă
pe cer senin.

Dorm gingașe păsărele, doarme-n
floare mândrul flutur,
Nuferii adorm pe lacuri, aripi zânele își scutur.
Numai miază-noapte pacea turbură
din când în când

Și Călin care suspină pe logodnica-i strigând:
«Tinde mâna, Viorico, vino-n crângul
cel de fagi,

Te coboară și-n dumbravă fă mănunchi
de lubidragi;

N-ai zis tu că vrei dumbravă de mesteacăni
și de tei,

Vino-acuma, vin cu mine – nu răspunzi...
Să vii nu vrei?
Sprijinește-te de brațu-mi, pot acuma
să te duc:
Sunt puternic, eu, sunt bine...»
Și râdea ca un năuc!
.....
S-a-ndurat atuncea moartea ca să-l ia
de printre vii,
Căci stingher ce să mai cate pe
cărările pustii?”

Începutul textului *Peste-un veac* (*Satiră*) (nr. 9, 3/15 martie 1891, p. 1) conține formule ce amintesc de structurile retorice din partea a doua a *Epigonilor*, dar și din *Scrisori*. Spre deosebire de Eminescu însă, Smara, sub influența, probabil, a ideologiei socialiste, proiectează societatea într-un viitor utopic:

„Gânduri, gânduri svânturate de ce lumea
o oliți?
Mai rămâneți liniștite, ce atât vă obosiți?
Vă frământă viitorul? – El reiese din trecut:
A schimba voi mersul lumei-i dor zadarnic
și pierdut;
/.../
Omenirea?
Sigur alta o să fie peste-un veac;
Cei ce vin, în urma noastră, vor găsi
la toate leac;
Născoci-vor aripi, vele ca s-ajungă tot mai sus;
Împărații da-vor mâna;
Între domn și-al său supus

Va domni o pace mare, vor fi țări făr-de hotar,
Zile negre și nefaste șterse-or fi din calendar;
Nu-o să fie cum e astăzi, când ca fiare
noi trăim,
Când chiar gloria străbună întinăm,
nesocotim”.

Toate aceste paralelisme dovedesc prezența afinităților poetice între Smara și Eminescu sau, mai bine zis, buna asimilare de către „educatoarea poporului” a formulei eminesciene și valorificarea acesteia la modul epigonic. Astfel, ni se relevă cum funcționa modelul Eminescu în epocă, poeziile citate mai sus fiind și dovada nașterii eminescianismului printre contemporanii poetului.

* * *

Alte poezii sunt adevărate mărturii ale prieteniei dintre Smara și Veronica Micle (Smarandei Gârbea îi scria Veronica un răvaș de la Văratec, pe 1 august 1889, în care o ruga să-i procure, prin fratele ei, medic la spitalul din Bălțătești, încă o doză de picături de arsenic, necesare pentru tratamentul anemiei de care suferea fiica ei cea mică, Virginia; arsenicul, se știe, a fost folosit în alte scopuri). Și mai relevant este faptul că „mărturisirile” poetice au fost reciproce, dezvăluind un sensibil dialog care exprimă atașament, simpatie, compasiune.

În nr. 33 din 14/26 august 1888 al „Familiei”, pe pagina 1, Veronica Micle publică două poezii – *Singură* și *Uitare* –, ambele având ca subtitlu următoarea mențiune: „Dedicatie scumpei mele amice Smaranda Gârbea (Smara)”. Cele două poeme sunt mărturisiri despre suferințele provocate de pierderea iubitului, Smarei revenindu-i, indirect, rolul de confidentă.

Singură

De câte ori am tresărit
La fiecă mișcare.
Crezând că poate ai venit
Tu, dulce arătare.
Ș-apoi de câte ori am plâns,
Văzând că noaptea vine
Și lampa singură am stins,
Iubite fără tine.

O, dacă-ai ști de câte ori
Nopti-albe-n nedormire
Ți le-a jertfit până la zori
Sălbateca-mi iubire,

Măcar o clipă-ai fi venit –
Adus ca de ursite –
C-un sărutat să pui sfârșit
Durerii nesfârșite!

Uitare

Ai vrut să nu te mai iubesc; – eu azi
te dau uitării
Și-n locul dragostei de ieri fac loc înstrăinării.
Pe maluri verzi și răcorite de râuri călătoare
Aș vrea să merg și zi și noapte, să merg
fără-ncetare;
Și-n mers să simt că lumea-i largă,
că drumu-mi nu se curmă,
Ci că la fiecare pas te las tot mai în urmă,
Și că la fiecare pas ce-oi face înainte,
Ai să dispari pentru vecie din suflet
și din minte!

Mai târziu, în februarie 1889, Smara publică în „Familia” (nr. 7, 12/24 februarie 1889, p. 1) meditația lirică pe tema trecerii intitulată Scândura, cu dedicația: „Amicei mele Veronica Micle”, poezie în care preia motive ce circulau în epocă și pe care le găsim atât la Eminescu, cât și la Veronica Micle:

„În zadar zidim speranțe, ne clădim
o nouă viață,
Candela ce-i stinsă-aicea mai s-aprinde
unde va?
Peste sufletul ce piere e întinsă-o
neagră ceață,
Florilor în primăvară le e dat a s-arăta!
Însă noi ce stăm în lume, despărțiți pe neam,
pe clase,
În pământ vom râde vecinic, trist ori vesel,
mare, mic,
Acolo vom ști că suntem toți din carne
și din oase
Și că viermele e rege, iară omul un nimic!”

În același an, în nr. 43 din 22 octombrie/ 3 noiembrie (p. 3), apar alte două poezii: Strigăt, o dedicație indirectă făcută prietenei pierdute, și Epitaf, cu mențiunea Poetei V.M., ambele exprimând, prin imagini naive, durerea provocată de dispariția ființei apropiate.

Strigăt

Și tot nu vii... și nu te-adeuce
Nici crepuscul, nici auroră;
Zădarnic gându-mi tot se duce,
La tine-aleargă-n orice oră.

Ah! Vino, vin din depărtare,
Cu glas, cu suflet eu te chem mereu;
Dar simt că viața-mi de-ntristare
Se stinge, zboară sus spre Dumnezeu!

Epitaf

Poetei V.M.
Suflet ce-ai zburat spre ceruri,
suflet care ai iubit,
Ai fost mare prin durere, iar durerea
te-a zdrobit;
Însă-n inimile noastre tu de-a pururi vei trăi,
Căci poetă ai fost mare și-ai știut a suferi.

În documentarea relației de prietenie dintre Smara și cuplul Micle-Eminescu nu poate fi neglijat nici textul Veronica Micle. Viața și operele sale, conferință ținută la Ateneul din București în seara de 13 decembrie 1890 (Smara fiind prima femeie română care ia cuvântul la Ateneu), cu ocazia ridicării bustului Veronicăi. Textul a fost publicat în 1891, în numerele 40 (6/18 octombrie), 41 (13/25 octombrie) și 42 (20 octombrie/1 noiembrie) ale „Familiei”, și editat în broșură în 1892. Aici, Smara dă dovadă de abilități de critic și istoric literar, domeniu în care, dacă ar fi perseverat, poate că ar fi ajuns nume de referință.

După ce evocă momentele importante din biografia „gingașei noastre poete lirice”, Smara purcede la analiza versurilor acesteia, subliniind câteva aspecte. Întâi, menționează caracterul subiectiv-confesiv și chiar biografist al versurilor Veronicăi Micle: „Cum vedeți, Veronica Micle are un bagaj literar foarte mic; cu toate acestea, cel puțin în literatură, e bine a căuta calitatea și-aceasta poetei nu i se poate tăgădui. // Oricine citește poeziile Veronicăi Micle parcă ar cunoaște pe poetă. Scrierile sale au înlanțuire cu viața sa; peste tot o vezi luptându-se cu împrejurările; peste tot ea descrie starea ei sufletească. // Veronica Micle a scris într-un singur gen – genul liric; afară de o simțire puternică, nimic, nimic nu mai putem găsi în versurile sale”. Apoi, reconstituie romanul de iubire transpus în versuri, empatizând cu poeta despre care scrie: „Doamnelor și domnilor: am zis că citind poeziile Veronichii Micle de la un capăt până la celălalt, vedem că deși fiecare poezie poartă un titlu, însă toată cartea formează o înlanțuire de fapte, de ntâmplări, cu alte cuvinte, un roman întreg în care deslușit se defășoară un sentiment puternic și gânduri care mereu sunt legate către una și-aceeași ființă. Eminescu. Cine zice însă Eminescu și știe viața zbuciumată a nefericitului poet, poate judeca despre ceea ce a trebuit să-ndure femeia care l-a admirat, mai mult, femeia care l-a iubit”. Nu îi scapă nici tendința de poetizare a subiectelor aparent insignifiante și nici structura ascendentă a textelor Veronicăi Micle: „Talentul deosebit ce are scriitoarea stă mai ales într-aceasta că oricât de mic, oricât de neînsemnat e subiectul poeziei sale, ea îl face interesant prin sfârșit, care e întotdeauna puternic, totdeauna culminant!”

În procesul comentării, Smara face uz și de procedeele comparativismului, punând față în față poezia lui Mihai Eminescu și

Fotografia Smarei (n. Smaranda Andronescu)

versurile Veronicăi Micle și urmărind, de fapt, astfel, romanul celor doi și pe plan literar:

„Genialul poet ni se arată în două chipuri: uneori e dulce, blând și senin în versul său ca o copilă, alteori cu cugetarea sa puternică se-nalță pe deasupra omenirii, vrea o lume care nu există, iar pe aceasta o-nfierează.

Femeia, în poeziile sale, după cum a spus-o eminentul nostru critic, dl I. Gherea, pare un subiect palid; poetul gândește la tot mai puțin ca la dansa: E bărbat.

Veronica Micle e subiectivă; nu cugetă la nimic afară de dânsul: E femeie”.

Ar mai trebui remarcate simțul valorii pe care îl manifestă Smara în acest text, chiar dacă scrie despre o prietenă apropiată și adesea este părtinitoare în aprecieri, dar și tendința de poetizare a discursului critic: „În genere stilul poeziilor Veronichii Micle nu are nici el presiuni puternice, nici un colorit prea viu, nici o prea adâncă cugetare; cu toate acestea, în poeziile sale găsești un nu știu ce care te farmecă, care te face să plângi alături cu femeia care a suferit atâta. În fine, versurile ei se pot asemăna cu acele cruci puse pe cale la răspântii; nu sunt biserici ele, dar, cu toate acestea drumețul descoperindu-și capul își reculege gândurile, salută cu respect această simplă, dar mejestoasă formă a creștinătății, iar în ea cinsteste parcă cu mai

multă adorațiune pe Dumnezeu!” În finalul studiului, Smara citează poezia Veronicăi Micle Raze de lună, publicată pe 15 iunie 1889, conchizând elegiac-patetic: „E cea din urmă. Acest cânt al lebedei este o profeție. La două luni după moartea lui Eminescu, în vârstă de 40 de ani, în mănăstirea Văratec, unde se dusesese să petreacă vara cu copila sa cea mică, se stinge și dansa. Mai pot dar astăzi cădea rânduri, rânduri flori de tei peste două morminte”.

Ultima frază din text servește drept confirmare a relației de prietenie între autoarea acestor rânduri și celebrul cuplu Veronica Micle-Mihai Eminescu: „I-am cunoscut pe amândoi; ori de câte ori mă gândesc la dânsii, nu pot pricepe cum de pământul se îndură să înghită atâta gândire, atâta iubire”.

Bineînțeles, nici prin versurile sale, nici prin încercările interpretative, Smara nu depășește condiția de scriitor minor din epoca lui Eminescu. „Zgârcit și răuvoitor”, cum se autodefineste ironic, Al. Cistelecan este necruțător cu textele poetice ale acesteia autoare mult prea prolifică: „Versurile Smarei, indiferent de ce fel sunt – patriotice, erotice, militante social, feministe, pasteluri, balade, cronici rimate, satire –, sunt pure calamități estetice”⁴. Acestea nu pot fi neglijate însă de istoria literară, mai ales când e vorba de texte care completează oarecum biografiile a două personaje faimoase (cele mai faimoase, aș zice, sfidând regulile formării superlativului) din istoria literaturii române. Apoi, sunt importante și pentru reconstituirea procesului literar din acea perioadă, viu, dinamic, cu amicitiiile și animozitățile prezente în orice epocă.

NOTE:

- Marg. Miller-Verghy și Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin din România*, București, Editura Bucovina, 1935, p. 107 și urm.
- Petre Gheorghe Bîrlea, *O româncă spre Polul Nord: pe urmele Smarandei Gheorghiu*, București, Editura Sport-Turism, 1988, p. 21.
- Mircea Anghelescu, „Smara”, în „România literară”, nr. 36/2021.
- Al. Cistelecan, „Smara. Maica Smara”, în *Euphorion*, nr. 1/2019, p. 53.

EDITURA ȘTIINȚA | COLECȚIA „MOȘTENIRE”

VASILE ALECSANDRI | **OPERE, VOLUMELE I-III**
EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE DIANA CÂMPAN ȘI MIHAI PAPUC

„Prezenta ediție de «Opere» ale lui Vasile Alecsandri, concepută în trei volume, se adresează unui cerc larg de cititori, propunându-și să cuprindă o selecție din creația poetică, din cea în proză și din cea dramatică a scriitorului, rezervând câte un volum pentru fiecare gen literar abordat.

Volumul I este consacrat poeziei orânduite de poet în următoarele zece cicluri: «Doine» (1842–1852), «Lăcrimioare», «Suvenire», «Mărgăritărele» (1852–1862), «Pasteluri», «Varia» (A), «Legende», «Legende nouă», «Ostașii noștri» și «Varia» (B). La toate acestea se adaugă un studiu introductiv pentru întreaga ediție, în care sunt sintetizate, din perspectiva actuală, calitățile operei (poezie, dramaturgie, proză) a bardului de la Mircești, recunoscut încă din timpul vieții drept «reprezentantul cel mai puternic, cel mai complet al gândirii și simțirii românești... gloria indiscutabilă a literaturii românești» (B.P. Hasdeu); o serie de repere cronologice cu referință la viața și opera scriitorului și o secțiune de note și comentarii sumare asupra textelor incluse în volumul în cauză. **Volumul II** din ediție cuprinde o selecție din scrierile în proză publicate de scriitor în masivul volum «Proză», partea a III-a a seriei de «Opere complete», apărut în 1876 la Editura Librăriei Socec, în diverse broșuri și periodice ale timpului, precum și câteva texte postume, rămase în manuscris. Alecsandri a scris nuvele, schițe de moravuri, memorii, evocări, însemnări de călătorie și chiar un roman, rămas neterminat. **Volumul III** cuprinde o selecție din dramaturgia scriitorului. Timp de jumătate de secol, Alecsandri a scris peste 60 de piese de teatru: cântecele comice, scenete, comedii, vodeviluri, operete, drame în versuri și în proză, îmbogățind consecvent repertoriul Teatrului Național. În limita spațiului tipografic rezervat textelor dramaturgice, am selectat pentru acest volum trei vodeviluri («Chirița în Iași sau Două fete ș-o neneacă»; «Chirița în provincie» și «Arvinte și Pepelea»), două comedii («Iașii în carnaval» și «Sânziana și Pepelea») și drama în versuri «Despot-Vodă». La toate acestea se adaugă un text publicat pentru prima dată ca prefață în ediția de «Opere complete. Partea I. Teatru» (vol. I-IV). București, Editura Socec & Comp., 1875. Textele volumului sunt însoțite de succinte note și comentarii istorico-literare de natură informativă: data apariției scrierii, contextul apariției, locul și data când s-a jucat pe scenă, data publicării în volum ș.a.”

EDITURA

VÂNTURILE, VALURILE...

DESPRE BALURI, CARNAVALURI ȘI CHIOLHANURI*

de VAL BUTNARU

Mulți scriitori manifestă, deseori, slăbiciuni pur omenești atunci când vine vorba să descrie o întâlnire a propriilor personaje în jurul unei mese încărcate cu bucate alese (sau mai simple, mai aproape de popor) și băuturi fine (sau poșirci de mahala, vinuri proaste, dar oferite în cantități impresionante). O, câte pagini inspirate au fost împânzite cu cele mai incitante detalii de la chiolhanurile cu iz oriental, petrecerile cu ștaif evropenesc, chefurile prietenești, bețiile crâncene proletare, „cuconadele” Chirițelor ot Bârzoieni sau Ciocana, balurile negustorești și carnavalurile cu tentă medievală.

Cap de listă la acest capitol este, consider, nea Iancu, ale cărui personaje chefuiesc fără gândul la ziua de mâine. *Catindatul* în celebra *D’ale carnavalului* se „magnetizează strașnic”, așteptând cu frica în sân apariția unchiului care locuiește în provincie. De *Cetățeanul turmentat* nici nu face, probabil, să mai pomenim. Dă-i cu bere, dă-i cu vin! Dă-i cu vin, dă-i cu bere!

Ce mai, dulce-i viața de isprăvniceasă, cum zicea coana Chirița! Moldoveanca lui Alecsandri avea, ce-i drept, o viziune specifică asupra modului de organizare a petrecerilor. Când Luluța țopăie în jurul ei, exclamând bucuroasă: „La bal! La bal!”, isprăvniceasa tumultuoasă se stropșește la ea: „Bal înaintea mesei?! Nu se poate!” Acum e greu să stabilim ce legături cauzale vedea doamna între cele două componente ale *entertainment*-ului național, cert rămâne faptul că pentru Chirița balurile se reduceau la simple chefuri unde venea să vâneze miri pentru fetele ei.

Simplitate, aceasta este lozinca casei Bârzoienilor. Nu este întâmplător faptul că Grigore Bârzoii își divulgă la un moment dat crezul gastronomic: „Borș și alivenci! Cu asta am crescut la casa părintească!” Într-adevăr, ce să ne mai fandosim atât! Lucrurile sunt clare și fără faiv-o-clocurile englezești.

Cu cât timpurile devin mai sofisticate, cu atât descrierile distracțiilor din societatea românească sunt mai explicite. Oricine s-ar apuca să disece acest subiect nu ar putea evita fabuloasele descrieri ale chiolhanurilor din *Craii de Curtea-Veche*. Reproduc un mic fragment și din considerentul evident că stilul lui Mateiu Caragiale rămâne un exemplu al unicității prozei primului nostru romancier modern.

„Abia se isprăvea masa, că lui Pirgu i se și făcea de ducă. Îi era omului sete. Se găseau pe atunci, slavă Domnului, și nu scumpe, vinuri de Bordeaux și de Bourgo-gne să fi făcut cinste unui ospăț regesc.

Lui Gorică nu-i erau însă pe plac, el vrea un vin mai ușor, vin indigen, vin de grădină, descoperea el câte unul grozav și ne căra, prin cine știe ce fund de mahala, să ne cătrănească cu vreo poșircă mucegăită și tulbure. Adevărat lup de mare, Pantazi bea ce-i da de gură, mai lesne chiar decât Pașadia care nu băutura căuta, ci larmă, lumină, lume. De acolo plecam să încercăm alt vin; și-aducea el aminte de niște ravac nebun, la prispa înaltă, sau de niște sânge-de-iepure, să dai cu căciula-n câini. Între două cârciumi, luam o cafea la Proțapeasca sau la Pepi Șmarot, și mai stam de vorbă cu fetele la un pahar, cât rostuia Pirgu pentru Pașadia sau altcineva vreo întâlnire pe a doua zi. Ne suiam uneori nițel la «club», unde Pașadia ținea câteva lovituri la drum-de-fier, din picioare, la iuteală; aceasta însă rar, femeilor și cărților fiindu-le hărăzite ceasurile dinaintea cinei. La popasul al treilea începea cheful cu temei pe răpunere. În jurul nostru foiau și forfoteau sinistre jivinele strejinopți ale orașului. Cu ele Gorică se simțea la largul său, își da drumul. Ca argintul-viu, el aluneca de la masă la masă, stărnea hohote de râs, mulțumită lui chiolhanul prindea cheag și se înfierbânta; el spunea lăutarilor ce să cânte, le da de băut, se pupa cu ei în gură, apoi îi lua la înjurături și la palme. De altfel, cam de obicei, spre dimineață se lăsa cu bătaie.”

De la chiolhanuri balcanice și petreceri zgomotoase de mahala, trecem, ușor-ușor, la societăți mai înalte, în care balurile însemnau ceva apropiat vieții din saloanele pariziene. Îmi vin în gând două baluri celebre din literatura rusă. În *Război și pace* există o scenă memorabilă surprinzând-o pe Natașa Rostova la prima ei ieșire în lume. Până a reproduce un scurt fragment, aș vrea să adaug o observație proprie. Descriind balul în cele mai mici detalii, Tolstoi nu amintește niciodată și nici nu sugerează că la acea petrecere invitații ar consuma alcool. Asta nu înseamnă că rușii se vindecaseră de năravul lor secular, nu, pur și simplu, Tolstoi considerase, probabil, că în contextul primului bal al Natașei chiar și o cupă de șampanie ar putea dezechilibra scena.

„După prințul Andrei, se apropie de Natașa Boris, invitând-o la dans, apoi se apropie și aghiotantul care deschisese balul și alți tineri, încât Natașa, care în curând începu să-i treacă Soniei cavalerii ce-i prioseau, fericită și îmbujorată, dansă fără întrerupere toată seara. Nu remarcase și nici nu văzuse nimic din ceea ce-i preocupa pe toți ceilalți la balul acesta. Nu numai

că nu observase cât de mult timp vorbise împăratul cu ambasadorul francez, nici câtă bunăvoință arătase împăratul cutărei doamne, nici că prinții cutare și cutare făcuseră și spusese cutare și cutare lucru, nici că Hélène avea mare succes ori că se învrednicise de atenția deosebită a cutărui personaj, dar Natașa rămăsese străină chiar și de prezența împăratului și băgă de seamă că plecase abia atunci când, după plecarea lui, balul se învioră mai mult.”

Apropo, cel mai fastuos bal rusesc real, nu literar, a fost cel din februarie 1903, considerat ultimul bal al dinastiei Romanovilor. Hainele cu care cei 390 de oaspeți au venit la Palatul de Iarnă de la Sankt Petersburg au constituit, peste ani, sursă de inspirație pentru autorii filmului *Războiul stelelor* sau pentru pictorii care au înfățișat regi și fanți pe cărțile de joc.

Urmează nu mai puțin celebrul capitol din romanul lui Bulgakov *Maestrul și Margareta*. Balul Satanei. Am ales mai multe fragmente, pentru a avea posibilitatea să le colaționez cu o altă descriere a unui bal, la fel de memorabil, din literatura română, de data asta.

„O gorilă uriașă, cu favoriți lățoși și cu o trompetă în labă, dirija orchestra, țopăind greoi pe loc. Un rând al orchestrei era alcătuit din urangutani care suflau în alămuri sclipitoare. Pe umerii lor stăteau călare cimpanzei veseli cântând din armonici. Doi paviani uriași, cu coame mari ca de leu, cântau la pian, ale căror gemete nici nu se auzeau în tunetul, tipătul ascuțit și bufniturile saxofoanelor, ale viorilor și ale tobelor mânuite de labele gibbonilor, mandrililor și ale macacilor.”

Aceste rânduri mi-au evocat scena *Sabatului* din *Principele* lui Eugen Barbu. Într-o atmosferă la fel de fantasmagorică măgarii erau omorâți în fața publicului cu bâte și măciuci grele, fetele de boieri importanți – aduse la extaz, despuiate – cuplându-se cu oricine se nimerea dispus să le tăvălească prin iarbă.

Pentru a nu lăsa dubii privind natura petrecerii înfricoșătoare, Barbu adaugă: „Pe o altă plută, patru țigani, unși cu ulei, ca niște corai, purtau vase în care se aflau virilitățile căpriorilor uciși de dimineață și fudulii de berbec”.

În cele din urmă, totul culminează cu apariția *Messerului* și a *Princepelui*, ținându-se de mână ca doi îndrăgostiți. E un fel de bal al Satanei pus la cale de Ottaviano.

Revenim la Bulgakov, ca să facem, ulterior, încă o trimitere la Barbu, pentru a semna unele similitudini, fie ele abia

sesizabile. Inclusiv, nume asemănătoare ale personajelor feminine.

Maestrul și Margareta: „Nici Caius Caesar Caligula, nici Messalina n-o mai interesară pe Margareta, după cum n-o mai interesa nimeni dintre regi, duci, cavaleri, sinucigași, otrăvitoare, spânzurați, codoașe, temniceri și trișori, călăi, denunțatori, trădători nebuni, copoi, siluitori de minore. Numele lor i se învălmășiră în cap, chipurile se legară într-o singură lipie uriașă, și numai o singură față îi stăruia chinuitor în minte, încadrată de o barbă roșie ca focul — fața lui Maliuta Skuratov. Picioarele Margaretei se îndoiu și, din clipă în clipă, se temea să nu izbucnească în plâns. Dar mai rău decât orice o chinuia genunchiul drept, pe care-l sărutau oaspeții. Se umflase, pielea i se învinețise, cu toate că mâna Natașei apăruse de câteva ori lângă acest genunchi, înarmată cu un burete, ca să-l ungă cu o substanță parfumată. Când ceasul al treilea se apropia de sfârșit, Margareta se uită în jos, deznădăjduită, și, deodată, tresări de bucurie: suvoiul oaspeților se rărea”.

Și acum, un alt roman al lui Eugen Barbu, *Săptămâna nebunilor*. O nouă scenă de bal, dar total de altă natură. Un bal al calicilor, al unor circari însoțiți de animalele lor îngrozitoare. E scena în care, înainte de plecarea la București, Hrisoverghi decide să dea un bal în palatul lui din Veneția. Când niciunul dintre invitați nu se prezintă în imensa sală cu mese încărcate de băuturi și bucate, Hrisant iese în oraș și invită o trupă de circari ambulanți fără căpătâi și acoperiș deasupra capului.

„– Întâi spectacolul! spusese cu multă demnitate Mama Margheritta și bătuse din palme spre ceata de circari din spatele ei. Din niște lăzi apărură două borcane cu fetuși în spirt, o bufniță împăiată, câteva fosile și un clavecin ocular; șarpele începuse să suiere pe marmora din fața căminului, unde, cu o perdea sdrențăroasă, agățată pe o bucată de sfoară, șefa acestui trib de vaganzi improviza o scenă. Înghițitorul de flăcări își începuse numărul dând foc smoalei care scotea un fum gros, iar numitul Agostino anunța programul:

– Messir, o să fiți martor al celui mai mare spectacol de circ din lume!”

Cum se întâmplă de obicei la Eugen Barbu, nu puteau lipsi bucatele exotice, descrise cu lux de amănunte:

„Hrisant făcuse un semn discret lui Basadonna și celor doi valeți ai casei, să le așeze saltimbancilor câte ceva în farfuriile de porcelan de Murano. Oaspeții păreau paralizați de priveliștea racilor și francolinilor peste care se presăraseră bucăți de gheață; de melcii ușor fanați de nădușala zilei trecute, dați prin unt; de batogul și friptura de gâscă și de salățile ce se desfrăgezeau. Servitorii luaseră sosul paverada în care Melchiorre își vârăse ghearele și-l înlocuiseră cu altul. Maimuțele care stătuseră liniștite până atunci se agitau, excitate de mirosul mâncărilor răscolite. Scoteau gemete mici, se smuceau în lanțuri răcâind pereții”.

Așa cum am spus, există multe similitudini între aceste descrieri, dar dacă ne gândim mai bine – oare mai puțin apropiate ca sens, nu doar gastronomic, sunt chiolhanurile cu iz oriental, petrecerile cu ștaif evropenesc, chefurile prietenești, bețiile crâncene proletare, „cuconadele” Chirițelor ot Bârzoieni sau Ciocana, balurile negustorești și carnavalurile cu tentă medievală?

Chiar de la primele studii publicate într-o perioadă când demersul meta-literar tradiționalist era în defensivă, criticul și eseistul Nicolae Leahu anunța o nouă sensibilitate estetică, o altă perspectivă de receptare a operei literare decât cea aplicată de majoritatea predecesorilor. Opera sa exegetică include studiul critic *Poezia generației '80* (2000), volumul de eseuri ludice *Erotokritikon / Făt-Frumos, Fiul Pixului*, vol. 1 (2001), *Comedia cumană și vodevilul peceneg* (2008), în care actul critic propriu-zis este conjugat cu demersul ludic și cu cel pamfletorial, volumul de eseuri *Oul didactic. Schițe pentru un curs de poezie* (2021), numeroase studii și articole publicate în volume colective și în presa de specialitate, în prefețe și postfețe la diverse antologii sau la cărți de poezie. Toate îi reliefează măiestria conceptuală și discursivă.

Exponențial pentru generația sa, Nicolae Leahu se impune prin calități analitice și prin originalitatea limbajului critic. Începându-și cariera de critic la revista „Semn”, pe care o conduce din anul fondării, 1995, până la suspendarea publicației, în 2012, universitarul de la Bălți valorizează fenomenul liric optzecist în ansamblu, cercetare din care va descinde volumul *Poezia generației '80* (2000). Bucurându-se de o receptare amplă chiar din momentul apariției, eseul critic, „studiu bine gândit, amplu documentat și exemplar scris” (Eugen Lungu), este un examen critic riguros al unui fenomen încă în derulare la sfârșitul secolului trecut – lirica română postmodernistă de pe ambele maluri ale Prutului. *În deschidere, autorul își definește explicit perspectiva interpretativă, accentuând că va dimensiona „amploarea, liniile de forță ale discursului, dar și limitele inerente ale fenomenului poetic în discuție. Ar fi și un prilej de a încuraja valorile autentice, marginalizând mediocritatea literară, deosebit de agresivă mai ales sub acoperirea unor manifestări de grup”*. Partea întâi, *Concepte și delimitări*, debutează cu o necesară precizare referitor la perspectiva istorico-sociologică de receptare a fenomenului '80, apoi discuția se produce în marginea conceptului de generație literară. Sintetizând opiniile emise, pe parcursul secolului al XX-lea, de mai mulți critici români, Nicolae Leahu elaborează o schemă teoretică, pe care se pliază conceptul și în care se înscrie perfect generația '80. Conform acestei scheme, o generație literară „își centrează demersul pe o paradigmă unică”, „trebuie să reprezinte un fenomen estetic distinct, cu o certă «acoperire» ideologică, diferențiată față de cea a generației precedente; să se sprijine pe o sumă de trăsături care să înlăture eventualele confuzii cu inevitabile «avataruri» promoționale ale unei sensibilități afirmate deja; să aibă o unitate structurală, care să încurajeze, în limitele paradigmei anunțate, diversitatea, nuanța, elementul particular [...]”. Mai jos, reconstituind traseul de cristalizare a postmodernismului românesc, prin evocarea și comentarea unui set impresionant de opinii teoretice, cercetătorul își expune ideile la modul polemic, pertinent și explicit, ca, de exemplu, în demonstrația prin care delimitează ideologia postmodernistă de cea modernistă: „[...] înclinăm să credem că elementele epistemei postmoderne provin, prin rupturi succesive, ce și-au însușit o nouă calitate, din matricea modernității, întemeiată pe o coerentă perspectivă critică asupra trecutului, a tradiției. Precizăm totodată că deși acceptăm descrierea dată de

STUDII LITERARE

CRITICUL NICOLAE LEAHU SAU PLEDOARIA PENTRU DICȚIUNE

de MARGARETA CURTESCU

Matei Călinescu postmodernismului, nu-l considerăm ca și universitarul american o «față a modernității», ci o rezultantă distinctă, un produs al crizei de sistem a acesteia”.

Demersul exegetic din prima parte concentrează, în continuare, analize și comentarii aplicate, dispute extinse, polemici pasionale, prin care autorul se angajează, pe anumite segmente, în dialoguri cu Radu G. Țeposu, Corin Braga, Alexandru Mușina ș.a. – toate, în final, având scopul să articuleze conceptul de postmodernism, să clarifice segmentul temporal în care s-a coagulat generația '80, să explice noțiunea de model poetic. Ampla discuție despre raportul poeziei postmoderniste cu modelele converge spre concluzia că acest segment liric este „produsul unui act poetic întemeiat pe cooperarea între Eu (real), Lume (convenția realității ideale și materiale) și Text (ca expresie-limită a comuniunii metafizice și a rupturii ontologice dintre Eu și Lume). O alianță, deci, între Eu (ca vehicul «Aridita» al reprezentărilor), Lume (ca prezență și alteritate) și reprezentările poetice ale acestora”.

În cele patru capitole de critică propriu-zisă, care constituie partea a doua a studiului, *Deziderat și praxis*, poezia optzecistă este estimată într-un discurs implicat, unde fenomenul apare sintetizat sau ilustrat prin cazuri aparte. Exegezele lui Nicolae Leahu vizează poezia cotidianului la Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Traian T. Coșovei, a tragismului existențial, reliefat în versurile Marianeii Marin și Liviu Antonesei; raportul existență-text în poemele lui Ion Mureșan și Gellu Dorian; dimensiunile metafizicului, misticului, parabolicului în lirica lui Nichita Danilov și Matei Vișniec; asumarea condiției femininului în poezia Martei Petreu și a Magdei Cărneci; retorică parodică a erotismului în versurile lui Gheorghe Izbășescu și Alexandru Mușina etc. Capitolul *Leviathan sau fizionomia poemului* dezvăluie re-conceptualizările suportate de poemul postmodernist, în primul rând, la nivelul referentului, din care descinde discursul metapoetic („meditația asupra cuvântului și a condiției poemului”) al lui Petru Romoșan, Matei Vișniec ș.a. Sunt comentate inovații la nivel de poetică, atestate în lirica optzeciștilor: poetica *totului* (Mircea Cărtărescu, Magda Cărneci), *poemul care nu poate fi înțeles* (Ion Bogdan Lefter, Ion Stratan, Em. Galaicu-Păun, Nichita Danilov), *poemul-jurnal* (Mircea Petean, Bogdan Ghiu, George Vulturescu), *poemul-carte* (Mircea Cărtărescu) etc. Mai jos, exegetul disociază prezența biografis-

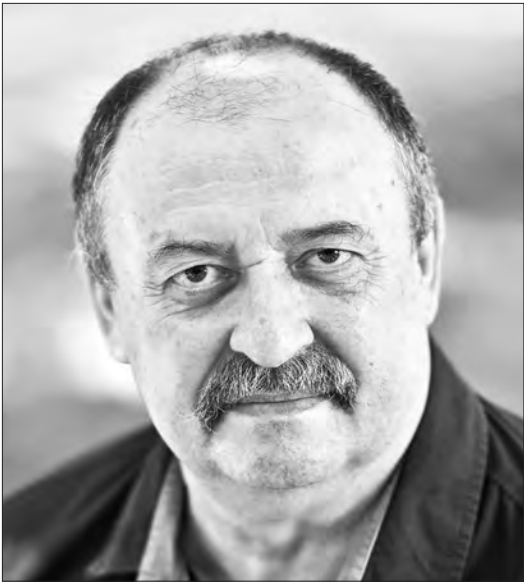
mului/ *personismului* în poemul optzecist, delimitând două moduri de abordare: primul „mizează pe o acumulare progresivă de date și referințe, verificabile biografic, exhibate uneori până la o densitate și precizie de *curriculum vitae*”, al doilea „este mai puțin deschis livrării totale a vieții publice sau intime a personajului, poezii explorând experiența individuală într-un amestec prolific de imaginație și onirism, de mitologie și introspecție vag autentică”. În capitolul final, *Peisaj cu relief în mișcare* (în loc de *concluzii*), monograful clarifică și alte aspect ale fenomenului liric discutat: limbajul optzeciștilor și contribuția lor la înnoirea vocabularului poeziei, individualitatea lirică a unora dintre ei, re-gândirea noțiunilor de operă și capodoperă și, deci, modificarea canonului estetic etc.

Acoperind un spectru larg de probleme teoretice și un material poetic impunător, *Poezia generației '80* rămâne în continuare una dintre operele fundamentale pe tema liricii postmoderniste din arealul românesc. Nicolae Leahu dezvăluie succesiv esențele problemelor – prin disocieri concentrate, prin argumente expuse coerent și moderat, ideile coagulându-se la modul firesc într-un tot unitar, într-o impecabilă construcție teoretică. Dispus să pună diagnosticul unui fenomen sau text literar în virtutea unui impuls de limpezire a lucrurilor, interpretul își racordează opiniile la orizonturile sale intelectuale și culturale, imprimându-le o evidentă ritmicitate. Pentru ilustrare, selectăm un fragment din capitolului *Metafizică și parabolă*, în care criticul explică diferențele între raportul moderniştilor și cel al postmoderniştilor cu elementul religios: „Ocolit, în general, de poezii optzeciști în favoarea unui discurs ce reabilează realul și biograficul, sentimentul mistic sau religios nu se lasă «izgonit din poezie», adaptându-se, în formule mai puțin obscure, rigorilor noi paradigme. Sensul acestei neașteptate resurecții – fiind ca o replică la ofensiva ateistă a exclusivismului marxist – îl aflăm în faptul că, spre deosebire de lirismul modernist, angosant și depersonalizant, așa cum îl prezintă Hugo Friedrich în celebra lui sinteză, care tindea să exprime tragismul ființei umane într-o lume a «transcendenței goale», descentrată, fragmentaristă, în fond, atee, postmodernismul recuperează unele enclave de sacru sau obscuritate, restituind poetului dreptul de a căuta esența ființei, într-un limbaj purificat de afectarea inițiatică și elitist a modelului modernist”.

Cercetătorul își articulează conceptele mobilizându-și în forță resursele expresive:

dublat de scriitor, recurge la o strategie originală de asamblare a cuvintelor, devenită deja emblematică pentru discursul său, căci nu mizează doar pe dimensiunea conținutistică a interpretării, ci își urmează propriile principii de construire formală a textului, mobilizându-și în forță resursele expresive. Fără a fi solemn, demersul lui Nicolae Leahu își extrage prolificitatea din cadența ideilor, îmbinată măiestrit cu rigoarea stilistică. Dezbaterea critică de o anvergură analitică impresionantă, secundată de coloratura enunțiativă, semnificând „solidaritatea ideii cu expresia” (Mircea Martin) – iată dominantă exegezelor din *Poezia generației '80*. Asistăm aici la producerea unui limbaj critic *rematic*, ceea ce, în termenul lui Gérard Genette, implică indisolubilitatea ideilor și a stilului, căci, pe lângă pertinența demonstrației, demersul autorului surprinde prin fluență și virtuozitate stilistică – un veritabil spectacol lingvistic. În capitolul *Erosul postmodern*, comentând particularitățile liricii erotice a lui Mircea Cărtărescu, interpretul concluzionează în tonalitatea unui ludic exaltat: „Exuberanța și entuziasmul inundă paradisul frivol, dragostea purificând instinctualitatea neastâmpărată, aducând cumpătarea și seriozitatea. Ironia, câtă rămâne, și-a îmblânzit, și-a tocit colții. Poetul pulverizează din când în când autoportretul de soț și tată exemplar cu parfumul dulciu al autoironiei. Experiență esențială, iubirea matrimonială priponeste chiar și bărbatul postmodern lângă casă, restricțiile spațiale fiind văzute ca un îndelung așteptat cadou de pace interioară”.

Publicat imediat după apariția studiului critic *Poezia generației '80*, eseul ludic *Erotokritikon. Făt-Frumos, fiul pixului (I)* (2001) (ediția a II-a a cărții, revăzută și subintitulată *Poem-lexicon*, apare la editura Cartier în 2011) este redactat într-o cu totul altă formulă stilistică, constituind o „replică” ludico-ironică la discursul doct, științific. Aranjate ca într-un dicționar, în ordine alfabetică, articolele sunt o mostră de deconstrucție postmodernistă a conceptelor și teoriilor literare – prin pastişarea, parodiarea și aruncarea în umoristic, ironic, grotesc și absurd. Cooperarea cercetătorului universitar cu scriitorul ludic este un argument că literatura nu poate fi percepută ca un domeniu inert, înțepenit în concepte și teorii, ci ca un teritoriu al creativității, al ficțiunii. Aventura „auctorelui” constă în confruntarea gratuităților din caracterizările tradiționale ale unor personaje literare (*Făt-Frumos, Ileana Cosânzeana, Nică a*

POEZIE

ALTE ELEGII
ȘI BALADE
de MIRCEA V. CIOBANU

MIRCEA V. CIOBANU (N. 1956, PETRENI, DROCHIA) ESTE CRITIC, POET, PROZATOR, DRAMATURG ȘI EDITOR DE CARTE. CA POET, A DEBUTAT ÎN 1995 CU PLACHETA „HAYDN ÎNTRE DOUĂ CLAXOANE” (CHIȘINĂU, EDITURA ARC). AL DOILEA VOLUM DE POEZIE, „RESETARE”, A APĂRUT ÎN 2014 LA EDITURA VINEA, BUCUREȘTI. ÎN 2019, ACEEAȘI EDITURĂ A PUBLICAT CARTEA ÎN LIMBA FRANCEZĂ CU TITLUL „RÉINITIALISATION” (ÎN TRA-DUCEREA LUI SORIN BARBUL).

EROII NOȘTRI. LA ÎNCHIDEREA EDIȚIEI

la închiderea ediției eroii noștri nu așteaptă aplauze

purificați și purificați
ei se întorc în lumea lor calmi și cu sentimentul datoriei împlinite
se iau de mână – ba nu! –
se cuprind de umeri și se pornesc fără direcție
cântând ceva din vremea armatei
ceva în genul dom’ căprar e țațoș mare, parcă-i un cucoș...

se îndepărtează de noi și inevitabil se apropie
de linia orizontului ca de țărmul mării

pășesc în gol așa cum noi pășim în plin
și ies de pe orbită
așa cum noi am ieși din baie

ÎȚI ȘTERGI PANTOFII

îți ștergi pantofii
ieri nu ți-ai amintit de ei

îi ștergi – o fi plouat cumva ieri
de-s atât de plini de noroi?
oraș se numește! –

îi ștergi cu talpa ciorapului stâng
pantoful drept l-ai încălțat deja
apoi
încălțat în ambii
freci vârful pantofului stâng de glezna pantalonului drept
și invers
le faci luciul, adică
un tabiet nu o mare grijă estetică

pe scară te reții privești lumea de sus
observi – abia acum – că e o zi senină
și deja foarte luminoasă
de unde naiba glodul acela de pe pantofi
și – vorba vine – de pe pantaloni?

te pleci
(nu în fața lumii, ci în fața propriei neglijențe)
îți freci puțin și
pantalonii de care tocmai ți-ai amintit
în acest monolog contemplativ mut

cobori (ai zice: *alunecând blând pe-o rază de lumină...* dar cine are să te înțeleagă?)
și cu fiecare etaj lumea
îți devine mai apropiată

începi să-ți amintești
ce ți s-a întâmplat ieri

care au fost marile probleme ale omenirii
pentru care ai pus pe altarul zilei noaptea

la primul etaj
pardon: la... *rez du chaussée* – normal – te-ai oprit
să-ți legi șireturile la pantofi

ieși în stradă și te egalezi
concesiv
cu furnicarul lumii
intri în ritmul ei te lași dus de val
de fluxul matinal al concitadinilor grăbiți
matinal e spus cu o mare doză de convenție
la această oră

la mijloc de cale îți dai seama că lumea
merge într-o direcție greșită –
tu azi ai treabă în altă parte

te întorci calm fără să înjuri
se mai întâmplă
nu e pentru prima dată când umanitatea alege un vector greșit

VERWEILE DOCH! DU BIST SO SCHÖN!

când mă grăbesc
nu mi se întâmplă nimic deosebit
azi toată lumea se grăbește
e o uzanță

dimineța
dacă vreau să fiu un angajat pilduitor
devin un detaliu al deșteptătorului
una din roțile lui zimțate ajustată la alte roți zimțate
pentru ca angrenajul să funcționeze perfect
măsurăm împreună timpul
îl raționalizăm

când mă grăbesc
zilnic
mă întâlnesc pe palier cu exact aceiași vecini
roțițe zimțate și ei
care funcționează perfect numai dacă se scoală la aceeași oră
cu țara cu poporul cu națiunea cu umanitatea disciplinată

dau binețe acelorași vecini de curte
aștept în stație împreună cu unii și aceiași vecini de cartier
merg în troleibuz cu unii și aceiași concitadini
le cunosc toate istoriile
durerile și problemele de familie
le recunosc vestimentația și coafurile
în fiecare dimineată grăbită
cedez intrarea în sediul firmei acelorași doamne
mă înghesui în ușă cu aceiași cicikov și manilov

când mă grăbesc
ating viteza cosmică mă rotesc
cu tot pământul laolaltă
iar asta e cum ai sta pe loc

când mă grăbesc nu mi se întâmplă nimic
toate se produc doar atunci când întârzii
pe segmentul excepțiilor
marcate narativ cu
dar într-o bună zi

când mă lenevesc
reușesc să fiu atent emoționat disperat uluit
lumea este alta
personalizată
este chiar cu totul alta
alți vecini de palier de curte de cartier îmi ies în cale
ăștia zâmbesc nu privesc încrâncenați ca primii
și n-o să mă credeți
alte fețe în troleibuz
de parcă ești într-o altă lume
într-o altă țară

de parcă ai coborât din apartamentul tău leneș pe pământ
după ce acesta s-a rotit ceva timp fără tine
și ai aterizat
în elveția sau japonia

când îmi temperez mișcările
când nu acordez ritmurile inimii
cu cele ale ceasornicului universal
lumea mi se deschide în toată splendoarea
cu cât mai încet
cu atât mai frumoasă
cât de minunată va fi fiind
clipa
când o voi opri definitiv

ZIDUL ȘI FEREASTRA

Iubirea de moșie e un zid... (clasicul romantic)

patria e un zid
un zid chinezesc
părăsit și
– mitopoetic –
veșnic neisprăvit

un zid care oprește hoardele barbare
și care nu permite trădătorilor să fugă din țară
durabil
imperturbabil
care nu lasă să treacă prin el
gerul curentul lumina și
alte hazarduri catastrofe impuritati

patria e un zid
iubirea de patrie e un zid
patria e iubirea de patrie
zidul e iubirea de zid

lumea e o fereastră.

ÎNTREBAȚI-O PE MADAME POPESCU

o, dacă aveți ceva de întrebat
întrebați-o mai bine pe madame popescu
spre deosebire de alții mai suspicioși
ea zâmbește când vă salută
și vă răspunde cu amabilitate, ca o femeie educată

madame popescu are o vârstă onorabilă
e o femeie luminoasa incantatoare
o femeie care știe să îmbătrânească frumos
ca vechile edificii urbane
ca femeile din nordul scandinav
care cu anii se fac tot mai admirabile
în demnitatea lor rece

madame popescu, ziceam,
e cea care vă poate răspunde
și, important, e cea care le știe pe toate

le știe pentru că este o femeie integră
și toți au încredere în ea
toate vecinele de pe banca de la scară
îi spun toate secretele familiei
toți care intră și ies din scara blocului
nu pot să treacă neobservați de madame popescu
și de iscoadele ei

adresați-vă
așa cum se adresează toți cei care au întrebări
străinii rătăciți prin cartier
urgențele încurcând adresa
poliția în căutarea infractorilor și a martorilor crimei
vecinii în căutarea copiilor dispăruți cu cheile casei

nicio problemă
cu plăcere
vă rog
desigur
vă scult
vă pot ajuta cu ceva
madame popescu este întruchiparea delicateței

doar că madame popescu
niciodată nu divulgă nimănui secretele lumii
nici poliției
nici medicilor de la urgență
nici părinților căutându-și copiii zburdalnici

madame popescu cunoaște toate secretele lumii
dar ea știe să păstreze un secret
și nu îl va afla nimeni

nimeni nu știe taina și tainele acestei lumi
mai bine decât madame popescu
dar ea nu o va divulga niciodată
o va lua cu ea în mormânt

în rest, adresați-vă,
madame popescu e cea care știe să vă asculte
și să răspundă de o manieră delicată
de o manieră elevată

VĂ PLACE BRAHMS?

cam așa

ieși din casă precum
ai ieși dintr-o bibliotecă –
am zis bibliotecă? ce banal! ce previzibil! –
intri în spațiul public
cum ai intra într-o carte –
ce ciudat! ce bizar! și ce coincidență! –
intri în mijlocul ei
nu la început
pentru că între timp
lumea a avansat în lecturi

greu de explicat
dar senzația e asta
intri în chiar miezul ei
îi ascuți îi privești îi trăiești
o secvență a ei
înainte de a o părăsi
și de a-ți căuta de treabă
în alt troleibuz
citind lumea în secvențe rupte
în pagini disparate

cam așa

sunt avocat stagiar a continuat simon (ș.a.m.d.)
e ora zece a remarcat paule
azi-dimineață a fost ghilotinat clientul meu cel mai important
a zis el cu voce târăgănată
ea a tresărit simon ținea ochii plecați
doamne, a zis ea, și a murit?
au izbucnit amândoi în râs

cam așa

Foto de N. Răileanu

PROZĂ

BELLADONNA SAU PODUL ROMAN

de GHENADIE POSTOLACHE

În sala de judecată a intrat doamna Is. Așa a prezentat-o Marc, avocatul, care tuși scurt, se feri a o privi în față și se încruntă ușor.

Josuță, cu chipul alb, serafic, mijlocul subțire și coapsele grele, vădind belșug de rasă și forță, femeia aduse în sală unda răcoroasă, trezitoare a țarmurilor nordice, încețoșate.

Vorbea liniștit, uitându-se mai mult la Aișa, pe care o și îmbărbătă din privirea ochilor mari, cenușii, unde se citea și căldură, și determinare.

Această doamnă Is, martora apărării, spuse că a cunoscut-o pe Aișa încă din adolescență, pe când aceea se angajase într-un local cu specific italian pentru a face curățenie.

– Fata trebuia să-și câștige cumva existența, mai punctase scurt.

– Și așa, adolescentă, au angajat-o? întrebă cu aer distrat Troianovschi, procurorul.

– Păi, cum adolescentă, arăta destul de matură, să fi avut vreo șaisprezece ani.

– Și dumneata?

– Noi, eu și... doamna Is roși, se dezmetici repede, continuă stăpână pe sine. Noi cu prietenul obișnuim a lua în acel local micul-dejun.

– Prietenul? Poate soțul? Viitorul soț, nu?!

– Protestez, onorată instanță, spuse mândros Marc, avocatul. Nu are a face cu linia acuzației.

– Accept. Judecătorul o îndemnă pe martoră să vorbească în continuare.

– Am ajutat-o apoi să facă niște cursuri de design computerizat. Să învețe photoshop-ul și altele.

– I-ați plătit cursurile, întrebă iarăși, aparent distrat, Troianovschi.

– Protestez!

– Nu se acceptă.

– I le-am plătit, da. Sunt dintr-o familie înstărită.

– Foarte înstărită, aș zice, făcu Troianovschi nu fără sarcasm.

– Dacă vă place. Aișa mi-a trezit simpatie de la prima discuție. Cu un discurs surprinzător de echilibrat, de matur, frumoasă, fără a-și specula abuziv farmecul.

– Adică, socotiți că nu a vânat sub niciun chip în acel local tătici bogați?

– Protestez, onorată instanță.

– Nu dădea semne, răspunse calm doamna Is. Apropo, atunci, la Praga, am și întâlnit-o pe podul lui Carol, noi merseserăm cu prietenul într-o vacanță de câteva zile în Cehia. Îi arăta băiatului soțului ei celebre sculpturi de pe pod, punct de atracție, de altminteri, pentru miile de turiști.

– Se țineau de mână?

– Nu.

– Își vorbeau înflăcărat?

– Protestez, onorată instanță.

– Băiatului i s-a făcut rău, nu știu de ce, la un moment dat, a răspuns liniștită doamna Is. S-a lăsat în pirosții.

– Ce-o fi avut? făcu ironic Troianovschi.

– Presupun, a aflat o veste, ceva.

– Și dumneata zici că te plimbai pe pod. Ești într-o relație oarecum familiară cu podurile. Podul Roman², pe jumătate dărâmat, bunăoară.

– Mi te întreci cu gluma, aproape răcni Marc, avocatul. Protestez!

– Se acceptă.

– Podul lui Carol, spuneam, continuă netulburată doamna Is, merită a fi văzut de toată lumea. Sculpturi demne de Luvru. Și încă ceva, Aișa și-a iubit soțul până la a fi gata să-și pună capul pentru el. Am invidiat-o, pentru că am știut că nu minte. Femeia știe fără a ști sigur. Poți îndruga multe, dar știința femeii e precisă față de ce trăiești aieva și nu crezi că trăiești. Diferența de vârstă? Căci despre asta aveți de gând să mă întrebați în clipa următoare, îl scrută ea, camuflându-și abil unda de dispreț din priviri. Chaplin era cu un secol – un fel de-a spune, nu? – mai în vârstă ca iubita sa, ea însăși a murit de dorul lui, când acesta s-a dus în lumea celor drepti.

– Spuneți-mi, Aișa v-a vorbit vreodată despre fiul soțului dânsei?

– Da. De multe ori. A-a, dar voi nu știți?

Au crescut împreună în același orfelinat. – Asta nu o disculpă în niciun fel, făcu voit abstras, cu un zâmbet rece pe buze, Troianovschi. Din contra. Au fost și altele, care s-au cunoscut cu cineva până a se fi căsătorit cu altul.

Martora tăcu, plecându-și ochii în pământ. În câteva clipe își reveni:

– Nu e cazul Aișei. Îl trata ca o soră. Dacă puteți înțelege. Presupun că e cu neputință. Să înțelegeți. E ca și cu semnul din capul paginii cu note. Dacă e bemol, o ții tot așa în bemol. Podul, dacă tot ați bătut monedă pe acest lucru, nu e prilej de a sări de pe el. E prevăzut pentru a se trece pe malul celălalt. Soțului i se cuvine ce i se cuvine soțului, respectiv fiului.

– Ba este, replică, serios de această dată, Troianovschi. Una nu contravine alteia. Istoria probează cu prisosință.

– O femeie care își dorește un copil cu cineva, iar Aișa visa realmente la un copil de la soț, spuse martora ridicându-se, a și murit, pentru o vreme măcar, pentru toți ceilalți, adică pentru lumea întreagă. Iar restul e istorie, e adevărat.

* * *

Din haos nasc stele, spunea Bergson. Din unul organizat, cu profil geometric, îndrăzni să admită Leo, nasc găuri negre.

Bluzițe, cămăși cu nasturi negri, gri, sidefii, pantaloni și fuste, frumos aranjate, însă peste tot. Pe speteze de fotolii și scaune, pe marginea canapelei și sus, pe ușile care nu se închideau, fiindcă nu aveau ce-și ascunde, așa-i pușoor, ar fi mieunat Clara.

Niște învățați de la Oxford susțineau că din clipa în care își află perechea ființa umană ajunge la cheremul unor tipare ce ies, ad-hoc, în evidență. Bărbatul crede că toate s-au cantonat odihnitor într-un golf (golfuleț) protejat, femeia – că totul abia începe. De-aici, discordia de fond, care, în lipsa unor lianți supraordonați rutinei, cariază, mușcă fatal din relație.

Păi, iată, în cazul lor, al lui Leo Iov și al Clarei, lucrurile păreau a merge cu totul invers. Clara se relaxase simțitor. Leo, mai persistând în așteptarea gingașei și nicipând epuizabilei surprize.

Un timp îl încântase felul ei de a petrece în doi în cuibușorul lor, aranjat, de altfel, temeinic, cu gust, de mâinile albe, puternice ale femeii. Chiar la sugestia, imprudentă, a lui Iov, Clara își puna o cămașă abia atingându-i pubisul și se plimba așa prin casă. Leo, într-o zi de duminică – când își aparțineau în totalitate! –, îi șopti ca printre altele să-și pună și chiloțeei. De ce? se miră ea, dacă lui îi plăcea.

Bărbatul pricepu însă că neobosita stare de alertă hormonală sleiește întrucâtva resorturile elanului; viitoarea soție și-a tras, până la urmă, chiloțeei albăstrui dantelați și culmea că se bosumflase. Iar Leo porni să-i îndruga ceva despre noutatea goliciunii, care, de-altminteri, așa, persistentă, nu mai conferea desfătărilor explozie!

– Dar tu m-ai rugat.

Da, el o rugase. O îmbrățișă tăcut ca pe un tovarăș de luptă vechi pe care războiul, un oarecare război, îl va răpi negreșit, pentru că... război era, și se desfăceau atâtea; pentru că se trăgea de oriunde, pentru că își spusese tot, iar tăcerile atârnavă amenințător, pentru că..., dar poate că nu. Încă nu.

Pricepu, deplasându-se cu microbuzul în suburbie, la casa lui frate-său, unde hrănea câinele, că noi, bărbații, suntem șarpele acela iscusit, cu instrumentarul corupător ajustat necruțător de și pe poște furibunde, smintind „mielușelele” care cad, la răndu-le, pradă ușoară jocurilor deocheate; noi văzându-ne apoi de drum, ele, mai des rănite rău și profesând exacerbat expresia nebuliei.

Mai dădea de gândit și altceva. Lui Iov i-ar fi plăcut s-o vadă pe Clara așa, aproape goală... și alți masculi. Fără a o fi atins, bineînțeles.

Cutie a Pandorei, gândi Leo. Nicio patimă nu-și dă de fund. Se-nfioră. De ce zăcea, de ce vegeta în el. De parcă numai în el! Încercă să-și replice tot sieși, complezent.

Senzualitatea nu-și merită numele și prestigiul dacă nu merge până în pânzele albe. Și asta e groaznic. Împreunările dintre cele mai de necrezut, sadismul, tot tacâmul de perversități... și, astfel, ceea ce fu chemat a prilejui rare și (ne)meritate clipe de alese desfătări – pentru a ne întări oarecum pe un parcurs accidentat, spinos, căruia i se mai spune viață – devine satrap, agent neînduplecat al disoluției pe verticală. Leo înghiți nodul din gât. Câte experiențe în materie inițiase el în persoană! Și câte fete – victime – n-au mai încetat apoi a practica viciul în evantaiul lui pestriț, delirant.

Totul fusese chemat pentru a ne sprijini cât de cât pe drumurile desfundate ale ființării.

O-o! această înclinație infernală de-a face din alaiul de proptele, imagineare și factice, totemuri.

Femeia, vinul, mâncarea, banul, puterea. Păi, știau anticii ce știau, spuse tare Leo. Se dezmetici tot atunci, înțelegând că nu e singur, că e în microbuz, că lumea încărcată cu pungi l-ar fi putut auzi. Și ce dacă?

Ultimul și cel mai de preț dintre daruri făcut omului, spuneau grecii, e simțul măsurii. Al cumpătării.

Cine a știut să alunece printre lucruri? Fără a le sili să-și scoată ghimpiei? Veninoși de-atâtea ori. Nimeni. S-ar fi consolat cu gândul respectiv, dacă nu s-ar fi temut de la un timp încoace de moarte. Semn că îmbătrânea. Până mai deunăzi, admise nonșalant, așa, că va muri. Nu o singură dată a admis, fără frisoane.

Acum pricepu că totul e singular și netrucat în esență. Și dacă era atâtea tristețe surdă, sufocantă într-o singură moarte, înseamnă că germina și o singură, nemăsluită și ea, bucurie pe-acolo.

* * *

O pală aprigă de simun îl lovi în piept. Dar asta mai devreme. Și... mai târziu. Vânt african, dogoritor (preferatul lui Stănescu). Pe când mergea cu microbuzul spre vila fratelui și se ciocni prin geam de imaginea cuiva care, tot în microbuz, se deplasa spre oraș.

Căinii au suflet și n-au duh. De-aceea când pier se duc în iad. Nu, nu. Se nean-

tizează. Nu știi ce e mai bine. Uitându-se la Gavroș, câine bătrân, negru, cu pete surii și botul pătrat, își zise că nu e bine nici una, nici alta. L-a cunoscut de mic, țânc zvăpăiat, băgându-se să-i pupe pe toți. Acum, pe o rână, fără a fi vrut să se atingă de mâncare, cu ochii lucind sticlos, furați de depărtări, îl saluta pe Leo prin repetate bătăi din coadă.

Se ducea. Leo îl slobozise de mult din lanț. Făcu efortul să plângă puțin. Lacrimile nu veneau. Îi mângâie grumazul, fruntea. Gavroș simțea și el că i se apropie ceasul; obosit de lanț și, mai ales, de plecarea stăpânului, părea, printr-o incredibilă intuiție, să facă jocul lui Leo, adică să-și accentueze cumva prezența. Și bătrânețea. Îl îmbărbăta din priviri pe Leo, asta se întâmpla. Atâta căldură, vioiciune, blândețe dată celorlalți! Și gata? Gata. Și aici tot era de învățat.

Omul, printr-un bestial simț contabil, cuibărit undeva prin rărunchi, își dorea în surdină, în subsidiar, în orice caz, recompense, lozuri, bonusuri și multe altele, și prelungirea până la absurd a euforicei empatizări. Cu ceilalți. Dar... ai dat și atât. Fulminant secret! Fulminantă dezlegare a atâtor obsesii și zbateri. Chiar dacă o palmă, la urmă. Sau un oprobriu colectiv. Cât drum e până acolo, se mai gândi Leo, și unde începe? Se puse în genunchi și își lipi fruntea de cea a câinelui. Măcar atâta să-i fi dat. Tresări. Secretul cel mare erau ochii. Ochii care s-au întâlnit, privirile care s-au înspicat spre a se izvedi niște stări. Alte stări. Asta parcă n-avea cum să piară. Mai multă minte e într-o privire decât în orice ar urma apoi. Și atâta făgăduință în forța care animă privirea, chiar potopită de amurg, că dacă se și prăbușește totul, ochii ce s-au văzut își vor mai da întâlnire.

Ca o noapte de Provence frumoasă. Asta consemnă din microbuz, când își izbi privirea de cineva din vehiculul circulând în direcția opusă. Languroasă și explozivă, cu tunete vestind ceva din depărtări.

Și Leo se gândi, ce e (dacă nu și era) de capul bărbatului care se va prinde în acest laț?

Tot atunci, pentru prima dată în viață, se gândi și la altceva. Dar ce-i cu ea, cu fata, femeia investită cu asemenea farmece. Cum își poartă ele sarcina, către zări, că oricine se mișcă spre un punct, neapărat plasat dincolo de orizont, altfel e chin nesuferit mișcarea, destinațiile trebuie să țină de zona x, de mister!

Altceva e că misterul se proiectează, substanțial, dinspre cel care îi urmează. Cât mister admiți, atâta ți se împarte. Cum păzești taina, una mare, unică, astfel și ea te păzește.

Citise la un duhovnic – și nu se îndoi de adevărul spusei – că acolo, sus, ești plasat exact pe treapta – ceva asemeni grădinilor circulare etajate – unde profiți de dragostea pe măsură. Adică ți se dă dragoste atât cât poți duce. Dragostea pe care ai încăput-o, dincolo de toate, aici. Și, culmea, n-ai încăput decât ce ai dat.

Puțini dintre cei care participau la proces au crezut că Aișa își iubea, așa, simplu și profund, soțul. Că-i făcea ceaiuri, îi lua tensiunea, că alergase noaptea pe la farmacia, da, mă rog... Pentru că era prea frumoasă Aișa, cu alunița ei incendiară deasupra gurii? Cineva din martorii apărării, o domnișoară pe nume Sonia, susținuse că Aișa îi împărtășise visul tainic, acela de a avea doi gemeni, băiat și fată, cu soțul.

Câți au crezut-o? Pe Sonia, martor, pe Aișa?

Leo își săltă atunci, aproape ironic, o sprânceană.

Dar cum își purtau ele frumusețea? Și Sonia aceea, și fata din microbuz, și incul-pata? Câte ispite, sminteli, curse avură și aveau de înfruntat; ce știa bărbatul despre primejdia unui farmec răpunător? Cum era să-l porți și să n-o ei razna?

Atâtea s-au prăbușit sub această povară și au făcut – ostentativ – risipă, răzbu-nându-se nu pe bărbați, nu – pe darul propriu-zis.

Iar una ca Aișa a găsit să-și pună la adăpost, la unul pe care-l credea – îl știa – nemincinos. În ciuda şușotelilor și a hli-ziturilor prostești din spate.

Iohan îi va atrage atenția într-o seară că în canoanele străvechi bisericești față de femeia care călca *strâmb* penitențele se arătau mai puțin aspre decât dacă o făcea un bărbat. Așa era îngăduința față de pu-terea chemată să trezească slavoslovire și... tăcere, altminteri atomică, necruțătoare.

Sonia, Sonia. De unde o cunoștea el pe această martoră? Blândă, spăsită, cu privirea jilavă, spunea că Aișa îndurase la viața ei și foame, și frig, și câteva luni de detenție, pe motiv de false acuzații, pe când era încă adolescentă (și Sonia știa despre ce vorbea), că a învățat să pună preț pe nemincinoasa căldură și grijă venite neabătut dinspre soț.

* * *

Martora acuzării nu era omul divaga-țiilor. Nu fără distincție – avea și ea ceva din noaptea de Provence –, își arborase un aer detașat, vorbea în teze, se ferea a o privi pe inculpată. Doamna Emi se numea și afirma că, din start, relația îi păruse una suspectă.

– O femeie tânără nu face casă (bună) cu un partener învederat mai vârstnic. Dacă nu suferă de vreo patologie. De o traumă, vreau să zic, provocată în copilărie în circumstanțe vitrege.

– Protestez!

– Nu se acceptă, răspunse Vizir avo-catului.

– Stați că nu știți unde vreau să ajung, îi replică doamna Emi lui Marc, avocatul. Aișa mi-a părut o ființă lucidă, echilibrată, de-aceea când i-am cunoscut – soțul im-portă medicamente, iar fostul ambasador i-a înlesnit niște tranzacții –, se întâmpla la ei acasă, în suburbia Pragăi, mi-am zis că o fi ceva la mijloc.

– Păi, dumneata ai toată motivația să-ți vezi suratele doar în posturi reprobabile, strecură ca pentru sine, printre dinți, Marc, dar îl auzise toată asistența.

– Vă rog! îl atenționează sever Vizir, ju-decătorul.

Doamna Emi îl privi cu un dispreț rece, surâzător pe avocat. Continuă:

– Fapt care mi s-a confirmat, când am intrat întâmplător în bucătărie să-i dau o mână de ajutor gospodinei. Punea niște praf într-un pahar cu vin.

– Protestez, onorată instanță!

– Nu se acceptă.

– Mi-a zis că e un leac. Și se pune în vin.

– S-a arătat cumva surprinsă de apa-riția dumitale? întrebă, nu fără sarcasm triumfător, procurorul Troianovschi.

– Nu prea, a răspuns martora. Asta m-a și mirat.

– V-ați mai văzut cu inculpata? a în-trebat procurorul.

– Da. La piața centrală. Aici, acasă, făcea cumpărături.

– Ați remarcat ceva straniu?

– Avea ochii înlăcrimați.

– Pe motiv?

– Pe motiv că fiului (adoptiv) al soțului dânsei i se descoperise o boală gravă la rinichi.

– Protestez!

Vizir ezita. Declină, până la urmă, pro-testul.

– Boală? întrebă procurorul.

– Cancer, răspunse, imperturbabilă, doamna Emi.

– Și, vasăzică, inculpata plângea de mila fiului.

– Protestez!

– Nu se acceptă.

– Ce ați putea spune despre fiu?

– Un tip bine de tot. Cam visător, e drept.

Murmurul care se stârni printre jurați după depozițiile martorei nu-i plăcu lui Iov. Pentru că-i plăcu (îi plăcea) de Aișa.

Sonia, martora apărării, subțirică, timidă, cu ochii mari, asistentă medicală, care îi făcea vizite fostului ambasador pentru a-i aplica un șir de perfuzii – avea probleme mari la pancreas și ficat –, vorbea încet, uitându-se mai mult la Vizir.

– Vorbiți mai tare, vă rog, îi spuse ju-decătorul.

– Eu... lui Sonia îi dăduseră lacrimile, după ce vorbise mai multe minute în șir. Eu n-am văzut la viața mea o relație mai strânsă, mai plină de înțelegere ca între aceștia doi: tată și fiu.

– Și inculpată? întrebă Troianovschi.

Sonia dădu din cap, își scoase batista, își șterse năsucul.

– Și niciun gest, nicio privire, nicio vorbă nu vi s-au părut suspecte?

– Protestez, Onorata instanță!

– Se acceptă.

– Vreau să vă zic despre... despre acel praf. Da, Aișa, se întâmpla să i-l pună în

vin. E praful obținut din iarba zisă în po-por *smărândiță*. Taie pofta, prin cumplite grețuri, de vin. De a mai bea vin. Bărba-tului, cu problemele lui la pancreas, îi era strict oprit vinul. Aișa îmi mărturisise că se oferise mai întâi fiul – era la curent cu șmecheria – să experimenteze efectele acestui hap, să-i zic. Luni la rând n-a mai putut suporta vinul. Mai știu că cei doi, tata și fiul, mergeau împreună la pescuit. Și mai știu ceva...

– Onorată instanță! sări cu vorba pro-curorul. Considerentele lirice nu-și prea află locul într-un context atât de sever.

– Pe cât de sever? îl întreba Vizir.

– Păi...

– Sunteți liberă, îi spuse Vizir martorei.

– Numai un pic. Vreau să vă zic... Tatăl se oferise să-și dea rinichiul pentru băiat.

– N-are relevanță, făcu procurorul.

– Ba are, spuse cu voce tare Marc, avo-catul. Maică-mea se oferea să-și dea brațul, ca să am amândouă mâini întregi. Asta vă spune ceva?

– Ce are rinichiul cu pasiunea? îi replică procurorul.

– Pasiunea de-a căuta draci în Eden?

– Dacă vreți. Toți suntem robii... vreau să zic sub incidența impulsului. Apoi ne pare rău, da.

– Dumneavoastră poate și vă pare. Jertfa de-aceea e jertfă, că nu suportă interpretări. E urmare a dragostei.

– Sincer credeți că poate dura o relație, oricât de luminoasă s-ar anunța la început?

– Fără jertfă, nu.

– Și e serios să presupuneți că inten-sitatea unei relații o poate friza pe cea edenică? Suntem îngeri?

– Intensitate? Greșeală. Curgere lină, împăcată. Împăciuitoare. Suntem proiecții, deformate, e drept, caricatural, adesea, a ceea ce-am fost cândva, a ceea la ce-am fost chemați, a ceea ce, în adâncul ființei noastre macerate de vicii, ne ordonează cumva existența și-i conferă un sens.

– Acum să vă prezint și eu ceva, spuse Troianovschi. Scoase dintr-o mapă o foaie. E un act medical. Fiul și-a tratat cu succes cancerul.

Sonia, despre care toți au uitat, a rostit încet:

– Dar știți cum?

– Nu ne interesează, făcu victorios Tro-ianovschi, cert e că nu boala, fatală în esență, e declanșatorul tragediei.

– Și cum? o întrebă Vizir pe Sonia.

– A mers la îndemnul lui taică-său la o mănăstire. Acolo a ținut post negru timp de patruzeci de zile.

– A-a, nu se poate! sări cu vorba Tro-ianovschi, iar o dăm pe...

Judecătorul lovi cu ciocanul. Se im-punea o pauză. În pauză îi atenționează pe Troianovschi și Marc să nu transforme procesul într-o jalnică reglare de conturi profesionale.

– Nu suntem câini turbați, spuse. Nici la catedra de teologie.

NOTE:

1. Aluzie la relația dintre Tristan și Is-olda, până a-și fi cunoscut femeia soțul.
2. Aluzie la Podul Roman din legenda *Tristan și Isolda*, unde își dădeau întâlnire îndrăgostiții.

*** Fragment din romanul în lucru „Belladonna sau Podul roman”.**

CARTIER POPULAR

VALENTINA ȘCERBANI
ORAȘUL PROMIS
(ROMAN)

„Scrisul Valentinei Șcerbani este ca o ploaie care sapă cele mai adânci răni și le spală.”

Tatiana ȚÎBULEAC

„Romanul «Orașul promis» este construit ca un poem în transă și te acaparează cu atmosfera lui deopotrivă sumbră și fascinantă.”

Marius CHIVU

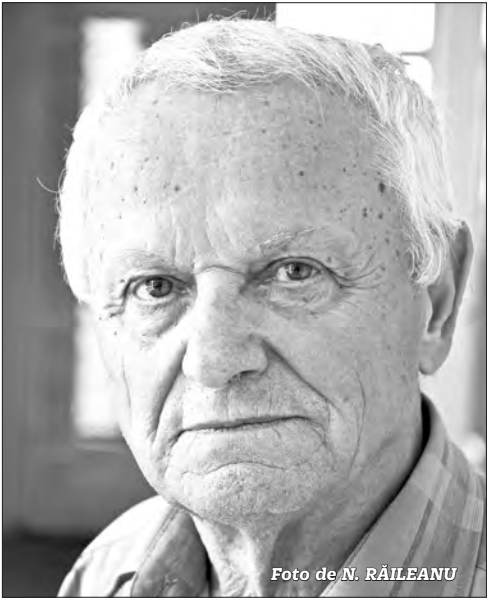

Foto de N. RĂILEANU

DIVANUL ÎNȚELEPTULUI

DUMITRU MOLDOVANU – „ECONOMIA IMAGINAȚIEI CREATIVE” SAU PROCESUL ECONOMIC LA NIVELUL CONȘTIINȚEI ȘI CUANTELOR de VLADIMIR BEȘLEAGĂ

Nu ni se spune: ce fel de ceas? cum arăta acel ceas? Dar ne putem imagina, mergând la un muzeu și văzând ce modele de ceasuri existau pe vremea lui Newton.

Iar comparația Universului cu Ceasul nu este decât o metaforă, nu e așa? Chiar dacă suntem trimiși la unul uriaș!

Dar și aici ne putem pune întrebarea: cât de uriaș e acel ceas?

Or autorul pornește cu referirea la originea Economiei, anume: a științei economice propriu-zise, adică în sensul ei de bază, ca știință socială, departe de problema imaginației creative, care ne suscită interesul.

Teoria atracției universale formulată de Newton e arhicunoscută, astfel că eu, ca cititor mi-am notat, pentru început, următoarea expresie, care m-a impresionat:

„...individul, prin efortul gândurilor sale, nu numai că își «creează» realitatea în care trăiește, ci «produce» până și timpul în care își «înfășoară viața»” (Robert Lanza) (p. 18).

Urmează un alt extras:
„Omul... co-creator al Universului” (p. 39).
Și un al treilea, cutremurător:
„...credința preface conceptele în realitate” (p. 47).

Ce aveți de zis la aceste enunțuri, dragii mei?

Iar înainte de a auzi răspunsul Domnilor Voastre, vă mai aduc un citat, care în notele mele făcute în chiar corpul cărții este cunoscut doar prin trei vocabile: „relaxare și concentrare - ALFA”, iar la pagina respectivă sună așa: „Pentru a preface energia în materie, oamenii trebuie, înainte de toate, să fie capabili să-și controleze gândurile. Apoi, dorințele, imaginația și așteptările devin forțe reale, creatoare doar atunci când gândul omului se află într-o stare de relaxare și comentare, denumită de specialiști «nivelul ALFA»” (p. 51).

04.09.18

O să revin la aceste câteva extrase din textul citit, dar acum mă întorc iar la titlu și vreau să mă întreb și să vă întreb: dar ce este *Imaginația*? Apoi: dar ce este *creația* (*creativitatea*)?... Or fără a clarifica acești termeni nu o să putem înainta în problemă.

Așadar: *imaginația*.
Iată ce ne spune dicționarul:
„1. Facultate umană de a crea reprezentări sau idei noi pe baza celor anterioare... 2. Idee, imagine creată de această facultate... 3. Părere neîntemeiată, închipuire, fantezie...”

Fiți atenți: imaginația e și... fantezie? Acum mergem la ce e aceea: *Creație*.

Citim: „1. Acțiunea de a crea... 2. Lucru creat, operă creată... 3. Întemeiere, fundare”... și: „creativ: care creează, care poate crea, creator”.

Am citit, am reprodus și, zic eu, nu ne-am prea clarificat. Cu bună seamă: imaginația e și imagini, e și idei, e și reprezentări, iar acestea sunt produse, ca să zic așa, pe baza altor idei/reprezentări!

Hm!
Unde mai pui că vin și părerile, după care, hop! și fanteziile!

Iar la *creație/creativ* e și mai întunecată explicația.

Atunci ce ne facem?
Nu ne rămâne decât să continuăm lectura cărții, să fim atenți la expunerea și argumentarea autorului și, la sigur, ne vom dumeri – nicio îndoială!

Și totuși, nu putem avansa fără să precizăm că, în fond, Creația presupune a face/produce/realiza ceva – lucru, idee, sistem – din nimic.

Da, din nimic!
Pe când imaginația, așa cum ne dă de înțeles definiția din dicționar ne îndeamnă să credem că ea nu face altceva decât să combine, adică să realizeze lucruri/idei/sisteme din ceva preexistent.

Și atunci cum se raportează imaginația la... creație?

S-ar părea că nu e decât un nonsens. Și, totuși, nu e așa.

Problema, dilema constă nu în fenomen, nici în judecată, ci în termen, adică la nivelul limbii/limbajului.

Dar ce este, la urma urmei, limba, limbajul? Ce sunt cuvintele dacă nu simboluri, iar limba/limbajul un cod.

Chiar dacă e cel mai sofisticat cod pe care l-a... creat imaginar speța umană!

Și, ca orice cod, are și el părțile lui mai puțin perfecte/exacte. La fel ca și simbolurile matematice.

Bun.
Să revenim la cele câteva extrase din carte, pe care le-am reprodus anterior.

„Nivelul ALFA”, zice autorul.
Adică starea gândului (eu aş preciza: a creierului), într-o stare de *relaxare* și *concentrare*.

Relaxare – da, dar: *Concentrarea*?
E posibilă oare Concentrarea în stare de relaxare?
Să reflectăm...
A! Să am pardon!

Mai întâi relaxare, abia apoi concentrare. Și eu, din fugă, am considerat că ambele stări se produc simultan (concomitent).

Asta s-ar chema/zice: inerția lecturii/gândirii.

Dar iată că răsare din adânc de timp/memorie un alt termen: *ATARAXIE*.

Da: *ataraxie*! L-am citit cu decenii în urmă într-un text dintr-o revistă săptămânală – fie „România literară”, „Luceafărul” sau chiar „Contemporanul”.

Dar de ce mi-a răsărit în minte?
Pentru că...
Pentru că: ce?
Am avut o mică confruntare din cauza lui.

În ce fel?
Autorul textului respectiv, din revista respectivă enunța un principui al lui care viza...

Ce viza?
Actul scrisului viza.
Adică, actul creației...

Și zicea acel autor că actul creației se cuvine să se producă în totală... *ataraxie*.
Ce e aceea a – t – a – r – a – x – i – e?
Totală liniște sufletească.

Ori în stare de ne – tul – bu – ra – re.
Mi-a plăcut mai curând termenul care suna grozav pentru mine, mai puțin ideea ce venea s-o exprime. În adevăr: cum să crezi ceva și să fii absolut calm?

Dar ce te faci cu inspirația?
Ea îți aduce calm?
Dimpotrivă!

Și totuși, am recurs la acest cuvânt care exercitase o forță magică asupra mrea, făcând-o în fața/prezența unui mare clasic al realismului socialist, carele pe loc m-a apostrofat:

„Idee burgheză! Dumneata propagi idei burgheze!”
Hopa!

Eu și ideile burgheze.
Așa am pățit-o, domnilor și doamnelor!
Pardon!

Doamnelor și domnilor! Dar asta a fost demult...

Acum mă întorc și zic: mai întâi re – la – xa – re, apoi: con – cen – tra – re!

05.09.18

Așadar, „omul co-creator al Universului”. Apoi: „credința preface conceptele în realitate”.

Cum se cuvine să înțelegem/descifrăm aceste postulate, formulate de oameni de știință serioși?

Dumitru Moldovanu le acordă toată încrederea și ne îndeamnă și pe noi să facem la fel.

Dar gândirea comună, simplă nu prea e în stare să se bizuie pe lumea și legitățile ei care țin de așa-zisul Cosmosul Mare.

Dar iată că în Cosmosul Mic totul se inversează.

Dacă în Cosmosul Mare, așa cum ne sugerează epigraful din Newton, Universul este asemeni unui ceas uriaș, adică evoluează/se mișcă/se dezvoltă doar într-o direcție anumită, într-un ritm determinat, în lumea Cosmosului Mic, altfel zis la nivelul subatomic, legile se schimbă – totul se dă peste cap!

Or, în Cosmosul Mare guvernează legea Determinismului, pe când în Cosmosul Mic se manifestă Indeterminismul!

Da, da, așa ne spune Legea lui Plank!
Și atunci cum se împacă aceste două aspecte/fețe/ipostaze ale Universului între ele?

Iată că aici apare ceea ce se numește miracolul/Ma-re-le Miracol al Naturii, care este Omul!

Da, Omul, cel situat între Cosmosul Mare și Cosmosul Mic.

Cel care e și Materie, și Spirit, iar în consecință se află în stare a transforma Spiritul în Materie prin forța gândurilor sale!

Am pătruns corect ideea promovată de autor?

Se pare că: da!

Ca să vedeți, domnii mei: urmând notele mele extrase din textul Cărții, ajung la pagina 55 și citesc: „În lucrarea de față vom analiza... procesul de producție... schițând pe parcurs punctele de reper ale unei ipoteze științifice, intitulată «economia imaginației creative»”.

Și urmează avertismentul pentru cititor: „deocamdată este vorba de o simplă Ipoteză”.

Deci autorul își propune un studiu în baza unei Ipoteze!

Și noi ne-am avântat prematur, luând titlul cărții drept o teorie deja verificată, demonstrată.

Dacă-i doar o ipoteză (deși autorul subliniază în mod expres), „deocamdată”, atunci să vedeți că prezentul studiu înclină mai mult spre beletristică, pentru că însumează o mare doză de... imaginar, ca să nu zic de-a dreptul: Ficțiune!

Continuăm citatul:
„...la nivelul subatomic, printr-un efort spiritual, sunt «concepute», dar și «efectiv create» atât bunurile economice propriu-zise, cât și condițiile în care ulterior acestea vor îmbrăca «veșmintele» lor materiale. Anume conștiința umană, prin intermediul dorințelor, intențiilor, imaginației și așteptărilor, deschide ușa ce duce spre inepuizabilul «ocean» al energiei pure, din care se făurește toată realitatea materială, «ocean» care, după cum menționa W. Heisenberg, constituie o lume de posibilități, mai degrabă decât o lume de lucruri sau fapte reale”.

Stop!

Aici se izbesc frunte de frunte posibilitățile cu lucrurile și faptele reale!

Iar între ele Imaginația umană, cea creativă...

Dar mai presus de toate, Spiritul și... eforturile Conștiinței!

Ce ne facem cu acest lanț de factori, care doar în prezența și acțiunea lor a tuturor poate schimba lumea? O spune respicat Dumitru Moldovanu în profunda și fascinanta sa carte: „Deci, ineputabilul «depozit de resurse naturale» de oameni se află nu pe suprafața planetei Pământ, ci în lumea invizibilă. Iar cheia de la acest depozit o păstrează, se pare, în exclusivitate, conștiința umană” (p. 56).

Trecem peste acea rezervă cu „se pare” și ne îndreptăm gândul asupra spurcatei realități în care ne-a fost sortit să ne bălăcim de atâta amar de vreme și repetăm dimpreună cu autorul: „Totul se conține: cauze, efecte, rătăcir, nenorociri, săraciri, nebulie în ultima instanță – totul vine de la starea Conștiinței noastre mai mult decât deficitare – de – ra – ia – te!”

Aice ne permitem o pauză de... respirol!

Ha – ha – ha!

Nici nu prea era nevoie să ne-o spună ilustrul profesor și savant Dumitru Moldovan, se vedea treaba asta și fără ochelari – de departe se vedea!

Ha – ha – ha!

O mică amintire legată de cel care ne-a părăsit atât de subit și de timpuriu.

Am făcut cunoștință pe la începutul anilor 1980 – activam atunci în cadrul redacției „Nistru” și Dumitru a venit cu manuscrisul *Haiducul Tobultoc*...

06.09.2018

Era în perioada când atmosfera social-culturală se prezenta ca un corolar al mizeriei și marasmului instalat, s-ar părea, pentru totdeauna în acea societate brejnevo-bodiulistă... De fapt, se pare că și unul, și altul din cei doi plecaseră: primul în lumea neantului, al doilea transferat la Centru, dar atmosfera continua să fie de o mare grețosenie!

Când am citit acea nuvelă documentară despre celebrul Haiduc, am simțit că a venit parcă o boare proaspătă în lumea literelor basarabene. Iată chiar în clipa asta am constatat că tocmai atunci, în acei ani (1981 - 1983), lucram intens la romanul istoric *Cumplite vremi* și Dumitru venea să-mi aducă o mare bucurie de lector.

Care: bucurie?

Ce fel de: bucurie?

Ani la rând, pregătindu-mă pentru a aborda subiectul, am consultat/citit/studiat texte (cronici, monografii, studii diverse) referitoare la epocă, iar nuvela lui Dumitru era în totalitatea ei bazată pe documente. Cum reușise să depisteze în arhive acele surse? Că doar lucra, sunt sigur, la o teză din domeniul economiei. A dat accidental peste acel filon, l-a aprofundat și a creat/recreat viața eroică și plină de tragism a vestitului oltean, care a fost Tudor Olteanu/Tobultoc.

Deci: oltean?

Pentru că părinții lui veniseră în ținutul Hotinului la pământuri libere. Aici, în această margine de româtime s-a născut, a crescut și s-a format ca luptător contra regimului țarist haiducul Tobultoc.

(Apropo, mult mai târziu, am aflat că în acea zonă a Olteniei, pe vremea romanilor, a staționat Legiunea Iudaică, iar oltenii au

moștenit dârzenia vechilor iudei în lupta lor contra asupritorilor romani.)

Dar despre asta am scris în prefața (postfața?) primei ediții. Mai cuvine-se să adaog că de entuziasmul meu l-am molipsit și pe redactorul-șef al revistei Arhip Ciubotaru, care, după publicare, a fost convocat la secția de ideologie a C.C. al P.C.M. și i s-a reproșat că... de ce a acceptat să o pună în revistă?

Cibotaru s-a simțit atacat și a ripostat: „Dar de ce: nu? E o carte îndreptată împotriva regimului țarist!” La care ideologul, care era P.P. Petric, i-a ripostat: „Dar e împotriva rușilor!” (Despre momentul respectiv Arhip Cibotaru scrie în cartea lui de memorii *Pe vremea lui Teleucă*.)

De la acea nuvelă, care, ulterior, a fost editată în formă de carte, au început relațiile noastre amicale, foarte sincere și deschise, cu Dumitru Moldovanu și familia sa. Avea două fiice drăguțe, era fericit, scria povești amuzante pentru ele. Ne întâlneam deseori în casa lui, cu diverse prilejuri. Așa se face că l-am susținut în a deveni membru al Uniunii Scriitorilor.

Dar aș mai avea multe alte amintiri. D.e., am fost în vizită la Piatra, Orhei, satul natal al lui Dumitru. I-am cunoscut pe părinții lui... Dar ce locuri pitorești, pe malul stâncos al Ichelului!

Apropo, în Piatra era născut și Serghei Lazo, cel sacrificat pentru revoluția bolșevică la doar 20 și ceva de ani, tocmai în Extremul Orient. Am văzut casa lui Lazo... Dumitru a scris un studiu monografic, în care am depistat un detaliu elocvent și extrem de valoros.

Anume.

În ancheta sa, la rubrica naționalitate, Lazo scria: român. Deci se considera român. Ceea ce în acele timpuri era un semn de mare curaj și, la fel, de un mare risc...

Au trecut ani...

Dumitru, ca specialist în economie și ca francofon, avu angajări la universități din alte țări – Franța, Alger, unde mergea și prezenta cursuri speciale. Îmi mai amintesc că atunci când era vorba de o nouă ediție a nuvelei, el având a pleca iar în străinătate, i s-au pus piedici la editură și a fost nevoit să amâne apariția cărții.

Chiar, se pare, am discutat în doi cazul...

Așa se face că abia după căderea regimului totalitar comunist a fost posibil să apară un Tobultoc integru și nemutilat.

Dar ce supăra mai ales în acea carte? Moartea bestială a haiducului.

A fost bătut de moarte cu biciul având la capăt plumb, pe spinarea goală...

Iar sentința i-a semnat-o nu altcineva decât Kutuzov cel chior de un ochi, care, la acea vreme era comandantul districtului militar al Rusiei în partea ei sudică!

Mai târziu, după ani, chiar dacă relațiile noastre nu mai erau atât de strânse, am avut momente când ne întâlneam, comunicam, discutam. Unul a fost când nepoțica mea Margareta a devenit studentă la Academia de Studii Economice. Alt caz, când l-am cunoscut, prin Dumitru, pe regretatul fondator al ASEM, directorul Paul Bran, cu care am vânturat probleme de politică la zi, discutând și despre explozia moldovenismului primitiv...

Dar cel mai memorabil moment ar fi acela când treburile în economia nou-lui stat R.M. evoluau din rău în mai rău și eu răbufneam cu durere revoltat de sărăcia oamenilor noștri care se lățea și se aprofunda, iar Dumitru mă calma și, privind undeva în viitor, mă tot asigura cam așa: „Lasă, domnule Beșleagă... Asta-i așa, pe-o vreme...”

La care eu ripostam: „Cum: pe-o vreme? Sărăcia devine tot mai lucie”...

El continua: „Să vedeți ce bine o să fie! O să depășim aceste greutăți... Oamenii or să aibă un trai îndestulat. O să vedeți.”

Îmi amintesc acum acele vorbe pline de speranță acum, când nu mai este printre noi, văd chipul lui blând și luminos și-mi zic: ce suflet frumos ai avut, Dumitre...

Da, a fost un visător...

A fost, zic eu, un poet...

Iar, ca să revin la carte, adaog: „Este cartea unui poet, a unui romantic...”

Așa mi-a rămas și așa îmi voi aminti pururea de cel care a fost fratele Dumitru Moldovanu...

07.09.2018

„Așa-i croită lumea”, spune autorul la pag. 57

Adică: croită cum? ne întrebăm noi. Și dumnealui ne răspunde: „...un număr însemnat de indivizi, utilizând în mod conștient imaginația și alte forțe spirituale, nu reușesc totuși să obțină bunurile materiale dorite etc.”

De ce: nu reușesc?

Răspunsul autorului e acesta: „...Omul contemporan a pierdut capacitatea de a-și concentra atenția, condiție indispensabilă pentru a făuri în imaginație, în mod conștient și creativ, bunurile dorite”. Urmează o referință la afirmația/opinia cunoscutului biofizician american Joe Dispenza: „Lumea particulelor subatomice reacționează la

actul de observare, dar un om obișnuit pierde atenția concentrată asupra unui lucru oarecare deja după 6-10 secunde. Și atunci cum ar putea fi o forță creatoare imaginația unui om care nu este în stare să se concentreze?”

Adevărat: concentrarea e un atribut/o stare care nu îi este dată/posibilă oricui.

De ce? mă întreb.

Și aici îmi amintesc un moment, aș putea să-i zic: un „eveniment” din propria mea experiență.

S-a produs în adolescență, pe la 16-17 ani, pe când îmi modelam propria fire, caracterul.

Fiind foarte insatisfăcut de multele defecte și slăbiciuni ale propriei mele comportări (lipsă de consecvență, de insistență) de ceea ce se cheamă voință (eu, bărbatul în devenire!) am încercat să lupt cu ele, impunându-mi tot felul de restricții, reguli dure, programe extreme (până la reducerea orelor de somn, eforturi fizice, schimbarea modului de viață radical, dar și de gândire!), dar, de la primele tentative de a le respecta/realiza, am avut, să vedeți, senzația că mi se întunecă cugetul, că-mi pierd mințile și... și...

Și: ce am făcut?

Cum am procedat?

Am dat îndărăt!

M-am lăsat înfrânt...

Abia mai târziu, peste ani, mai matur fiind și făcând cunoștință cu yoga orientală, mi-am dat seama că m-am comportat atunci ca un slăbănog! Ca un laș!

De ce zic așa?

Pentru că dacă aș fi persistat, nu s-ar fi întâmplat nimica grav.

Aș fi depășit acea stare de...

De ce?

De teamă/frică precum că...

Precum că: ce?

Că voi înnebuni...

Da, aș fi trecut în altă stare, superioară a conștiinței și...

Și aș fi fost un alt om...

Deci, îmi ziceam mai târziu: de ce nu am avut la acea vreme un guru?

Un guru, care să mă îndrume... Să mă învețe să nu-mi fie frică...

De ce?

Și totuși, din acel experiment al meu, efectuat de unul singur, neajutorat, m-am ales cu ceva...

Cu ce anume?

Oricum, mi-am fortificat voința, da, în măsura în care am fost în stare. Or înainte de asta eram cu adevărat mămăligă: orice lucru îl porneam, curând lăsam mâinile în jos, și... mă lăsam de el. După aceea mi-am format un principiu/reflex/un imperativ că, dacă pornesc la o treabă, crape dracu, oricât de anevoioasă și complicată ar fi, s-o duc până la capăt...

Da, și astă condiție am respectat-o pe parcursul vieții.

Chiar dacă, în unele cazuri, din motive de sănătate sau grave șocuri existențiale, am cedat...

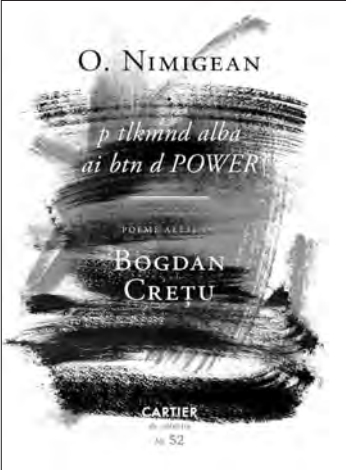
La pagina 58, citim: „3.2. Dorințele și imaginația – «unelte de muncă» reale, care are și un subtitlu foarte semnificativ și elocvent.”

„Creatorul, creierul, a crea.”

Ați observat?

Autorul procedează la mijloace ale analizei lingvistice (gen Jacques Lacan, dar și Constantin Noica, apoi Martin Heidegger) pentru a explora/aprofunda teza „imaginației creative”.

CARTIER DE COLECȚIE

O. NIMIGEAN
P TKLMND ALBA AI BTN D POWER
POEME ALESE DE BOGDAN CREȚU

„Literatura lui O. Nimigean, indiferent de gen, reciclează toate convențiile posibile și imposibile, pentru a le suspenda și dizolva prompt, atunci când vocea sa inconfundabilă se face auzită. Respinge, dintotdeauna, orice formă de lingusire a cititorului; e, aș spune, unul dintre cei mai exigenți scriitori contemporani, căruia, ca cititor, trebuie să-i faci față.”

Bogdan CREȚU

CARTEA DE ISTORIE

DUNĂREA CA ELEMENT CENTRAL AL CULTURII ȘI SPIRITUALITĂȚII ROMÂNEȘTI

de NICOLAE ENCIU

Rezultatele efortului comun al unor intelectuali de marcă de pe ambele maluri ale Prutului, obținute în primele decenii ale acestui început de secol și de mileniu, demonstrează cu prisosință necesitatea și avantajele dezvoltării unei istoriografii comune în întreg spațiul românesc. Este exemplul strălucit oferit de două mari personalități ale zilelor noastre – prof. univ. dr. Adrian Năstase și dr. Mihai Gribincea, cu noua lucrare lansată recent *Danubii Fluminis Pars Infima: interesele și drepturile românilor la Gurile Dunării*¹.

Primul autor – prof. univ. dr. Adrian Năstase – este personalitatea care a pus o amprentă inconfundabilă pe viața social-politică și diplomatică a României ultimelor trei decenii. Este un reputat jurist, specialist în drept public internațional, în problematica drepturilor omului, cu o activitate diplomatică prodigioasă și cu un impresionant palmares de cărți, studii, comunicări și articole de specialitate în România și în străinătate. Adrian Năstase a desfășurat și o prodigioasă activitate politico-diplomatică, fiind implicat în cele mai importante evenimente derulate în România post-decembriștă: a fost ministru de Externe al României, între 1990 și 1992, apoi președinte al Camerei Deputaților, în 1992-1996 și 2004-2006, din partea PDSR, respectiv PSD, cel de-al 59-lea prim-ministrul al României, între decembrie 2000 și decembrie 2004. Este inclusiv autorul unei lucrări-document de istorie contemporană de mare rezonanță, probând vaste cunoștințe în domeniul istoriei diplomației, prin care a oferit publicului cititor aspecte necunoscute, sau parțial cunoscute, ale unei perioade extrem de zbuciumate din istoria recentă, definită prin sfârșitul Războiului Rece, destrămarea Uniunii Sovietice și reunificarea continentului european².

Cel de-al doilea autor al volumului – dr. Mihai Gribincea – este unul dintre puținii intelectuali din Republica Moldova căruia îi reușește impresionanta performanță de a se ilustra, cu un egal succes, în activitatea diplomatică, rămânând, în același timp, fidel meseriei de istoric, de pasionat cercetător științific. Este absolventul Facultății de Istorie a Universității de Stat din Moldova (1986), după care a urmat Facultatea de Relații Internaționale a Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative din București (1992). În 1995 și-a publicat teza de doctor în istorie *Basarabia în primii ani de ocupație sovietică*, susținută la Universitatea din București sub îndrumarea acad. Dinu C. Giurescu. Este un expert recunoscut

în problematica separatismului transnistrean, dar și un colecționar împătimit de hărți vechi și gravuri ale Basarabiei, cu preocupări pentru iconografia României, în general, și cea a Basarabiei, în particular – domenii încă slab valorificate în istoriografie, constând în studiul ansamblului de imagini documentare legate de teritoriul dintre Prut și Nistru. Rezultatul căutărilor sale întinse pe parcursul mai multor decenii s-a materializat în valoroasa lucrare *Pagini din iconografia Basarabiei*, editată în colecția „Eudoxiu Hurmuzaki” a Academiei Române³.

Așa cum remarcă cei doi autori, proiectul cartografic inedit – acela de alcătuire a unor albume cuprinzând hărți ale teritoriilor românești, mergând până la cele mai vechi documente și mărturii – a fost inițiat în anul 2017, cu sprijinul Institutului Cultural Român.

Constituind o continuare a albumelor publicate anterior, în 2015 și 2016, cu hărțile Dunării și hărțile Mării Negre⁴, primul volum în această serie, despre frontierele Basarabiei în izvoare cartografice, editat în comun de cei doi autori în 2017 – *Descriptio Bessarabiae. Basarabia în cinci secole de cartografie*⁵ –, atât prin tematica de mare actualitate cât și prin caracterul inedit al informațiilor furnizate, s-a bucurat de o largă rezonanță în mediile științifice de pe ambele maluri ale Prutului, constituind un îndemn de continuare a eforturilor în aceeași direcție. Autorii au demonstrat pe larg, cu argumente de natură cartografică, miza strategică pe care a reprezentat-o – și o reprezintă în continuare – Basarabia pentru expansiunea Rusiei spre sudul și estul Europei, dar totodată și apartenența dintotdeauna a acesteia, prin toate fibrele sale, la România. Astăzi, subliniază cei doi autori, suntem pe deplin îndreptățiți să afirmăm cu aceeași vigoare cu care o făcea Ion C. Brătianu în fața Congresului de la Berlin, în 1878: „Așadar, nu poate nimeni, nici cu istoria în mână, nici cu harta în mână, nici cu tratatele în mână, să spună că Basarabia nu este românească”⁶.

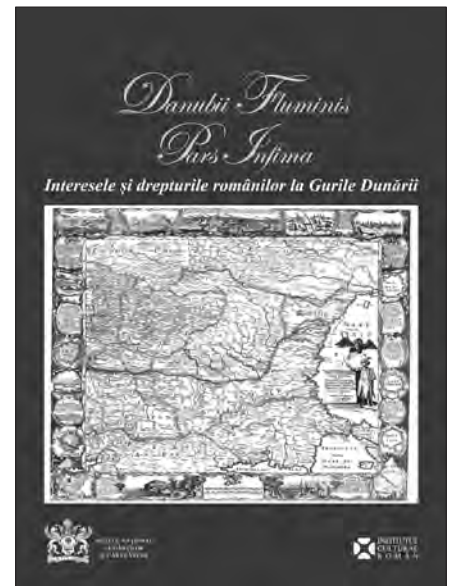
O altă lucrare realizată în comun de cei doi autori, la care și-a dat concursul și acad. Ioan-Aurel Pop – *Transilvania în cinci secole de cartografie* –, reprezintă un prim volum ce cuprinde hărți ale Transilvaniei. Așa cum afirmă autorii lucrării, alcătuirea unor volume cu hărți ale teritoriilor românești, mergând până la cele mai vechi documente, este un exercițiu dificil, dar necesar. Dificil, deoarece hărțile au fost realizate în diferite cancelarii cu interese diferite, în funcție

de statutul politic al Transilvaniei de-a lungul secolelor, sau de diverși călători în urma unor constatări adeseori parțiale. În același timp, necesitatea unor volume de acest fel este dictată de miza strategică, de-a lungul secolelor, atât a Transilvaniei cât și a Basarabiei, evidențiind importanța lor geostrategică, economică, politică, la intersecția aceluiași imperii⁷.

În continuarea preocupărilor anterioare de cartografie legate de Dunăre, recentul album al celor doi distinși istorici și diplomați este axat, în mare măsură, pe traseul „Dunării românești” și pe Gurile Dunării la Marea Neagră, fiind urmărite interesele și drepturile României, de-a lungul timpului, în disputele și bătăliile dintre Marile Puteri europene pentru controlul fluviului.

Atenția autorilor față de problematica respectivă este justificată de importanța deosebită a Dunării – Istros, cum era numit în Antichitatea greacă, Danubius, în lumea romană, și Tuna, la turcii otomani – ca element identitar pentru Europa Centrală, pentru Europa de Răsărit și pentru Peninsula Balcanică, având o contribuție directă la istoria și dezvoltarea spațiului pe care îl străbate. Pentru români, așa cum pe bună dreptate menționează autorii volumului, Dunărea a fost întotdeauna un element central al culturii și spiritualității, formând, împreună cu Munții Carpați și Marea Neagră, o axă identitară întreținută permanent prin mituri, legende și date istorice, care i-au scos în evidență măreția. Dată fiind importanța ei inclusiv din punct de vedere strategic, a fost firesc ca, de-a lungul anilor, atât în România cât și în străinătate să fi fost publicate numeroase volume și articole în legătură cu fluviul Dunărea, în șirul autorilor de marcă numărându-se geografi, juriști, economiști, navigatori, ingineri, diplomați, între care Mihail Kogălniceanu, Dimitrie A. Sturdza, Nicolae Iorga, Const. I. Băicoianu, Grigore Antipa, Nicolae Dașcovici, George Sofronie, Gheorghe I. Brătianu și mulți alții.

Originalitatea și elementul distinctiv al volumului prof. univ. Adrian Năstase și dr. Mihai Gribincea constă în faptul că valorifică piese rare din patrimoniul Bibliotecii Naționale a Franței, din cel al Muzeului Național al Hărților și Cărții Vechi – unul dintre puținele muzee cu specific cartografic din Europa și din lume –, precum și din colecția particulară a prof. univ. dr. Adrian Năstase. Volumul conține 115 hărți referitoare la cursul inferior al Dunării și 50 de vedute ale unor importante cetăți și orașe de pe Dunăre.

DANUBII FLUMINIS PARS INFIMA:
INTERESELE ȘI DREPTURILE
ROMÂNILOR LA GURILE DUNĂRII
**EDIȚIE DE ADRIAN NĂSTASE
ȘI MIHAI GRIBINCEA**

MUZEUL NAȚIONAL AL HĂRȚILOR
ȘI CĂRȚII VECHE
EDITURA INSTITUTULUI CULTURAL
ROMÂN, BUCUREȘTI, 2023

Din punct de vedere cronologic, hărțile cuprinse în volum acoperă o perioadă istorică de circa 563 de ani, începând cu o hartă a Balcanilor și a cursului inferior al Dunării, datând din 1444 și păstrată în Biblioteca Națională a Franței, și până la harta „România în Uniunea Europeană”, din 2007, înfățișând România în primul an al aderării sale la Uniunea Europeană, precum și procesul general al extinderii UE, de la înființare (1957) și până la aderarea României și Bulgariei, prin care suprafața Uniunii a crescut la 4.322.989 km², iar populația la 484,2 mln. locuitori (2007). Unele hărți incluse în volumul respectiv au nu numai o valoare istorică propriu-zisă, ci sunt și de o actualitate deosebită, permițând, bunăoară, reconstituirea modalității în care negocierile moldo-ucrainene cu privire la frontiera de stat, din anii 1993-1997, au condus la stabilirea frontierei dintre noile entități statale. Fără să fi făcut subiectul de studiu al autorilor volumului, hărțile militare respective permit observarea modalității în care delegația moldovenească a reușit să obțină pentru Republica Moldova 430 metri de mal de Dunăre (chiar dacă nu s-a negociat în maniera cea mai eficientă) la gura Prutului, unde autoritățile moldovenești au construit un port internațional⁸.

Nu în ultimul rând, studiile introductive, semnate de prof. univ. Adrian Năstase („Chestiunea Dunării” și interesele românești) și dr. Mihai Gribincea (*Politica Rusiei țariste la Gurile Dunării*)⁹, fac din volumul *Danubii Fluminis Pars Infima: interesele și drepturile românilor la Gurile Dunării* o pasionantă carte de istorie bine documentată și solid argumentată pe tema „Chestiunii Dunării” și a intereselor românești.

Numitorul comun al ambelor studii introductive îl constituie opinia exprimată în 1882 de cunoscutul profesor de drept, deputatul Valeriu Urșianu, potrivit căreia „destinul României a fost întotdeauna strâns legat de libertatea Dunării”. Străbătând zece state și având o lungime de 2.857 km, Dunărea a fost și continuă să fie martora unei diversități culturale pe care, în egală măsură, o întreține și o estompează. Mediul natural format de apele Dunării a atras, din cele mai vechi timpuri, popoare, culturi și civilizații, dar a constituit și o cale a comerțului, care a revelat dimensiunea vitalității acestui fluviu. Dunărea, afirmă pe bună dreptate prof. univ. Adrian Năstase, aparține întru totul Europei, pe care o străbate de la Vest la Est, dar și prin afluenții săi, pe care îi captează atât din Nord cât și din Sud.

Pentru români, Dunărea a fost întotdeauna un element central al culturii și spiritualității, formând, împreună cu Munții Carpați și Marea Neagră, o axă identitară întreținută permanent prin mituri, legende și date istorice, care i-au scos în evidență măreția. În același timp, încă din Antichitate, Dunărea a existat ca o importantă arteră fluvială, dar și strategică, adevăr probat de prof. univ. Adrian Năstase cu numeroase și variate date și argumente istorice, din care rezultă existența unei concurențe permanente a intereselor divergente ale Marilor Puteri în legătură cu Dunărea, atât până la Primul Război Mondial cât și după cea de-a doua conflagrație mondială, per-

petuându-se inclusiv până în zilele noastre, în pofida unor numeroase reglementări privind statutul acestui fluviu.

Dr. Mihai Gribincea, la rândul său, procedând la o analiză detaliată a politicii Rusiei țariste la Gurile Dunării, conchide că românii au fost în mod obiectiv, de-a lungul mai multor secole, o „piedică” în drumul Rusiei spre Mediterana, respectiv, „dușmanii ei naturali”, după expresia inspirată a lui Take Ionescu. Așa cum demonstrează autorul studiului, chiar dacă s-a constatat că „Testamentul lui Petru cel Mare” este un fals, unii istorici continuă să facă, și cu suficient temei, o conexiune între acesta și politica externă a Rusiei față de Principatele Române, în general, și față de Dunărea de Jos, în particular, calificându-l drept „declanșatorul politicii expansioniste ruse”.

Considerate la modul general, hărțile și vedutele cuprinse în volumul recenzat contribuie la înțelegerea felului în care au fost prezentate, cartografic, teritoriile românești de-a lungul secolelor, a rolului important al Dunării pentru existența acestora, precum și a felului în care s-au desfășurat unele dintre războaiele care au marcat istoria Europei și a Balcanilor. Volumul este important, de asemenea, prin faptul că permite urmărirea modificărilor produse în timp ale granițelor, precum și ale sferelor de influență ale Marilor Puteri din epocile respective. Toate cele 115 hărți sunt completate și întregite cu precizări privind scara la care au fost întocmite, cu legende cu semnele convenționale, cu titluri și datări cât mai exact posibile, constituindu-se, de rând cu cele 50 de vedute dar și cu cele două studii introductive de mare profunzime și valoare științifică, într-un veritabil ghid de istorie, de geografie și, în același timp, într-o admirabilă lucrare de artă, calități care îi vor asigura o indiscutabilă priză la cele mai diverse categorii de cititori și medii științifice.

NOTE:

1. *Danubii Fluminis Pars Infima: interesele și drepturile românilor la Gurile Dunării* / ed. de Adrian Năstase și Mihai Gribincea, Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi, Editura Institutului Cultural Român, București, 2023, 392 p.
2. Adrian Năstase, *România după Malta. 875 de zile la Externe*, 3 vol., Fundația Europeană Titulescu, București, 2006-2007.
3. Mihai Gribincea, *Pagini din iconografia Basarabiei / Academia Română. Documente privind istoria românilor. Colecția Eudoxiu Hurmuzaki. Seria a 3-a. Vol. VI*, Editura Academiei Române, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, București-Brăila, 2022, 472 p.
4. Adrian Năstase, Ovidiu Dumitru, *Descriptio Danubii. Hărțile Dunării în patru secole de cartografie*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2015; Adrian Năstase, Ovidiu Dumitru, *Descriptio Ponti Euxini. Marea Neagră în patru secole de cartografie*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2016.
5. *Descriptio Bessarabiae. Basarabia în cinci secole de cartografie* / ed. de Adrian Năstase, Mihai Gribincea și Ovidiu Dumitru, Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi, Editura Institutului Cultural Român, București, 2017, 327 p.
6. *Ibidem*, p. 24.
7. *Historia Transilvaniae: Transilvania în cinci secole de cartografie* / ed. de Adrian Năstase, Ioan-Aurel Pop și Mihai Gribincea, Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi, Editura Institutului Cultural Român, București, 2018, 335 p.
8. *Danubii Fluminis Pars Infima: interesele și drepturile românilor la Gurile Dunării* / ed. de Adrian Năstase și Mihai Gribincea, Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi, Editura Institutului Cultural Român, București, 2023, p. 279-281.
9. *Ibidem*, p. 7-26, 27-49.

FIRUL CU PLUMB

ANA RAPCEA (N. 1977)

POEZIA

Poezia se trezește noaptea din somn,
Te oprește în stradă
să-ți șoptească ceva,
Te întoarce în timp,
Și te scoate din timp.

Poezia nu este cuvânt,
Nici idee,
Nici sentiment.

Ea le precede pe toate,
E o febră a căutării
Și a negăsirii,
A negării și afirmării
Concomitent.

Tu, cel ales,
Ești și primul abandonat,
De aceea ți se spune
Poet.

SEMNAL

LEO BUTNARU
LA LUMINA PUNȚILOR CE ARD
BISTRIȚA, CHARMIDES, 2023

„Leo Butnaru scotocește în limbaj cu o poftă nebună: nu am mai citit niciodată o carte de poezie în care poetul să se simtă atât de bine și de liber, și de bucuros, și de «fără griji» în limba română... Titlul cărți mi se pare cât se poate de potrivit, căci poetul rupe și arde conexiunile, «punțile» convenționale, rutinate, pietrificate, osificate între cuvinte și sensuri și zdruncină legăturile și instaurează o logică a fanteziei /.../”

Ion MUREȘAN

11> MARGARETA CURTESCU: CRITICUL NICOLAE LEAHU SAU PLEDOARIA PENTRU DICȚIUNE

lui Ștefan a Petrei, *Aprodul Purice*, *Alexandru Lăpușneanul*, *Don Quijote*, *Gobseck*, *Mumu*, *Oblomov* ș.a.), dar și în elaborarea de portrete ale unor identități insolite, desprinse din opere literare celebre: *Calul erotic*, *Chiuveta*, *Iapa lui Vodă*, *Pupăza*, *Sapa*, *Nouă mări și nouă țări* etc. Eseiul anihilează clișeele interpretative prin aplicarea unei grile critice inedite, întrunind aluzia, citatul, calamburul, intertextul – toate conectate la stilul ludic, vibrant, fosforescent. Articolele de dicționar par niște goblenuri țesute din fire și culori diverse, personajele fiind reprezentate în formulele *ficțiunii critice* (*critificțiune*, după Raymond Federman), admirabile stilistic, în care triumfă ingeniozitatea lingvistică. Caracterizările conțin evaluări sau comentarii memorabile și constituie adevărate mostre de cultură filologică și libertate stilistică. *Ciutura*, personajul colectiv din romanul *Povara bunătații noastre* de Ion Druță, „se ia la hartă cu Onache, protagonistul, cel mai iubit dintre ciuturenii, pentru autor, care, asemenea îndrăgitului său personaj pozitiv, mereu își revendică dreptul la opinie separată”; *Cocoșul cu doi bani* este „Personajul – tenor-bariton, mezzo-soprană și bas totodată”; „Suspicios și cumpătat, încă din embrion, dar poate și mai dinainte, Iedul ăl mic (...) își asumă însă conștiința faptului că este singura garanție a continuității neamului caprei, eroina cu frunze-n buze, lapte-n țâțe, care a inventat înainte de americani scăuieșul pedepsitor...”; „Formă cu un fond de zece puduri, coana Chirița este întruchiparea feministă a unei părți, a unei grații descinzând din pânzele flamande (ca să nu spunem neapărat ale lui Piter Paul sau Paul Piter, indiscutabil Rubens, părintele plastic al Andromacăi din Troia lui Laokoon (Cf. Lessing)” etc.

Așa cum eseul critic are în caracter dialogic, Nicolae Leahu „discută”, în text și în multiplele note de la subsol, cu autori crești sau cu o diversitate de fapte literare, culturale și istorice, pe care, de obicei, le parafrazează parodic sau le pune sub semnul derizoriului. Operă critică autentică, îmbibată cu auto/ironii, *Erotokritikon*. *Făt-Frumos*, *fiul pixului (I)* impresionează prin conjugarea ludică a analiticului cu ficționalul, prin dezinvoltura disertațiilor, prin serpentinele verbale spectaculoase – toate combinate într-un formidabil joc de-a literatura.

Îmbinând precizia teoretică, rigoarea hermeneutică și lejeritatea eseistică, registrele academic și ludic, Nicolae Leahu se înscrie printre cei mai de vază teoreticieni, critici literari și esești ai generației afirmate după 1990. Prestigiul în cadrul „portretului de grup” i-l asigură și maniera individuală de interogare și interpretare a conceptelor literare în mișcare, a fenomenelor lirice, recente sau clasicizate, pe care le evaluează cu instrumente analitice moderne și într-un limbaj care își extrage formele din resursele intelectuale și talentul artistic ale autorului.

Foto de N. RĂILEANU

EU AM VORBIT CU PUTIN /FRAGMENTE/ de IRINA NECHIT

PERSONAJE:

Angela
Sorin
Putin
Giuseppe

O cameră într-o vilă italiană.
Mobilă modernă, câteva statui.
Prin fereastră se văd munții.

ANGELA (ține în mână un balon): Umflă balonul!
SORIN: De ce să-l umflu?
ANGELA: Gimnastică pentru plămâni.
SORIN: Nu vreau.
ANGELA (mai scoate din buzunarul halatului câteva baloane): Ce culoare îți place?
SORIN: Negru.
ANGELA: N-am balon negru. Ia unul roșu.
SORIN: Nu vreau.
ANGELA: E ușor, suflă! (Suflă într-un balon.) Vezi cât de repede l-am umflat? Hai încearcă și tu!
SORIN: Nu.
ANGELA: Ții minte cum alergai prin ogradă cu un balon și el s-a atins de-o creangă de trandafir și...
SORIN: Nu, nu-mi amintesc.
ANGELA: Aveai vreo trei anișori.

Angela îi dă drumul balonului umflat, îl lovește ușor de câteva ori cu mâna.

ANGELA: Mă duc să fac un duș.
SORIN: Iar?
ANGELA: Ce-ai zis?
SORIN: Nimic.
ANGELA: Vorbește mai tare. Ți-e lene să deschizi gura.
SORIN: Nu mi-e lene.
ANGELA: Dar ce-i cu tine? Ți-e foame?
SORIN: Nu mi-e foame.
ANGELA: Ți-e sete?
SORIN: Nu.
ANGELA: Nu ți-e foame, nu ți-e sete, nu vrei nimic, nu spui nimic, nu faci nimic, nu vrei nici măcar să umfli un balon! Stai toată ziua și te uiți pe dealuri.
SORIN: Nu mă uit pe dealuri.
ANGELA: Stai cu nasul în telefon.
SORIN: Păi ce să fac? Se poate să deschid fereastra? (O deschide.) Ce munte e acela?
ANGELA: Monte Grappa.
SORIN: Frumos.
ANGELA: Vrei să mergi să-l vezi?
SORIN: Nu.
ANGELA: Mergem amândoi, vrei? Este rută specială, zece euro. Urcăm în microbuz și ajungem în vârful muntelui.
SORIN: Nu, mama, nu.

ANGELA: Dar ce ai, Sorin? (Îi răvășește părul.)
SORIN: Lasă-mă... Ziceai că faci duș.
ANGELA: Ai simțit mirosul?!
SORIN: Nu, n-am simțit nimic.
ANGELA: Așa zici tu. Ca să nu-mi strici buna dispoziție. Mirosul ăsta mi-a intrat în piele, în carne... Mă duc să mă spăl.
SORIN: Azi faci duș a treia oară.
ALGELA: Da, a treia oară! Și până deseară o să mai fac de două ori.
SORIN: Tot timpul te speli.
ANGELA: Da, băiete, mă spăl! Tu nu știi ce înseamnă să-i schimbi pampersul unui bătrân.
SORIN: Știu.
ANGELA: De unde știi?
SORIN: L-am schimbat pe tata după operație.
ANGELA: Ia lasă-mă cu operația! L-au tăiat un pic, i-au aruncat fierea și gata!... Câte zile i-ai schimbat pampersul, mă rog?
SORIN: O săptămână.
ANGELA: Vezi? O săptămână și-ai scăpat. Iar eu schimb pampersi de treizeci de ani!

Scurtă pauză.

SORIN (schimbă subiectul): Mamă, tu ai fost la Roma?
ANGELA: Ce-ai zis?
SORIN: Ai fost la Roma?
ANGELA: Iaca-na! Ce te-a apucat? Ba taci ca mutul, ba-mi scoți ochii cu operația lu' tat'-tu, ba, tam-nisam, mă întrebi de Roma!
SORIN: Ești învățătoare de geografie, mamă. Când eram mic îmi povesteai despre diferite țări și continente, mă țineai în brațe și-mi arătai pe hartă capitalele lumii.
ANGELA: Capitalele lumii! Asta a fost de mult, bambino... A fost tare demult, în altă viață. Angela Gheorghевна, învățătoare de geografie în satul Călinești. Gata, s-a terminat! Nu mai sunt învățătoare, nu mai sunt nimic.
SORIN: Nu-i adevărat.
ANGELA: Ba da, sunt un nimeni. N-a rămas nimic din învățătoarea aceea! De treizeci de ani sunt slugă. Schiava.. Știi ce înseamnă schiava?.. Nu știi! Of, Doamne, mai am atâtea de făcut! Nu-mi văd capul de treburi!

/.../

SORIN: Ai stat la spital, mamă?
ANGELA: Ce te uiți așa speriat la mine? Nu era spital de nebuni, stai liniștit. Și n-am stat mult, doar o lună.
SORIN: Unde ai stat? În Torino?
ANGELA: Nu, nu! Eu am plecat din Torino, că nu-mi găseam de lucru. M-am mutat în Reggio Emilia, acolo o nană de-a mea m-a

ajutat să mă angajez dacă la doi bătrâni. Aveam grijă de-o babă și-un moșneag. Țipa la mine ba unul, ba altul. Shiaava! Schiaaava! Schiava înseamnă sclavă, ai înțeles?
SORIN: Am înțeles.
ANGELA: Eu îi ștergeam la cur, iar ei țipau la mine. Mă înjurau și își scuipau balele pe jos. De mâncare îmi dădeau numai verdețuri, pesmeți și legume. Mi-au promis un salariu de o mie de euro, dar mi-au dat o sută. Și încă râdeau când mi-au aruncat în față suta aceea boțită. Atunci am ajuns la spital. Ei, și la spital mi-am revenit. Erau mai multe moldovence acolo, badante ca și mine. La una a sărit stăpânul cu cuțitul, pe alta a vrut s-o calce cu mașina, altele aveau insomnii, coșmaruri. Cum adormeau, cum visau că-i șterg la cur pe boșorogi. Mai pe scurt, ne-am întâlnit la spital... Ne luam cu vorba, ne ajutam una pe alta, ne uitam la filme, croșetam, cântam cântece de-ale noastre moldovenești. Foaie verde frunză deasă, Foaie verde lemn domnesc, Foaie verde sălcioară, Foaie verde bob năut... Noi cântam, iar doctorii se mirau că limba noastră seamănă cu a lor. Un psihoterapeut m-a întrebat ce înseamnă „foaie verde”.

SORIN: Și? Ce i-ai răspuns?
ANGELA: Am rupt o frunză din copac și i-am arătat-o. „Foglia verde”. Ha-ha-ha! Ei, băiete, tu mă ascuți, dar n-ai cum să mă înțelegi. După ce-am ieșit din spital, am stat iar fără lucru o vreme. Mă plimbam prin parc și mă gândeam ce să fac, încotro s-o apuc... Pășeam ca prin vis, eram cu mintea golită, îmi era așa de greu pe suflet... Picioarele m-au dus singure spre Piața Lenin.
SORIN: Piața Lenin?!

ANGELA: Da, Sorin. În Reggio Emilia există Piața Lenin și în mijlocul ei este un bust al lui Lenin. Ce te uiți așa la mine? Nu mă crezi?
SORIN: N-am știut...
ANGELA: Deschide telefonul. Dă pe google și-l găsești. Reggio Emilia... Lenin...

Pe peretele din cameră apare o proiectie cu imaginea monumentului lui Lenin din Reggio Emilia.

SORIN: Da, este! Incredibil.
ANGELA: E singurul bust al lui Lenin din toată Europa.
SORIN: E cam mic monumentu'.
ANGELA: Dar e foarte important. Bustul lui Lenin în inima Europei. Știi cine îl îngrijește? Moldovencele noastre. Badantele. Tu nu-ți închipui cât de multe badante merg la bustul lui Lenin și depun flori. Au

sădit și flori în jurul lui – lalele, crizanteme, trandafiri. Fix ca la monumentele de-acasă. Ele se simt acolo acasă. Lângă bust se simt ocrotite, păzite, lângă bust sunt acasă.
SORIN: Mamă, ziceai că te duci să faci duș.
ANGELA: Da, da, mă duc. Dar trebuie să știi un lucru. Lângă bust eu am întâlnit o doamnă cu geantă roșie și cu un glas plăcut, liniștit, plin de bunătate. Ea i-a adus lui Lenin un buchet mare de garoafe. Doamna aceea m-a ivitat la o cafenea, acolo ne-am întâlnit cu niște oameni, am mâncat împreună și ei mi-au explicat totul.
SORIN: Ce ți-au explicat?
ANGELA: Mi-au spus ce s-a întâmplat de fapt cu Uniunea Sovietică. Multe idei din capul meu s-au răsturnat atunci, am început să gândesc altfel... Deodată, totul s-a luminat! Am înțeles, în sfârșit, ce s-a întâmplat în optzeci și nouă. Eu credeam că a fost revoluție, dar n-a fost revoluție. A fost un plan de distrugere a Uniunii Sovietice. Toate țările din lagărul capitalist s-au unit și au distrus-o. Dar de ce au distrus-o? Ca să domine ei, ca să fie ei stăpânii lumii! Iar noi, oamenii sovietici, să devenim slugile lor. Și-am devenit slugile lor!... La Reggio Emilia mi-am dat seama cât de frumoasă a fost viața în țara mea uriașă, în țara mea nemărginită, în țara mea înfloritoare, cea mai bogată și puternică țară din lume.
SORIN: Moldova nu-i cea mai puternică țară din lume.
ANGELA: Eu nu vorbesc de Moldova. Eu îți zic de Uniunea Sovietică. Țara mea e Uniunea Sovietică...
SORIN: Mamă, tu nu mai trebuie să rămâi aici. Te-ai izolat în casa asta...
ANGELA: Nu-i casă, e vilă.
SORIN: Te-ai izolat în vila asta și nu mai știi ce se întâmplă în lume. Cineva te folosește.
ANGELA: Aha, puilul învață găina... Eu mă simt foarte bine aici. Știi cine m-a ajutat să-mi găsesc jobul ăsta? Ai ghicit! Doamna cu geantă roșie. Mi-a dat adresa, m-a urcat în tren. Bassano nu-i departe de Reggio Emilia, faci o oră cu trenul. Suntem la poalele Alpilor, zonă ecologică (inspiră adânc aer în piept)... aerul e limpede și curat, avem iazuri ca oglinda, avem soare, avem vii și livezi. Ia uite prin fereastră. Vilele din Bassano sunt cele mai vestite din Italia. Strugurii cresc mari, frumoși, bobițele sunt pline de must. Avem și țuică de producție locală, Grappa Stravecchia. Se face din struguri de cea mai bună calitate. Sigur nu vrei un strop?
SORIN: Nu.
ANGELA: Eu aicea am un salariu bun, stăpânii mă respectă, Riccardo e cuminte, stă sus în camera lui și nu zice mâlc. Numai când vine vremea să-l schimb, strigă de sus: Ângela!, Ângela!, cu accentul pe A. Că în italiană nu se pune accentul pe E. Nu, eu n-am să plec degrabă de-aici... (Pune sticla de grappa înapoi în bufet). Câștig binișor, le ajut pe surorile tale, vă trimit și vouă bani, ție și lui tat' tu.
SORIN: Dar nu trebuie să ne mai trimiți. Ne descurcăm și singuri.
ANGELA: Aha, vă descurcați. El cu o pensie de rahat și tu cu leafa de șofer. Șofer de autobuz școlar. Ce-ai să faci când se va închide școala?
SORIN: Nu se va închide.
ANGELA: Ba da! Aveți optzeci de elevi. Pe vremea mea erau cinci sute... Se va închide, îți zic.
SORIN: Nu se va închide. Abia am reparat acoperișul.
ANGELA: Uite, Sorin, eu nu știu ce ai de gând să faci. Nu știu de ce-ai venit așa, tam-nisam! Vara trecută te-am rugat să

vii și n-ai vrut. Și anțărt țe-am chemat, și bilet la avion ți-am luat, și loc de muncă ți-am găsit, dar tu n-ai vrut și n-ai vrut să vii! Amu dacă-ai venit, nu pierde vremea, fă și tu un ban. Te angajezi chelner într-un restaurant ori lucrezi într-o pizzerie. Avem o grămadă de pizzerii în oraș. Iar în septembrie mergi la cules struguri. SORIN: Nu vreau să culeg struguri. ANGELA: Dar de ce, Sorin? Mulți moldoveni vin toamna la cules. Se câștigă bine aici, în Bassano. Trăiești la mine, nu mai trebuie să plătești gazdă. SORIN: Mamă, eu n-am venit să-mi caut de lucru. ANGELA: Cum adică? O să stai așa, degeaba? SORIN: Eu am venit să te văd pe tine. ANGELA: Ce-ai zis? SORIN: În lume e război. Am venit să te văd, mamă. Cine știe dacă o să ne mai vedem.

/.../

Sorin se uită în telefon.

ANGELA: Măine mergi cu mine în oraș, ai înțeles? SORIN: Ce să fac în oraș? ANGELA: Îți luăm niște haine mai moderne, un tricou alb, niște adidași albi. SORIN: Eu am haine și adidași. Nu-mi place să umblu prin magazine. ANGELA: Vreau să te mai scot din casă, puile. Să te mai plimbi, să vezi soarele. Ți-oi lua o pereche de blugi albaștri și-o cămașă de vară albă ori colorată. Să nu te mai văd în pantaloni negri și-n fotbalcă neagră... Tu auzi ce-ți zic? Îmi pare că nici nu mă asculți. SORIN (cu ochii în telefon): Mă uit la știri. ANGELA: Iar te uiți la știri! Lasă știrile! SORIN: Oamenii mor acolo, mamă. Noi vorbim de haine și de magazine, iar acolo se varsă sânge, arde pământul, îi prăpăd! Războiul nu se va termina degrabă. Nici anul ista, nici la anul. ANGELA: Nu te mai gânde la război. SORIN: Cum să nu mă gândesc, mamă? De-un an și jumătate rușii bombardează Ucraina, ucid oameni, distrug orașe și sate... ANGELA: Sorin, încetează. SORIN: Dar copiii? De ce mor copiii acolo? De ce-i omoară pe copii? ANGELA: De ce mă întrebi pe mine? Ce pot face eu? SORIN: Mamă, acolo-i iadul! În fiecare zi – alarmă antiaeriană, în ficare zi cad obuze peste școli, spitale, grădinițe... ANGELA: Gata, nu mai vreau să-aud nimic de război. Asta-i propagandă ucraineană și americană, și germană, și franceză, și britanică. Dezinformare de la NATO. S-au unit toți propagandiștii și fac din fânțar armăsar. SORIN: Care fânțar, mamă? Rușii aruncă bombe din avioane, lansează mii de rachete, pun mine pe toate câmpurile, au aruncat în aer barajul de la Kahovka, toată apa din rezervor s-a revărsat și a înecat pământul Ucrainei. Acolo e potopul, mamă! Armele nucleare au ajuns în Belarus, rușii o să atace cu arme nucleare, va fi apocalipsa... ANGELA: Stai, stai, băiete, nu mă lua cu apocalipsa! Nu va fi nicio apocalipsă. SORIN: Omenirea va fi nimicită, planeta va exploda! ANGELA: Nu va fi nimicită și nu va exploda... liniștește-te... poate vrei un ceai? Hai, mama îți face un ceai de mintă. Așază-te în fotoliu, vezi, e un fotoliu așa de moale, așa de comod... SORIN: Da, vreau ceai...

ANGELA: Aduc și biscuiți de Bassano. Să vezi cât îs de buni!

Scurtă pauză.

SORIN: Pot să mă uit la televizor? ANGELA: Da, sigur, îl pornesc imediat, poftim telecomanda. Mă duc să fac ceai...

Angela iese din cameră. Sorin privește televizorul.

Pe perete vedem o proiecție cu Papa de la Roma rugându-se pentru pace (reportaj din 8 decembrie 2022, difuzat în toată lumea).

PAPA DE LA ROMA (vorbește în italiană): Fecioară Neprihănită, aş vrea să-ți aduc astăzi mulțumirea poporului ucrainean... (Papa începe să plângă)... poporului ucrainean pentru pacea pe care o cerem de la Domnul de multă vreme. Trebuie, în schimb, să-ți amintesc din nou de supliciul copiilor, al persoanelor vârstnice, al taților și al mamelor, al tinerilor din această țară martirizată care suferă atât de mult. VOCEA CRAINICULUI (în română): În rugăciunea Angelus oficiată la prânz în Piața Sfântul Petru, papa Francisc a evocat „dorința universală pentru pace, în special pentru Ucraina martirizată, care suferă atât de mult”.

Angela revine cu ceaiul.

ANGELA: Cât o să mai repete reportaju' ista? L-am văzut de-o sută de ori. Papa de la Roma se roagă, Papa de la Roma plânge, Papa de la Roma pornește în misiune de pace. Ce misiune de pace? Îi bătrân și bolnav, abia se ține pe picioare. Ce poate face, sărmanu'? Mai bine să stea acasă și să se gândească la sănătatea lui. Rușii n-au nevoie de Papa. SORIN: Păi da, rușii îl au pe Kiril. A blagoslovit tancurile cu agheasmă. ANGELA: Le-a blagoslovit, ca să-i termine mai repede pe fasciști. Rușii știu ce au de făcut. O să-i lichideze pe banderoviști, o să elibereze Ucraina și o să facă înapoi Uniunea Sovietică. Putin o să aducă înapoi Uniunea Sovietică, ai să vezi. Putin o să pună capăt războiului, Putin o să aducă pacea în lume. SORIN: Mamă, tu vorbești ca primarul de la noi din sat. Adună lumea și îl tot laudă pe Putin. ANGELA: A-a-a, primarul, Vasilii Gavrilovici. Ce mai face Vasilii Gavrilovici? Se pregătește de alegeri, da? A mai organizat o întâlnire cu Igor Vladimirovici? L-a primit cu pâine și sare și prosop cu horbotică?... Știi, Vasilii Gavrilovici e mare prieten cu Igor Vladimirovici. Iar Igor Vladimirovici e prieten cu Vladimir Vladimirovici. SORIN: Pe mine nu mă interesează niciun fel de Vladimirovici. ANGELA: Păi și tu ești Vladimirovici. SORIN: A-a, am uitat. ANGELA: Să nu uiți! E important. SORIN: Ce-i important, mamă? ANGELA: Nimic.

Bubuituri. Explozii. Proiecție cu secvențe din războiul din Ucraina.

ANGELA: Închide-l! Închide-l imediat. Doamne, nu mai poți vedea nimic la te-

levizoru' ista. Nu mai arată un film, un concert, o emisiune mai veselă, toate-s despre război. Ne manipulează, vezi, ne manipulează! Închide-l că amuși apare nebunu' de Zelenski... SORIN: Zelenski va salva lumea. ANGELA: Să nu te mai aud cu Zelenski. Actoraș nenorocit! Sluga naroda... Ne-a vândut americanilor. Trădătorul! Să nu-i rostești numele! SORIN: Numele lui Putin îți place? ANGELA: Da, îmi place. Putin o să ne ajute, Putin o să ne scoată din nebunia asta. SORIN: Ce-i cu tine, mamă? ANGELA: Eu am vorbit cu Putin. SORIN: Ce-ai zis?!... Cum ai vorbit?! ANGELA: Așa. El m-a sunat într-o seară: Alo, Anjăla? SORIN: Anjăla?! Mamă, tu glumești. ANGELA: Așa mi-a zis: Privet, Anjăla. SORIN: Anjă-ă-ăla... (Râde.) ANGELA: Ce râzi? Nu mă crezi, da? SORIN: Ha-ha-ha, Privet, Anjăla. ANGELA: De mult nu te-am văzut să râzi așa, cu gura până la urechi. De mititel ești posomorât... Tu și în leagăn erai posomorât, nu voiai să zâmbești deloc. Erai serios și cu riduri pe față, ca un bătrânel... Știu de ce nu râdeai. Ai rămas fără lapte. Doamne, prin câte-am trecut! Tu abia te-ai născut și n-aveam bani nici de pelinci. Noi atunci cea nu știam de pampersi. Rupeam rufele din casă, făceam pelinci și te înfășam. Nu primeam salariu și nici păpușoiul n-am putut să-l vindem. Aveam în ogradă o movilă mare de păpușoi, l-am strâns de pe cotele lu' tat' tu. Dar nu puteam să-l vindem nicăieri. S-a aprins movila aceea pe dinăuntru, grăunțele mocneau, ieșea fum... Am pierdut grăunțele, am pierdut tot... Am pierdut și laptele. Atunci mi-am dat seama ce bine a fost în colhoz... Of, deja se lasă soarele! Bea-ți ceaiul, pune-ți miere, ia biscuiți... Mă duc să fac duș.

Angela iese.

Sorin bea ceai, se uită în telefon.

SORIN (privind ecranul telefonului): Oho, câte comentarii! Și distribuiți! Șaptezeci și nouă de distribuiți!

VOCEA 1: Întrebarea ta e provocatoare. SORIN: Nu e provocatoare. Mai întâi mi-am pus mie întrebarea asta. VOCEA 2: Vrei să fii eroul facebook-ului? VOCEA 3: Ai putea avea probleme cu contul.

Pe perete apare o inscripție cu litere mășcate:

Dacă ai fi într-o cameră cu Putin și ai avea pistol, ai trage în el?

SORIN: Dacă ai fi într-o cameră cu Putin și ai avea pistol, ai trage în el?

Semiîntuneric.

Sorin privește ecranul fosforescent al telefonului.

Se aud voci ale oamenilor care au pus comentarii la postarea lui.

VOCEA 4: Grea întrebare... Nu știu, nu cred că pot ucide... VOCEA 5: Da, aş trage, dar mi-e teamă că nu l-aş nimeri.

VOCEA 6: Da, te trei ori da! VOCEA 7: L-aș ameți cu pistolul, că să poată să fie judecat de tribunalul internațional! VOCEA 8: Aș vorbi cu el și i-aș spune ce cred... VOCEA 9: Ce să vorbești cu un psihopat? VOCEA 10: Așa mesaje nu-i de dorit de scris în public. VOCEA 11: Păi dacă te afli acolo și ești înarmat, cum să nu te folosești de această fantastică ocazie?! VOCEA 12: Mă tem că glonțul nici nu l-ar atinge. Putin e din altă lume, e din lumea Răului.

Se aud strigăte de durere ale bătrânului bolnav de la etajul de sus.

Sorin continuă să citească comentariile de la postarea lui despre Putin.

/.../

Semiîntuneric.

/.../

Sorin aștește.

Se aud zgomote în cameră.

Apare Putin.

PUTIN: Bună seara. SORIN (se ridică în capul oaselor): Bună... PUTIN: Ce mai faci, Sorin? SORIN: Cine sunteți? Cum ați intrat? PUTIN: Nu mă recunoști? SORIN: Nu! PUTIN: Vladimir Vladimirovici Putin... Încântat de cunoștință. SORIN: Am adormit și visez. Îl visez pe Putin. PUTIN: Nu, n-ai adormit. Ești treaz. Nicio-dată n-ai fost mai treaz decât acum. SORIN: De-un an și jumătate nu pot dormi din cauza ta. PUTIN: Insomnii... Coșmaruri... SORIN: Coșmaruri, da! Ai intrat în mintea mea, ai intrat în creierul meu, nu pot scăpa de tine, dihanie, te visez în fiecare noapte. Nu pot să mă odihnesc. Cum închid ochii, cum văd bombe, explozii... fum negru și fața ta galbenă, și urechile tale ascuțite. Pleacă! Dispari! PUTIN: Nu pot să dispar. Eu sunt Putin cel adevărat. SORIN: Ești o fantomă. PUTIN: Nu sunt fantomă pentru că n-am murit. Eu sunt viu... SORIN: Lasă-mă în pace. PUTIN: Sorin, tu le-ai pus o întrebare prietenilor tăi de pe facebook. SORIN: Da, și mi-au venit multe răspunsuri. PUTIN: Întrebarea ta e ingenioasă, felicitări. SORIN. Nu-mi trebuie felicitările tale. PUTIN: I-ai întrebat pe ei, dar tu n-ai avut curaj să răspunzi. SORIN: Am ațipit... PUTIN: N-ai ațipit! SORIN: Lasă-mă în pace. Nu te văd, nu te aud... PUTIN: Răspunde, Sorin. SORIN: Lasă-mă să dorm. PUTIN: Răspunde la propria întrebare – Dacă ai fi într-o cameră cu Putin și ai avea pistol, ai trage în el?! SORIN: Pleacă!

/.../

PLURALIA TANTUM

LEO BUTNARU:

JURNAL IN MARGINILE ISTORIEI LITERARE LIV

26.VIII.1976

Astfel, cum anul acesta am mai fost alintați de mare, ne propunem să mergem la Starâi Krâm, fostă reședință a hanilor de Crimeea. Găsim un autobuz ce ne duce acolo (20 de kilometri de la Theodosia). De arborele ce străjuiește mormântul lui Grin nu sunt prinse doar cravate pionierești, ci și năframe, mai mari sau mai mici, funde, panglicii roșii. Da, sunt vecele purpurii ale corabiei memoriei. Mormântul – destul de modest, pe el cu dumițrițe. Pietricele, scoici pe care le-au lăsat vizitatorii. Aici e centrul țării „Grinlandia”, cum e numită opera romanticului Grin. Vizităm casa în care și-a petrecut ultimii ani de viață scriitorul. (A murit la 52 de ani.)

Suntem abia trecuți de crucea amiezii și ne zicem că, odată ajunși aici, să facem cale și spre un monument de arhitectură aflat în munți, cam – ni s-a spus – la 4-5 kilometri depărtare. Este vorba de mănăstirea armenescă Surp Haci (Sfânta Cruce), întemeiată la 1338. Cam mult și neliniștitor am făcut noi cei 4-5 kilometri, amonte, prin pădure, îngrijorați că am putea să ne rătăcim. La Starâi Krâm, o localnică ne-a spus ce ne-a spus în limba ucraineană – că, chipurile, nu ar fi departe până la mănăstire și să mergem în direcția cutare –, însă, în realitate, drumul se dovedi a fi dificil.

În fine, slavă Domnului, la un moment dat vedem o întreagă scenografie de panglici multicolore prinse de ramurile arbuștilor sau pomilor. Aha! Am ieșit la drumul ce duce spre mănăstire, fiindu-ne cunoscut deja obiceiul turiștilor de a lăsa semnele de omagiu – aici cu panglici, în alte părți – cu pietricele, scoici etc. E în acest gest cifrată și dorința de a reveni, ca atunci când arunci o monedă în mare. Acest carnaval al păunilor de panglici începe cam cu jumătate de kilometru până a ajunge la Surp Haci (ne interesăm de cei care deja se întorc, coborând). Diverse, semnele: panglici, funde, batiste, pur și simplu cordele, sfori, ...celofan, brăuri, șireturi sau chiar prosoape... Trebuie să remarc: în arbuștii sau arborii împodobiți cu semne de neuitare și revenire nu am remarcat ramuri frânte. E ceva. Unele panglici erau legate, hăt, în vârfuri de ramuri înalte, încât te întreba cum a reușit cineva să facă acest lucru. Mulți tineri pe aici, iar ei, precum se știe, sunt ingenioși. Probabil, s-au urcat-piramidă unii pe umerii altora.

De lângă zidurile (în ruină, dar nu devastate, pentru că au fost înălțate din blocuri-paralelipipede mari de piatră) – o suviță de apă! După atâta cale pieptiș,

ușor rătăcită prin munți, apa înălțimilor e ceea ce-ți dorești cel mai mult! Dintr-un loc adumbrit de fagi și tufe înalte de boz, curge puțină apă. Precum e tot ce e scump.

27.VIII.1976

Aseară, gazdele noastre ne-au întrebat cum ne-am petrecut ziua. Le-am spus, inclusiv despre excepționala scaldă în mare pe care am făcut-o deja pe la poalele amurgului: după o zi de hălăduire întortocheată, ce plăcere să te arunci în valurile ce te revigorează! Dar gazdele au reținut – probabil, din nuanța vocii cum am amintit eu – sorbiturile de apă de acolo, de lângă zidurile mănăstirii. Și Vladimir, gospodarul, ne deapănă istorii... acvatice. În Crimeea există un cult al apei, deoarece ea nu e prea multă (cea potabilă). „Nu ați observat pe lângă cișmele un fel de obeliscuri?” Da, când veneam de la Simferopol.

Iar azi, când am vizitat partea veche a Theodosiei, am întâlnit două-trei monumente înălțate în cinstea unor descoperitori de izvoare. În oraș se află și cișmeaua „Aivazovski”.

Vizităm Casa-Muzeu „Aleksandr Grin”, pe o stradă cu nume frumos: a Galeriilor. (În egală măsură s-ar fi putut numi și a: Galerelor.)

Goethe spunea: „Cel ce dorește să înțeleagă poetul trebuie să plece în țara acestuia”. Întocmai: trecând pragul Casei-muzeu, te pomenesci în țara lui Grin, zisă și: Grinlandia. Interiorul continuă „ideile” exteriorului – casa arată a corabie, pe pereți cu attribute navale de epocă. Panouri-hărți, pe ele cu denumiri de insule, orașe, ape, munți, neîntâlnite nicăieri în altă parte decât în prozele lui Aleksandr Grin: Poket, Gel-Ghiu, Reno, Liss, Kaperna... Geografia Grinlandiei, țara fascinantului autor romantic. Scriitorul își cunoștea pe de rost tărâmurile pe care i le plăsmuise fantezia. „Dacă dorești, îți pot spune chiar acum cum poți ajunge în Zurbang, în...”, își amintește V. Arnold secvențe dintr-o convorbire cu prozatorul. „Și Grin a început calm, pe îndelete să-mi explice... Amintea de răscruci, cotituri, pante...” Spre sfârșitul vieții sale, Grin mărturisea: „Aș vrea să tot colind prin luminoasele țări ale imaginației mele”.

28.VIII.1976

Marea... Și, în preajmă, munții. Culmele alpestre ale Crimeii sunt domoale, îmbietoare, lăsându-se asaltate chiar în

cele mai nalte piscuri ale lor. Roman Koș (Tatăl Munților, 1545 de metri spre cer). Îi urcă nu doar alpiști profesioniști, ci și simplii călători ceva mai temerari.

Dacă faci legătură imaginară între crestele alpine și undele marine cu irizării albastre-aurii, poți spune că peste Crimeea soarele își scapără amnarele.

Împreună cu alții, și noi, cu umerii dezgoliți presărați de scânteii astrale, urcăm pieptiș. Cărări multe, întortocheate, croite prin ani de mii și mii de călători. Pe de lături – lumânările, sipică, somnoroase, albăstrele, orbul găinii, maci sălbatici, zmeură neagră, coarne, năgară... Platouri alpestre întreșute cu sânziene și populate de numeroase colonii de fluturi. Fluturile și floarea lui Hypnos. În munți te poți crede și tu Endymion, păstorul grec ce putea visa cu ochii deschiși. (De altfel, grecii au fost cei care au populat aceste tărâmurii încă în adâncă Antichitate.)

Este curios cum crește volbura pe aici: e fără obișnuitul curpen. Pâlniile florilor cresc direct din pământ, din munți, adică. Stingheră, pâlnia roză – fără nicio frunză, fără niciun vrei; aceasta e toată volbura! În vecinătate – niște floricele roșii ca miezul harbuzului. Arbuști și stejari de stâncă, modești la stat, cu frunze destul de mici. Aici, în munți, identific doar elementele de botanică pe care le-am întâlnit și pe acolo de unde am venit. Încolo – o mulțime de ierburi, arbuști, copaci cărora nu le cunosc numele, jenat, parcă, de notele mari primite în școală la orele de botanică.

Pe lângă stânci, urmele viiturilor ce coboară furioase după ploile abundente. De regulă, aceste urme s-au și oferit de poteci turiștilor.

29.VIII.1976

Darul zeilor – acesta e numele Theodosiei în traducere. Orașul are o vârstă de peste 2 500 de ani. Grecii, romanii, otomanii, tătarii, armenii... și-au lăsat în chipul acestei așezări roadele muncii, ale spiritului. Aici, sunt evidente tendințele spre practicisim și, concomitent, arhitectură ce bucură ochiul. Impresionant lapidariumul din curtea unei vechi biserici armenesci, în care fusese botezat viitorul pictor celebru Ovanes (Ivan Aivazian/ Aivazovski). Aici e și mormântul său. Multe dolmene cu diverse inscripții adunate de prin ruinele vechilor lăcașuri de cult, din zidurile cetății genoveze, din cimitirele atâtor semințenii ce s-au statornicit aici pe o vreme, apoi s-au spulberat în vâltoarele istoriei mereu agitate. Aceste

pietre au un magnetism al lor și te rețin în preajmă, ca să le contempli îndelung, chiar dacă nu le poți descifra inscripțiile în grecește, armeneste, tătărăște... Nu este exclus ca, la astfel de contemplări, să înțelegi deloc mai puține lucruri, decât cele despre care spun inscripțiile săpate în pietre.

Cu Zinovia, ne-am înscris la o excursie de două zile prin zona subtropicală a Crimeei, o noapte urmând să rămânem la Ialta. Plecăm poimăine.

Pe lângă marea lor vechime și frumusețe, orașele peninsulei mai au ceva unic, specific: mai toate pot fi privite de la înălțime. Urci pantele munților din preajmă și vezi ca în palmă Theodosia întinsă de-a lungul țărmului marin. La fel e cu Ialta, Alușta, Mishorul, Crimeea Veche...

Am privit o parte din panorama Theodosiei de pe ce a mai rămas din zidurile cetății genoveze (sec. XIV). Da, e de precizat: o parte din panoramă, pentru că, precum se spune, așa-numita Theodosia Mare se întinde pe o lungime de... 90 de kilometri! Iar Theodosia Mică e o localitate urbană cu 70 de mii de locuitori și cuprinde o suprafață nu prea vastă. De aceea și sunt populare excursiile pedestre, cu durata de circa două ore. Pantele muntoase încep doar la câteva zeci de metri de litoral și, în mare parte, sunt construite cu blocuri moderne, case de odihnă. De străbați Theodosia cu automobilul, și se poate crea impresia că este un oraș fără semafoare. Iar cele câteva existente, totuși, pot fi numărate pe degete. Șoferul taxiului cu care călătoream, pentru a preciza, își miji ochii, numărând în gând, după care ne spuse: „Pot pune pariu: în Theodosia nu sunt mai mult de șase semafoare”. Lucru firesc, deoarece orașul are, de fapt, o singură arteră ce se întinde de-a lungul litoralului.

31.VIII.1976

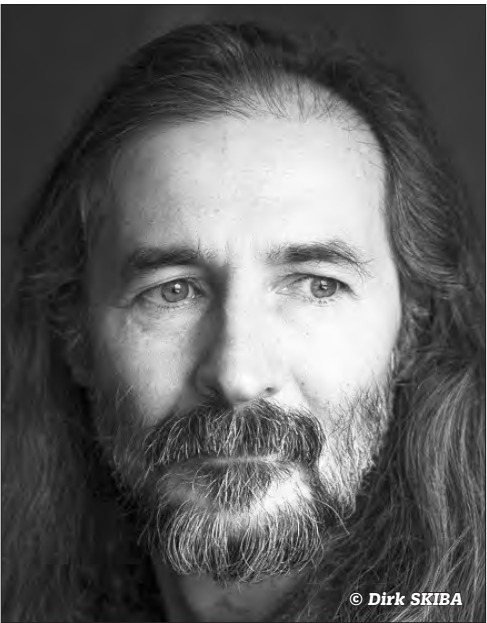
La 9.00 dimineata, plecăm din Theodosia spre Ialta. Primele semne subtropicale pe care le vede călătorul, odată ce trece munții, sunt chiparoșii, arbori cucernici, evlavioși, gravi, solemnii la înfățișare. Legenda greacă spune că Cyparissus a fost fiul lui Telephus (cel care le-a fost grecilor de călăuză spre Troia). Din greșeală, în timpul unei vânători, Cyparissus a ucis cerbul drag nimfelor, cerb cu coarne aurite și cu grumazii împodobiți cu pietre rare. Vânătorul ghinionist a fost cuprins de mari remușcări pentru cele întâmplare, încât nu l-a putut consola nici chiar Apollo. Cyparissus și-a pus capăt zilelor, iar Apollo l-a prefăcut în arborele ce îi poartă numele. Cărlionții tânărului deveniră cetiniș de un verde întunecat, iar corpul i s-a învelit în scoarță. În fața zeului se înălță arborele alungit ca o săgeată cu vârful în cer. Adânc îndurerat, Apollo zise: „Veșnic am să te plâng, preamândrile tânăr, și, la rândul tău, veșnic vei deplânge durerea străină. Deci, fii totdeauna cu cei îndurerați!” De atunci, grecii au început să sădească lângă morminte chiparoși. Într-adevăr, arborele creează impresia că în forma coroanei sale ar fi împreunate două mâini ridicate a rugă. Mă rog, dacă dorești să te sustragi tristeții, poți asemăna chiparosul și unui con verde, după care se poate studia, concomitent, botanica și geometria. Cum s-ar spune, aici intervine poezia consolatoare.

VA URMA

IN MEMORIAM | ANGELA MARINESCU

SUPRA-VIETUITOAREA. „CU MOARTE PRE MOARTE CĂLCÂND...”

de EMILIAN GALAICU-PĂUN

Născută Basaraba-Angela Marcovici, pe 8 iulie 1941, la Arad, **Angela MARINESCU** este numele cu care cea mai mare poetă română tocmai pleacă la cele veșnice în această zi de vineri, 3 noiembrie 2023, la capătul câtorva săptămâni de suferință. Știam de la un prieten comun că-i pe moarte, totuși vestea m-a răvășit – mai mult decât aș putea spune în puținele cuvinte ce nu se lasă imblânzite și puse în rând. Căci Angela – așa cum îi spuneau prietenii de toate vârstele, din toate generațiile – a fost și va rămâne o ființă ieșită din comun, o Supra-Viețuitoare „cu moarte pre moarte călcând” în mai multe rânduri (suferind încă din copilărie de tuberculoză pulmonară, la anii târzii face un cancer la sân, pe care-l învinge; însă nu-și mai revine după atacul cerebral de-acum câteva săptămâni). „Eu scriu negru și negrul meu mă distruge numai pe mine. Scrisul meu negru și negrul meu îmi aparțin. Cât timp îmi aparțin, sunt vie. Fie ca scrisul să mă poată și învia”, sună una dintre numeroasele ei profesii de credință. Și tot așa, răsucind cuțitul în rană: „Să fie și moartea ca scrisul? Când scriu fiecare literă și fiecare cuvânt format din litere și fiecare frază formată din cuvinte este ca și când mi-aș distruge, cu fierul roșu, fiecare celulă a trupului? Este această distrugere, pe care o practică scrisul, o moarte sau o înviere? Sau ceva între? Câte între-uri există în lumea asta? Câte lucruri și ființe tot atâtea între-uri? Ce păcat că nu mai știu nimic până la capăt și că însuși capătul a devenit unul dintre între-urile mele pe care le gândesc cu o plăcere neagră? Dar dacă negrul meu este numai pentru mine negru și pentru alții este gri, alb, sau verde?”

N-am să uit câte zile voi mai avea șocul – *Revelația* este cuvântul potrivit, dar atunci a fost mai întâi șocul! – trăit la lectura volumului *Parcul*, Editura Pontica, 1991, cu o prezentare a lui Marin Mincu pe coperta a patra (de reținut formula: „Doar un scrâșnet surd al cârnii/cărții ce se transferă în text fără ca acesta s-o dorească, cel puțin în aparență. Poeta oscilează agonal între existență și cuvânt, încercând să fixeze în expresie *fisura propriului eu* (...) Această slăbiciune, derulată scrijelitor în monotonie versului, îi conferă, de fapt, timbrul propriu unui mare poet”). În special *Parcul*, poemul titular în șapte secvențe umplând până la refuz cele 13 pagini pe verticală și orizontală, mi-a tăiat suflarea – de-atunci, l-am recitat de nenumărate ori, de fiecare dată cu o și mai mare fascinație (să fi fost *Catharsisul*?!); este, în

opinia mea (și a multor altora), una dintre Marile Capodopere ale poeziei românești dintotdeauna, poate chiar cel mai mare poem scris în română după 1989. Iată cum sună începutul secvenței V:

„am ridicat cuvintele ca pe niște steaguri
în bernă.
poezia mea sunt eu. cei care nu îmi vor
decât poezia
nu îmi vor poezia. poezia mea are sânge
și carne
o frunte îngustă și un trup de femeie (...)”

Când, în septembrie 1992, la *Zilele „Poesis”* de la Satu-Mare, am cunoscut-o în carne și oase, iar la capătul unui recital de poezie în cadrul căruia citisem secvența XI din *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut*, mi-a spus să-i zic pe nume – Angela – și per tu, „căci poeții adevărați se tutuiesc”, cred că mi-am pierdut darul vorbirii în primele clipe. Ei bine, cu Angela aveam să tot vorbesc de-a lungul acestor trei decenii – și la festivaluri de literatură, și la târguri de carte, și la telefon, și la terasa din spatele Muzeului Literaturii Române din București, vechiul sediu de pe bulevardul Dacia ș.a.m.d. –, nu întotdeauna pe

aceeași lungime de undă, uneori chiar în răspăr (mea culpa – i-am refuzat un volum de versuri, primul semnat cu numele de Angela Marcovici, pe care mi-l propunea pentru seria „Rotonda” de la Cartier, motivând că toată lumea o cunoaște drept Angela Marinescu – și nu Marcovici! –, iar dacă tot s-a hotărât acum să revină la numele-i de botez, de ce n-ar semna... Basaraba?! Nu mi-a luat-o în nume de rău!), sau din contră, luat prin surprindere că-mi mulțumește pentru că alesesem drept motto la *Fugă basarabeană* două versuri din celebra sa *Fugă postmodernă I*:

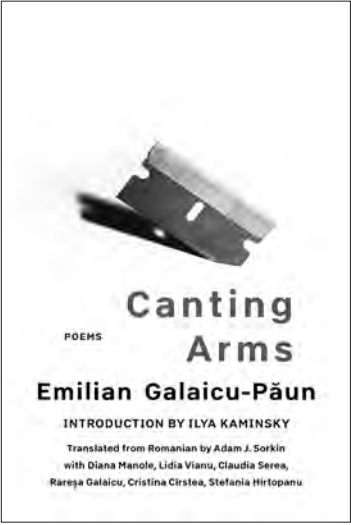
„câtă forță mai am?
aș putea să unesc un moldovean
cu un basarabean ca pe un bivol cu o vacă?
sau să-i despart cu toporul ca pe doi
câini înlănțuiți?”

(Că tot am adus aminte de volumul *Fugi postmoderne*, Editura Vinea, 2000 – despre care Al. Cistelean spune că poeta „lucrează, totuși, centripet, fie pe criteriul coșmarului, fie pe cel al obsesionalității” –, îngăduie-mi-se să citez, aproape la întâmplare, câteva versuri preferate: „mă gândesc la w.c.-ul din mijlocul sângelui ca la un tron

pe care stă regele cutremurat/ nu de soarta poporului său ci de gândul morții”, „când privesc în afară/ obțin spre sfârșitul privirii o lumină tăioasă care desparte orice de orice”, „Am intrat pe ușa din dos a poeziei cu un surâs stingher./ îmi ieșeau de sub fustă, ca niște zdrențe, marile teme, cum ar fi boala”, „călugărița stă deoparte și înaltă un imn al singurătății/ într-o singurătate ce-i refuză imnul”, „fac o sută de metri într-o secundă./ tălpile mele au creier de fată tânără”, „Doamne, totul este nou,/ mi-e silă de atâtea nou, mi-e silă/ de atâtea început fără sfârșit, de atâtea/ moarte fără moarte”, „cred că mi-am cucerit scrisul ca pe un bărbat./ m-am jucat cu scrisul și m-am jucat cu focul”, „trebuie să văd cu ochii minții nu cu gura./ gura mea este atât de plină de carne încât a trebuit/ să-mi tai rădăcina limbii și s-o înfig în biserică,/ pe întuneric, lângă altar”, „îmi închidea ochii ca pe niște sertare negre/ în care îmi păstram armele mortale ale privirii” etc., etc.)

Acum, că Angela Marinescu a închis ochii, are să ne lipsească nouă tuturor Marea Poetă (mie, și Basaraba Marcovici!); să ne prisosească de-a pururi poezia ei, oricum a semnat-o.

O EDIȚIE AMERICANĂ A „ARMELOR GRĂITOARE”

EMILIAN GALAICU-PĂUN
CANTING ARMS | POEMS
PREFAȚĂ DE ILYA KAMINSKY
EDITURA DEEP VELLUM, DALLAS, TEXAS

TRADUCERE DE ADAM J. SORKIN, ÎMPREUNĂ CU DIANA MANOLE, LIDIA VIANU, CLAUDIA SEREA, RAREȘA GALAICU, CRISTINA CÎRSTEA, ȘTEFANIA HÎRTOPANU

„Oraș al pivnițelor și al caselor date cu var, al bisericilor și al blocurilor în stil sovietic, Chișinăul este locul de naștere al poetului Emilian Galaicu-Păun. /.../ Deși opera poetului călătorește printr-o multitudine de culturi, ea revine întotdeauna la cuvintele din limba sa maternă. Metafizica acestui poet, evadând din graiurile vorbite pe străzile orașului natal, revine mereu la aceasta. Multiplicitatea referințelor la diverse culturi și tradiții, o perspectivă multivocală atât de evidentă în această lucrare, își au rădăcina în situarea însăși a orașului la confluența mai multor puteri, de la regatele maghiar și polonez, atât de puternice pe vremuri, până la imperiile otoman, rus, sovietic. /.../ Orașul a fost centrul unor istorii multiculturale și, de asemenea, al unor tăceri tragice: cândva aproape pe jumătate evreiască, urbea a fost golită de evreii săi. Totuși, este un loc în care de-a lungul anilor au răsunat multe limbi: aici s-au vorbit idiș și turcă, maghiară și română, ucraineană, rusă și găgăuză. /.../ Așadar, nu este deloc surprinzător să aflăm că autorul acestei cărți este cineva care a studiat într-un univers cultural foarte diferit (Institutul «Gorki» din Moscova) de cel în care trăiește acum /.../. Poate de aceea, peisajul său poetic complicat și nuanțat este, la rândul său, o conversație cu o sferă de influență poetică foarte diferită, și anume, lucrările autorului francez Roland Barthes și ideile sale seducătoare despre plăcerea textului. Astfel, pe măsură ce întorci paginile volumului și întâlnești poezii pline de ironie și care conțin multiple aluzii istorice și culturale, trebuie să știi că autorul nu apelează la ele pentru că ar încerca să fie un poet savantlăcos sau unul «dificil», așa cum ar putea sugera unii critici, ci pentru că opera sa oglindește niște realități istorice și culturale neobișnuite, o adevărată răscruce de drumuri.”

Ilya KAMINSKY

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

TRENUL CU PRIETENIE*

de DUMITRA RĂȘNOVEANU

DUMITRA RĂȘNOVEANU S-A NĂSCUT LA BRĂILA, PE 4 APRILIE 1973. PROASPĂT ABSOLVENTĂ DE LICEU, DUPĂ O ÎNTÂLNIRE PROVIDENȚIALĂ, ALIMENTATĂ DE ENTUZIASMUL PODULUI DE FLORI DE PESTE PRUT, PLEACĂ SĂ LUCREZE LA CHIȘINĂU PENTRU COTIDIANUL „SFATUL ȚĂRII” ȘI AGENȚIA BASA-PRESS. REÎNTOAR-SĂ ÎN ROMÂNIA, ABSOLVĂ FACULTATEA DE JURNALISM ȘI ȘTIINȚELE COMUNICĂRII BUCUREȘTI ȘI ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE, CURSURI POSTUNIVERSITARE. A LUCRAT PENTRU UN POST DE RADIO BUCUREȘTEAN, SPECIALIZÂNDU-SE APOI ÎN COMUNICARE. PREOCUPATĂ DEOPOTRIVĂ ȘI DE SPIRIT, ȘI DE CORP, DE MAI BINE DE ZECE ANI SCRIE PE BLOGUL PERSONAL POVEȘTI DE VIAȚĂ BUNĂ ȘI TRAI SĂNĂTOS. TOT AICI SCRIE ȘI DESPRE CĂRȚI. DAR NU ÎȘI NUMEȘTE TEXTELE RECENZII, CI PROPRIILE EI AVENTURI CU CĂRȚILE. LA ÎNDEMNUL PRIETENILOR, DAR MAI ALES AL UNUI APRECIAT TRADUCĂTOR ȘI EDITOR, SCRIE „DAPHNIA”, PRIMA SA CARTE.

CAPITOLUL 3

1

Necunoscutul din tren e jovial. Are gust de vorbă. Ne povestește fără nicio formalitate că și-a adus soția și copila în România, acum se întoarce acasă, la Chișinău. Toamna lui 1992 se arată domoală și lungă. Va reveni să le ia peste un timp, când îi vor telefona.

Spre deosebire de noi, el e mai aproape de Occident decât suntem noi acum, mergând spre o fostă țară din URSS, chiar dacă în trecut pământ românesc. Entuziast ca florile încă nefanate de pe „Podul de flori” de peste Prut, sporovăiește agreabil cu noi; ne așteaptă multe ore de mers, ca să nu mai zic că la vamă, la Ungheni, trenul va staționa mai mult decât ai bea o cafea negrăbită.

O română (el îi zice limbă moldovenească) de sub țesătura căreia rusa stă să irumpă. Acuși-acuși. E la fel de blând și neartăgos ca toți basarabenii veniți după ’89 în Brăila. Îi găsești răsfirați pe Împăratul Traian, odinioară cel mai mare vad negustoresc, care coboară de la statuia cu același nume, de lângă ceas, și duce direct în Căpitănia portului.

Pe plasticul întins la picioarele lor găsești cam ce găseai odinioară și pe taraba lui Taica Lazăr: „cheptîni, cercei, lăntîșoare”, ace de siguranță, elastice de chiloți la metru, fierbătoare, chibrituri. Mama insistă pe lângă tata să nu mai cumpere atâta elastic, că n-avem noi suficienți chiloți pentru asta. Și nici cu cinci fierbătoare n-avem ce face.

La Pietroiu nu avem priză în tufele de dracilă să ne încălzim apa pentru ceai. Scoatem câte o găleată din fântâna sâtenței noastre și bem toți cu o cană de tablă, al cărei smălț e ciobit și înlocuit de rugină.

Dar lui îi mai place și să caște gura pe strada asta cu case vechi. Tot vizitează un bătrân prieten care i-a propus ca, în schimbul cedării casei după ce el va muri, să-l îngrijim. Mamei îi place strada (are niște amintiri din adolescență de neșters), dar nici nu vrea să audă de încă un bolnav pe care să-l „spele la cur de căcat”. Îi ajung cei de la spital.

/.../

8

Trenul prieteniei intră în viul nopții și, pare-mi-se, chiar în cel al prieteniei

propriu-zise. Cheful de tacla al tatei se micșorează ca lumina din peretele vagonului. Fereastra e colorată sumbru. Lumi-nițe pierdute ici colo în zare par stele pe fundalul compartimentului.

– Unde veți înnopta? se interesează Alexandru.

Și eu, și tata ridicăm proteste din umeri. – Ne-om descurca, răspunde tata, când ne-om da jos din tren. Întrebăm și noi prin gară.

Tata e cel mai bun practician al lui „ne-om descurca, sănătoși să fim”. Asta a făcut toată viața. Nu e un tip care să planifice. Face lucrurile din impuls și după cum îi spune „nasul”. Deși, de ceva timp, nu mai are miros. Nu știi cum l-a pierdut. Noi devenim pe rând nasurile lui. Mirosim totul pentru el. Cel mai grav e că nu simte nici mirosul de gaz, doamne ferește să uite ceva deschis. Zice că nici vânturile nu și le miroase. Bine că reușim noi...

Crede despre el că este un tip „versat și uns cu toate alifiile”, ceea ce e un pașaport pentru reușită. Și deloc nu e departe de adevăr. Se unge deseori. Reumatismul, căpătat prin bălțile Brăilei sau mergând pe motocicletă în pantaloni subțiri, fără apărători, doar casca pe cap, i-a șubrezit articulațiile.

– Recomandă-ne tu un hotel, îl rog pe Alexandru. Nu stăm mai mult de două-trei zile, în funcție de cum vom reuși să stabilim o întâlnire cu Profesorul.

– Păi, vă recomand să stați chiar la mine. Și așa sunt singur.

Până și pe maestrul lui „ne-om descurca, sănătoși să fim” îl surprinde propunerea.

– Serios vă zic, întărește Alexandru. Stau și aproape de gară.

Pare cât se poate de serios, nu ne mai îndoim. N-avem alternativă, de aceea nici nu rostim obișnuitele politețuri: „Dar nu deranjăm? Cum, chiar la tine acasă?”

– Și n-aveți grijă, nu vă costă nimic, mai adaugă Alexandru, fără să ne dea timp să ne revenim din uimire.

Uf! Respir ușurată pentru moment. Tata își expune pe deplin zâmbetul lui argintat cu tartrul cât brăul de ciment al peretelui din fața casei. Mi se adresează plin de sine, ca și când ar trebui să înțeleg că, uite, vezi, ți-am zis că ne descurcăm.

– Ce noroc ai, măi tată!

Pentru prima dată, simt că tata ia în serios aspirațiile mele. În lumea din afara bălților lui, nu e totul negustorie. În privința

mamei, nu mai aveam niciun dubiu de la momentul cu Istoria culturii și civilizației, pe care, de data asta, i-l istorisesc chiar eu lui Alexandru. Tata, răpus de oboseală și de vodcă, ațipește și, în scurt timp, sforăie. /.../

12

Vodca în Chișinău este „apșoara” cea de toate zilele, cum ar fi pelinul la noi în casă sau Dunărea la Brăila, la tanti Elvira. Dar vremurile se schimbaseră de acum. Lira nu se mai câștiga deloc ușor la Brăila, cum zice cântecul. Plus că, bordelurile desființându-se, toate chirele, al căror felinar roșu apusese, deveniseră muncitoare la Combinatul pentru celuloză și hârtie și la cel de fibre artificiale de pe platforma Chiscani. Aflate în afara orașului, linia tramvaiului fusese prelungită. Acestea se întâmplau la aproape zece ani distanță de la ultimul cartuş al celui de al Doilea Război Mondial.

Dacă ai renunța la apă pentru exclusiv licoarea asta, n-ar fi nicio pagubă în buzunar, în afară că te-ai deshidrata și-ai ajunge ca un măr strepezit și alungat din casa lăzii. „Apșoara” cere alint și descântec jurnalier, neobosit mariaj, stropit cu gelozii care ajung să picure de atâta lacrimi.

E o toamnă cu o toamnă de vară în Chișinău. Câțiva copaci își mai pierd vremea cu câte o înflorire prin moțurile crengilor rămase pe stil vechi, ca Anul Nou în Basarabia. Femeile au o frumusețe gata să se reverse fără prea multe farafastăcuri peste masculii interesați și de altceva în afară de vodcă. Sau dimpotrivă; interesați și curajoși mai ales datorită ei. Câtă vreme nu-ți miroase gura și te ții drept ca trenul pe șine, se cheamă că n-ai pus buzele decât pe... apă. Și pe dansa...

Gătite ca primăvara din zorii ei, Oxanele, Rodicile, Sandele, Valeriile, Tatianele, Valentinele, Natașele sunt cel mai frumos spectacol matinal al orașului. Ochi verzi, albaștri și, mai rar, negri, brunete, dar mai ales blonde, de un erotism nedisimulat, ca un mărtișor la reverul bluzei, gata să irumpă în palma umedă a bărbatului. Natural, ca un mugure care dă de soarele curios să se insinueze între picioarele petalelor. Atât de pitoresc peisaj uman, că eclipsează clădirile pătrătoase și dârze, și neatârdate, ca spiritul omului de tip nou, pe ale cărui brațe de fier s-a clădit comunismul cel

de toată trista amintire. Dar care aici, în lunile de sfârșit de ’92, încă reverberează, fără să ia forma violentă a mineriadelor din București. Încastrat fie în metehne, fie pe inscripții de fațadă, fie în magazinele alimentare sau pur și simplu atât de împlântat în firea oamenilor, că-i una cu ei, prelungire pervertită a personalității lor.

Tata e încântat de plăcintele cu curechi și cartofi care se vând în buza Parcului Central, chiar în fața Aleii Clasicilor. Acele bărbii nerase de două zile i se umplu de grăsime și fulgi din foaia de plăcintă. Busturile clasicilor îl lasă rece – cine mai are azi timp să-i citească și ce înseamnă, de fapt, clasic, se întreabă tata, unul pe care nu-l mai citește nici dracul (păi, de ăștia-s mulți!) –, dar plăcintele îl mișcă profund, ca și vânzătoarele drăgălașe și amabile.

„Guguță”, cafeneaua dintr-o margine a parcului, se umple de lume. O reperăm pentru după vizita care se apropie curând. Platanul din fața cafenelei acoperă cu brațele-i albe toată fațada cu geamuri mari, printre care se întreș metalic un fel de mănere ca de săbii medievale. Cele trei abajururi de deasupra intrării, ca niște proiectoare de lumini cu pâlnia în jos, ne-au făcut o clipă să credem că e un cinematograf și nu o cafenea, și încă cea mai cunoscută din tot orașul.

Mai e încă ceva vreme de atârnat. Ne continuăm drumul agale. Spre magazinul în care avem să găsim cele mai bune bezele cu căpșuni (zefir), un stol de țărânci cu broboade înflorate ca tablourile pictorilor de piață contrastează puternic cu izul de occident incipient al panourilor de „schimb valutar”, „shop computere, componente”, „vindem aur, confecționăm, reparații”. Stau la și printre picioarele lor rășchirate, încălțate cu espadrile cu talpa subțire cât scoarța de copac sau papuci butucănoși, găleți cu prune, struguri, sacoșe cadrilate cu usturoi, pălării integru dințate de floarea-soarelui. O conviețuire pașnică cu o cochetă fațadă neo-bizantină în fața căreia se află parcă mai apărate decât lângă cele de extracție socialistă.

/.../

*** Fragmente din romanul „Daphnia”, în curs de apariție la Editura Cartier.**